

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EZGİ VE SÖZÜN DUYGULAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
AYRIŞTIRILARAK İNCELENMESİ: BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samet PLANALI

Enstitü Anabilim Dalı: Temel Bilimler

Enstitü Bilim Dalı : Müzik Bilimleri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nilgün SAZAK

EYLÜL – 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

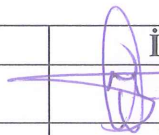
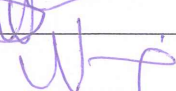
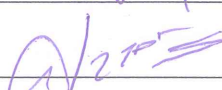
**EZGİ VE SÖZÜN DUYGULAR ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİN AYRIŞTIRILARAK İNCELENMESİ:
BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samet PLANALI

Enstitü Anabilim Dalı : Temel Bilimler
Enstitü Bilim Dalı : Müzik Bilimleri

“Bu tez 19/09/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Nilgün SAZAK	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi M. Nevra KÜPANA	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY	BAŞARILI	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	SAMET PLANALI
Öğrenci Numarası	:	Y146062011
Enstitü Anabilim Dalı	:	TEMEL BİLİMLER
Enstitü Bilim Dalı	:	MÜZİK BİLİMLERİ
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	EZGİ VE SÖZÜN DUYGULAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN AYRIŞTIRILARAK İNCELENMESİ: BURSA ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	:	%2
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
16/10/2018 Öğrenci İmza		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzeresakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
16/10/2018 Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. Nilgün SAZAK		
Tarih: 16/10/2018 İmza:		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	
☐ REDDEDİLMİŞTİR		
EYK Tarih ve No:		

ÖNSÖZ

Hem derin bilgisi ve donanımıyla bu tez çalışmasının dayandığı temel düşüncenin yeşermesini, onun sahada çalışılmasını ve nihayetinde bugün onun tamamlanmış bir biçimde aktarılmasını sağlayan hem de tüm eğitim hayatım boyunca ışığı ile bana yol göstermiş olan çok değerli Danışmanım **Prof. Dr. Nilgün SAZAK**’ a, tüm emekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yalnızca bugünkü değil aynı zamanda gelecekteki çalışmalarımında temel mimarisini oluşturduğu için kendisine yürekten minnettarım.

Bu tez çalışmasının jüri üyeliğini kabul ederek hem zaman hem emek harcayan, aynı zamanda değerli katkılarıyla çalışmanın son haline gelmesini sağlamış olan değerli hocalarım **Dr. Öğr. Üyesi M. Nevra KÜPANA**’ ya ve **Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY**’ a şükranlarımı sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bilgi birikimlerinden ve değerli görüşlerinden beni mahrum bırakmayan hocalarım **Doç. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU** ve **Öğr. Gör. Emel DEMİRGEN**’ e teşekkür ederim.

Her çalışmanın gizli kahramanları vardır. Bu tez çalışmasının hem veri toplama aşamasında hemde yazım sürecinde desteklerini benden esirgememiş olan İ.N.Ç.A.L müdürü Sayın **Cavit YAKŞI**’ ye, değerli arkadaşlarım **M. Kürşat CEYLAN**, **Fevzi CEYLAN** ve **Murat ULUTAŞ**’ a çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca varoluşlarıyla her daim bana güç veren, bunun yanı sıra, eğitimim için de gerek maddi gerek manevi desteklerini benden bir an olsun esirgemeyen ablam **Melek KÖNİ**’ ye, babam **Naim PLANALI**’ ya, annem **Fatma PLANALI**’ ya ve ağabeylerim **Sedat PLANALI** ile **Vedat PLANALI**’ ya teşekkürü de bir borç bilirim.

Son olarak, hayatımın her noktasında her zaman yanımda yer alan, varlığı ile bana anlam katan ve on bir yıldır başarılarımın diğer sahibi olan **Gamze ÖZDEMİR**’ e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Samet PLANALI

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	vi

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: MÜZİK, PSİKOLOJİ VE DUYGULAR.....	5
---	---

1.1. Müzik ve Psikoloji.....	5
------------------------------	---

1.2. Duygular	7
---------------------	---

1.2.1. Duygu Tanımı	8
---------------------------	---

1.2.2. Duyguların Sınıflandırılması	8
---	---

1.2.3. Duygu Kuramları.....	10
-----------------------------	----

1.3. Müzik ve Duygular	11
------------------------------	----

1.3.1. Kuramsal Çerçeve	12
-------------------------------	----

1.3.2. Müzikte Algılanan ve Hissedilen Duygular	14
---	----

1.3.3. Müziğin Duygular Üzerindeki Etkisini İnceleyen Araştırmalar	16
--	----

2. BÖLÜM: YÖNTEM	26
------------------------	----

2.1. Evren ve Örneklem.....	26
-----------------------------	----

2.2. Veri Toplama Araçları.....	31
---------------------------------	----

2.3. İşlem	34
------------------	----

3. BÖLÜM: BULGULAR.....	37
-------------------------	----

3.1. Ön Analizler ve Bulgular.....	37
------------------------------------	----

3.2. Temel Analizler ve Bulgular	41
--	----

3.2.1. Dinleti Esnasında Hissedilen On Dört Duygunun Frekans Dağılımları ...	42
--	----

3.2.2. Dinleti Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duygu Durumlarının Frekans Dağılımları	58
--	----

3.2.3. Tercih Edilen Müzik Türünün Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi	60
---	----

3.2.4. Önceden Hissedilen Duyguların Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi	61
---	----

3.2.5. Depresyonun Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi	62
---	----

3.2.6. Açık Uçlu Yanıtlar	62
---------------------------------	----

SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	78
ÖZGEÇMİŞ	87

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sınıf Düzeyi Dağılımları	26
Tablo 2 : Müzik Dinleme Düzeylerinin Cinsiyet ve Sınıfa Göre Dağılımı.....	27
Tablo 3 : Müzik Türlerinin Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı	28
Tablo 4 : Çalışma Öncesinde Hissedilen Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 5 : Kutcher Ergenlerde Depresyon Envanterinin Faktör Yapısı	33
Tablo 6 : KEDÖ-11'in Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Değerleri.....	34
Tablo 7 : KEDÖ-11 Ortalama Puanlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 8 : Arpada Ektim Türküsünün Sözsüz Nakarat Kısımından Sonra Hissedilen Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	43
Tablo 9 : Arpada Ektim Türküsünün Sözlü Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	45
Tablo 10 : Arpada Ektim Türküsünün Sözsüz Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	47
Tablo 11 : Arpada Ektim Türküsünün Sözlü Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	49
Tablo 12 : İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözsüz Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	51
Tablo 13 : İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözlü Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	53
Tablo 14 : İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözsüz Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	55
Tablo 15 : İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözlü Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	57
Tablo 16 : Dinletiler Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duyguların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	59
Tablo 17 : Dinletiler Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duyguların Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	60

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Kutcher Ergenlerde Depresyon Envanterinin Kırılma Grafiği.....	32
--	----

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Ezgi ve Sözün Duygular Üzerindeki Etkilerinin Ayrıştırılarak İncelenmesi: Bursa Örneği

Tezin Yazarı: Samet PLANALI

Danışman: Prof. Dr. Nilgün SAZAK

Kabul Tarihi: 19.09.2018

Sayfa Sayısı: VI(ön kısım)+74 (tez) + 10(ek)

Anabilim Dalı: Temel Bilimler

Bilim Dalı: Müzik Bilimleri

Yaratımından dinleyiciye ulaşmasına kadar her evresi duygu ile ilişkili olan müzik, tempo, ritim, armoni gibi pek çok öğeye sahiptir. Bununla birlikte günümüzde sıklıkla dinlenen müzikte söz de çok önemli bir yere sahiptir. Ancak müziğin duygularla ilişkisini inceleyen araştırmaların söz öğesini sıklıkla ihmal ettikleri görülmektedir. Sözün duygusal etkisini ele almış az sayıdaki araştırma çelişkili bulgular sunmuştur. Türkiye literatüründe ise sözsüz ezgi ve sözlü ezginin oluşturduğu duyguları inceleyen bir araştırma ise, ulaşılabildiği kadarıyla, mevcut değildir. Şimdiki araştırma, sözsüz ve sözlü ezgilerin tetiklediği duyguları incelemek amacıyla yapılmış betimsel bir araştırmadır. Araştırmada orta metronoma ve hüznünlü sözlerle sahip olan "Arpada Ektim" ve "İp Attım Ucu Kaldı" isimli türkülerin bölümleri kullanılmıştır. Araştırmaya Bursa'nın İnegöl ilçesinde okuyan 551 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, demografik bilgi formu ve 14 maddelik duygu skalasının yanı sıra, Türkiye'deki, geçerlik ve güvenilirliği, ulaşılabildiği kadarıyla, ilk kez bu çalışmada yapılan Kutcher Ergenlerde Depresyon Ölçeği de kullanılmıştır. Bulgular, sözsüz ezgilerin olumlu ve olumsuz duyguları bir arada ortaya çıkardığını; sözlü ezgilerin ise sıklıkla olumsuz duygulara yol açtığını göstermektedir. Ayrıca araştırmada sözsüz ve sözlü dinletilerde ortaya çıkan duyguların, cinsiyet, sınıf düzeyi, tercih edilen müzik türü, içinde bulunulan duygu durumu ve depresyon eğilimine göre katılımcılar arasında farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına da yanıt aranmıştır. Elde edilen bulgular, amaç ve alt problemler doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Duygular, Türk Halk Müziği, Depresyon, Kutcher Ergenlerde Depresyon Envanteri

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Investigation of the Effects of Melodies and Lyrics on Emotion by Separating: Bursa Example

Author: Samet PLANALI

Supervisor: Proffessor Nilgün SAZAK

Date: 19.09.2018
(App.)

Nu. Of pages: VI(pretext)+74(main body)+10

Department: Basic Sciences

Subfield: Musicology

Music, whose every stage from creation to reaching the audience is associated with emotions, has many elements, such as tempo, rhythm, harmony. In addition to this, the music which is often listened in today, also lyrics has very important place. However, it is observed that researches that investigate the relation of music to emotions frequently ignore lyrics. Few studies that they had addressed the emotional impact of the lyrics presented conflicting findings. It is not exist a research that it investigate emotions which generated by a melody without lyrics and a melody with lyrics in the literature of Turkey. The present research is a descriptive study aimed at examining the emotions triggered by melodies without lyrics and melodies with lyrics. In the research, the parts of the Turk folk songs named “Arpada Ektim” and “İp Attım Ucu Kaldı”, which have medium metronomes and sad lyrics, were used. 551 high school students studying in İnegöl, which is a district of Bursa, participated in the research. In this study, demographic information form and 14 point-emotion scale, as well as the Kutcher Adolescent Depression Scale whose validity and reliability in Turkey made in this study, as far as is known, were used. Results show that the melodies without lyrics emerged positive and negative emotions in together; while melodies with lyrics often led to negative emotions. In addition, it was also searched whether the emotions that emerged in with lyrics and without lyrics melodies differed among the participants according to gender, class level, preferred music type, emotional state and depression tendency. Obtained findings are discussed in terms of the purpose and the sub problems.

Key Words: Music, Emotions, Turk Folk Song, Kutcher Adolescent Depression Scale

GİRİŞ

Kökleri eski uygarlıklara uzanan müzik (Mimaroğlu, 2012), Türk Dil Kurumuna göre, “duygu, düşünce ve imgeleri tek sesli ya da çoksesli olarak anlatma sanatı” olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, müziğin tanımının, üretildiği kültüre ve zaman bağlı olarak çok çeşitlilik arz ettiği söylenebilir (Bohlman, 2015: 26-27; Otacıoğlu, 2008: 1). Bunun yanı sıra, başlıca sosyolojik, psikolojik, felsefi olmak üzere, farklı perspektiflerin sundukları açıklamalar doğrultusunda, aynı bağlam içinde dâhi müziğin tanımının - müziğin kendisi gibi- oldukça çeşitlilik gösterdiğini söylemek mümkündür (Otacıoğlu, 2008: 1).

Otacıoğlu’na (2008: 2) göre müzik, “güzel sanatlar ailesinin başta gelen elemanlarından biri olup, insanın bilinç ve duygularından oluşan, kalbinin dilidir.” Müziğin bu tanımda, onun oluşumunda yer aldığı öne sürülen “bilinç” ve “duygu” kavramları ise akla bir başka bilim alanı olan psikolojiyi getirmektedir. Gerçekten de, müzik ve psikoloji, birbirine giderek daha güçlü bağlarla bağlanan iki alandır ve bu yeni ortak alan “müzik psikolojisi” olarak isimlendirilmektedir (Otacıoğlu, 2008: 2).

Müzik psikolojisi, müziğin en küçük biriminin bilişsel olarak algılanmasından, müzik türlerinin sosyal, psikolojik ve politik yansımalarına kadar çok geniş bir yelpaze içindeki araştırmaları içinde barındırmaktadır. Bu geniş yelpazenin önemli başlıklarından biri ise müziğin duygularla ilişkisi üzerinedir. Bu başlığın önemi, üretim aşamasından dinleyiciyle buluşmasına kadar süregiden her bir aşamasında müziğin duygularla iç içe geçmiş olmasıyla izah edilebilir. En genel haliyle, yapılan araştırmalarda müziğin, olumlu ve olumsuz pek çok duygunun aktif hale gelmesinde etkili olduğunun kanıtlandığını söylemek mümkündür (Swaminathan ve Schellenberg, 2015).

Ancak, bilindiği üzere, müzik çok parçalı bir yapıdır. Ezgi, ritim, söz, enstrüman yapısı, makam, armoni gibi yapıların hepsi birden müziği oluşturmaktadır. Dolayısıyla, müziğin hangi yapısının duygular üzerinde daha etkili olduğunu anlamak, müziğin olumlu etkilerinin doğru kullanılabilmesi açısından önemlidir. Müziğin çok çeşitli içsel yapısal özelliklerini ele alan araştırmalar, bu nedenle oldukça önemlidir. Ancak, dinleyici üzerindeki etkileri açısından ele almak gerektiğinde, müziğin en önemli iki

yapısı vardır: Söz ve ezgi. Günlük hayatta, sözsüz müzikten ziyade, sözlü müziğin dinlenilmesinin çok daha yaygın olduğu düşünüldüğünde, müziğin sözsüz bir biçimde ele alınmasının, onun dinleyicide oluşturduğu duygular açısından kısıtlı bir biçimde ele alınmasına neden olabileceğini ön görmek güç değildir. Fakat ulaşılabildiği kadarıyla, müzik ve duygu çalışmaları, çoğunlukla müziği ya tek başına; ya da kontrolsüz bir biçimde sözle bir arada ele almaktadır. Diğer bir ifadeyle, sözün ve müziğin ortaya çıkardığı duyguları sistematik olarak ayrı bir biçimde ele alan araştırma sayısı oldukça kısıtlıdır. Üstelik bu araştırmalarda kişinin psikolojik durumunun kontrol edilmediği görülmektedir. Oysa, örneğin ergenlik düzeyindeki bireylerde oldukça yaygın olarak görülebilecek depresyonun (örn., Eskin, Ertekin, Harlak ve Dereboy, 2008; Ören ve Gençdoğan, 2007) duygu durumunu oldukça belirgin şekilde etkileyebileceği bilinmektedir (Tamar ve Özbaran, 2004). Dolayısıyla müziğin ve sözün duygular üzerindeki etkisinin doğru anlaşılabilmesi için, bireylerin ruh halinin de değerlendirilmesi önemli görülmektedir. Müzik ve sözün etkisini Türkiye bağlamında inceleyen bir araştırmaya ise ulaşamamıştır. Dolayısıyla müziğin yarattığı etkiden ayrı olarak benzer ezgiye sahip sözlü müziğin etkisinin de incelenmesine ihtiyaç olduğu ve bu iki yapının ortaya çıkardığı duyguların, bireylerin psikolojik ruh hali de kontrol edilerek, ayrı ayrı incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışmasında, ezgi ve sözün duygular üzerindeki etkilerinin ayrıştırılarak betimlenmesi amaçlanmıştır. Böyle bir araştırmayla, ele alınan örneklemin sözsüz müzik ile aynı ezgiye sahip sözlü müziği dinlediğinde hangi duyguları hissettiği, iki durumdaki duyguların birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda çeşitli kişisel değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, müzik tercihleri, önceki duygu durumu, depresyona yatkınlık) müziğin sözsüz kısımdan ve sözlü kısımdan hissedilen duyguların dağılımında farklılıklara yol açıp açmayacağına bilgisine ulaşmak istenmiştir. Böylece müziğin bireyler üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın birinci bölümünde, müziğin psikoloji ve duygularla ilişkisi, ilgili literatür taraması aktararak açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise araştırmanın yöntemi

detaylarıyla birlikte sunulmuştur. Üçüncü bölümde, araştırmadan elde edilen verilerin analizlerine ve bu analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde ise, elde edilen bulgular, araştırmanın amacı, problemi ve alt soruları doğrultusunda ve ilgili literatürün ışığında yorumlanmış; ayrıca bu yorumlar paralelinde, yapılacak yeni çalışmalar için öneriler ve yapılan araştırmanın kısıtlılıkları sunulmuştur.

Problem Cümlesi

Bir müzik dinletisinde, sözsüz ezgi ile sözlü ezginin hissettirdiği duygular arasında fark var mıdır?

Alt Problemler

1. Cinsiyetlerine göre katılımcıların sözsüz ezgiden ve sözlü ezgiden hissettikleri duyguların dağılımı nasıldır?
2. Sınıf düzeylerine göre katılımcıların sözsüz ezgiden ve sözlü ezgiden hissettikleri duyguların dağılımı nasıldır?
3. Müzik tercihlerine göre katılımcıların sözsüz ezgiden ve sözlü ezgiden hissettikleri duyguların dağılımı nasıldır?
4. Depresyon eğilimlerine göre katılımcıların sözsüz ezgiden ve sözlü ezgiden hissettikleri duyguların dağılımları nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sözsüz müzik ile aynı müziğin sözlü halinin dinleyiciye hissettirdiği duygular arasındaki farkı betimlemektir.

Araştırmanın Önemi

Dünya literatüründe müzik ve sözlü müziğin etkisini araştıran oldukça az çalışma bulunmakta ve bu çalışmaların bulguları da birbiriyle çatışmaktadır. Bu nedenle ezgi ve sözün duygusal etkisini ayırıştırarak inceleyecek yeni çalışmalar, alandaki bu uzlaşmazlığın çözümüne katkı sağlayabilecektir. Öte yandan, ulaşılabildiği kadarıyla, ezginin ve sözlü ezginin dinleyicide uyandırdığı duyguları, Türkiye örnekleminde ve Türkiye'ye özgü müzik eserlerini kullanarak incelemiş bir araştırmaya rastlanmamıştır. Müziğin evrenselliği yanı sıra, onun yerelliği de göz önünde bulundurulduğunda,

Ülkemizdeki müzik eserlerinden, Türk gençlerinin nasıl etkilendiğinin anlaşılması için, böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla böyle bir araştırma müzik psikolojisi literatürüne katkı sağlayacaktır. Son olarak, bu araştırmanın, ülkemizde müzik üreten ve icra eden kişilere, dinleyicilerini duygusal olarak nasıl daha fazla etkileyebilecekleri konusunda ışık tutması beklenmektedir.

Sayıtlılar

- Bu araştırmada kullanılan bilimsel kaynaklar güvenilirdir.
- Katılımcılar veri toplama araçlarına doğru ve samimi yanıtlar vermiştir.
- **Sınırlılıklar**
- Araştırmanın uygulanacağı evren ve rneklemeye ilişkin sınırlılık: Araştırma, 2017-2018 eğitim ğretim yılında Bursa'nın İnegöl ilçesinde yer alan İnegöl Naire ıkayeva Anadolu Lisesi ve İnegöl Mediha Hayri-elik Lisesi'nde okuyan 9., 10. ve 11. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın türüne ilişkin sınırlılık: Araştırma betimsel bir araştırmadır. Bu nedenle neden-sonuç ilişkisi elde edilemez.
- Veri toplama araçlarına yönelik sınırlılık: Araştırmada yalnızca anket tekniği kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılara dinletilmek üzere yalnızca iki adet aynı tür (Türk Halk Müziği) eserden yararlanılmıştır.

1. BÖLÜM: MÜZİK, PSİKOLOJİ VE DUYGULAR

Bu bölümde, müzik psikolojisine, duygulara ve müzik psikolojisi perspektifinden duyguların ele alınışına dair kuramsal çerçeve ve literatür bilgisine yer verilmiştir.

1.1. Müzik ve Psikoloji

Psikoloji, “insanın davranış ve düşünce süreçlerini inceleyen bilim dalı” olarak tanımlanmaktadır (Morris, 2002: 4). Buradan hareketle, psikolojinin temel ilkeleri üzerine kurulmuş olan müzik psikolojisinin (Revesz, 2001; akt., Otacıoğlu, 2008: 34) de, müzikle ilişkili insanın duygu, düşünce ve davranışlarını incelemesinin bekleneceği söylenebilir.

Müzik psikolojisi, müziğin en küçük parçasının bireyin bilişindeki en küçük oluşumlar ile nasıl algılandığından, onun bir bütün olarak sosyal psikolojik süreçlere etkisine kadar oldukça geniş bir araştırma alanını barındırmaktadır. Otacıoğlu (2008: 2) müzik psikolojisinin çalışma alanlarını şu şekilde aktarmıştır: Nörolojik ve fizyolojik araştırmalar, akustik ve fizyolojik araştırmalar, işitsel sunum ve kodlama, melodik algı ve üst düzey müzik performansı, müzik kabiliyetinin psikometrik analizleri, müzik yeteneklerinin kazanımı, sosyo-psikolojik araştırmalar, davranışsal analizler ve uygulamalı çalışmalar.

Müzik psikolojisine ilişkin araştırmalar konusunda, çeşitli araştırmacılar bazı temel ilkeler ortaya koymuşlardır. Otacıoğlu (2008: 32-34) ileri sürülen bu ilkeleri derleyerek 14 madde olarak aktarmıştır. Bu maddeler aşağıda yer almaktadır:

“1. Müziğin psikolojisi, müziğin ses dalgalarıyla taşınması gibi, müzisyenden dinleyiciye; dramatik hareket, jest, mimikler, kişisel cazibe, çevreye verilen dikkat ve izleyiciye bütünüyle zevk vermek için katkıda bulunma gibi durumlarla taşınır.”

“2. Bu psikolojik karakteristiklerin müziğe denk veya bağdaşık olanları, ses perdesi, zaman ve ses rengidir. Ritim, uyum ve tonun kalitesi de bunların bileşikleridir. Düşünmek, hissetmek, hareket, hafıza ve hayal gücü bunlar ile ilgilidir. Böylece müzikal olguların temel bir sınıflandırması tümüyle elde edilebilmektedir.”

“3. Fiziksel ve zihinsel gerçeğin arasındaki benzerlik tamamen direkt veya sabit değildir; Müzikal duymanın birçok yanılsaması vardır. Biz bunu tanımlarken,

değişmeyen faktör olan ‘perde kavramı/frekansı ile ele alırız. O perdenin frekansının algılanması, yanılsamalarla etkilenen koşulların büyük değişikliğinin altında bizi yanıltabilmektedir. Buna rağmen bu yanılsamaların her birini fiziksel olarak açıklayabilir ve ölçebiliriz.”

“4. Müzikal sanat, kesin perde, düzenli kuvvet, ritim ve saf ton gibi faktörlerden oluşmaktadır. Böylece performansın doğru bir şekilde ölçülmesi sağlanmıştır.”

“5. Dört kategorinin her birinin ölçülebilmesi için sıfır noktamız vardır. Böylece perde için standart bir tondan; şiddet için, sessizlikten; süre için, sıfır zamanından ve ses rengi için, saf tondan ölçmeye başlayabiliriz.”

“6. Yukarıda üzerinde durulan esaslardan tanımlanabilir, tutarlı ve doğrulanabilir müzikal terminoloji geliştirebiliriz.”

“7. Yapılan tüm ölçümler, grafikte gösterilebilen, müzikal bir anlama sahip olan bilimsel ölçümü simgeleyen müzikal deseni veya performans skorunu belirtmelidir. Bu skor üç faktör taşır; perde, şiddet ve zaman. Fakat ses rengi mutlaka kendi başına bir dizide ses perdesine ait spektrumun formunda temsil edilmelidir.”

“8. Sanatsal performansın normları objektif olarak ölçülebilir ve böylece üst performansın analizine doğru değerlendirmelerle ulaşılabilir.”

“9. Gelecekteki müzikal estetik, bilimsel ölçüm ve deneysel analiz esasları üzerine inşa edilecektir. Modern ölçümler ile savunulan herhangi bir teori bu alanda değer bulup, geçerliği ve güvenilirliği olan testlerle uygulanacaktır.”

“10. Deneyin olmadığı yerde, doğrudan ve dolaylı olarak bilimin var olduğu söylenemez. Fakat bununla beraber müzik biliminin bulgularına pratik sezgiler de ilave edilmelidir. Sağduyu, sanatın felsefi yönü ve müzik teorisi ve algısının etkisi bunlardan bazılarıdır. Bilim, seçilen konularla uğraşır. Bu yüzden müzisyen, bilimin yönlendirmesi ve kendi bilgileriyle bir bütün olarak uğraşmalıdır.”

“11. Müzikal yetenek ölçülebilir ve yeteneklerin hiyerarşisi bakımından kişilik özellikleriyle ilgili olarak analiz edilebilir. Müzikal ortam, verilen eğitim alanı ve müzikal yapı bu alana hizmet etmektedir. Müzikal konularda ele alınan kişilik özellikleri, insan organizmasının bu alandaki becerikliliğini tanıması ile olmalı ve

kişinin kendi kendini ifade edebilmesi için mümkün olan müzikal ortamlarda öne çıkarılmalıdır.”

“12. Başarılı bir performans, doğru izolasyon, özel müzikal alışkanlıklarla elde edilebilen becerilerin doğru idare ve ifadesiyle dinleyiciye ulaşır. Sanatsal performansta ise bu beceriler bütünleştirilmeli ve müzikal atmosferde bu alışkanlık ve beceriler hiçbir etki ve teorinin altında ezilmemelidir.”

“13. Müzikte bilimin devreye girmesi ile besteci yeni görevler üstlenecek ve yeni fırsatlar yakalayacak, yorumcu bu alanda edindiği bilgilerle karşılaştığı kişisel ve müzikal problemleri çözmeye çalışacak ve dinleyici de her zaman besteci ve yorumcudan yeni ve daha yaratıcı bir şeyler bekliyor olacaktır.”

“14. Eğer okullarda verilen müzik pedagojisi, bütün diğer alanlardaki pedagojilere ayak uydurabiliyorsa, o zaman verilen eğitimde bilimsel bakış açısı açıkça benimsenmiş demektir. Müzikal eğitimi verecek olan tüm okullarda ilk olarak bilimsel yaklaşımların üzerinde durulmalı ve bu alanlardaki çalışmalar profesyonel eğitim alan tüm öğrenciler üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.” (Otacıoğlu, 2008: 32-34)

Bu ilkeler doğrultusunda, müzik psikolojisi alanında birbirinden oldukça farklı konuların çalışıldığı görülmektedir. Müziğin bilişsel işleme sürecindeki ayrışımı (örn., Çuhadar, 2008), tedavi süreçlerine etkisi (örn., İmsaytoğlu ve Yıldız, 2012; Gold, Voracek ve Wigram, 2004; Somakçı, 2003), algılanması (örn., Thompson, Schellenberg ve Husain, 2001), eğitimi (örn., Avila, Furnham ve McClelland, 2012; Şendurur ve Akgül-Barış, 2002), iş performansına katkısı (Lesiuk, 2005) gibi konular, müzik psikolojisi alanındaki çalışmalara örnek gösterilebilir. Bununla birlikte, müzik psikolojisi konusunda öne çıkan temel araştırma konularından birinin müziğin duygularla ilişkisi olduğu görülmektedir.

1.2. Duygular

Bu bölümde öncelikle duygu tanımı, ardından duyguların sınıflandırılması ve son olarak duyguya yönelik kuramsal çerçeveler aktarılmıştır.

1.2.1. Duygu Tanımı

Duygular, günlük hayatımızın her bir köşesine nüfuz etmiş olsa da, duygu kavramının operasyonel bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Duygu kavramının ortak bir tanımında birleşememe hali alandaki araştırmacılar içinde önemli ölçüde bir probleme neden olmaktadır.

Örneğin Kleinginna ve Kleinginna (1981: 345) çalışmalarında, ilgili literatürü incelemiş ve ancak 11 kategoriye indirgeyebildikleri 92 farklı duygu tanımına ulaşmışlardır.

Buna karşın alanda önemli bir araştırmacı olan Ekman (1999), duyguların çok yönlü yapısını ele alabilmek için onu, nedeni, amacı ve sonucu olmak üzere 3 madde ile tarif eder:

- 1- "Duygu, genellikle bir olayı, kendisi için önemli olan bir hedef üzerinden, bilinçli veya bilinçsizce değerlendiren kişi tarafında ortaya çıkarılmaktadır; olay hedefe ulaşmayı sağlıyorsa duygu pozitif; hedefe ulaşmayı engelliyorsa duygu negatif olarak hissedilir."
- 2- "Bir duygunun temel amacı kişiyi harekete geçmeye hazır hale getirmek ve hareket planlarını yönlendirmektir; bir duygu bir veya bir kaç tür eyleme öncelik vererek aciliyet duygusu uyandırır. Böylece alternatif zihinsel işlemler veya eylemler ile yarışabilir veya onları yarıda kesebilir."
- 3- "Bir duygu genelde ayırt edici bir zihinsel durum olarak deneyimlenir, bazen bedensel değişimler, ifadeler, eylemler bunlara eşlik eder veya ardından gelirler." (Ekman, 1999).

Ekman'ın (1999) tanımı doğrultusunda duygu, en genel haliyle, bir olay karşısında ortaya çıkan, bilişsel değerlendirmeleri içeren ve eyleme yön veren psikolojik bir olgu olarak tarif edilebilir.

1.2.2. Duyguların Sınıflandırılması

Duygu araştırmalarında önemli bir nokta, duyguların nasıl sınıflandırılacağına yöneliktir. Bu konuda iki temel görüşün etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki, duyguların birbirinden ayrı yapılar olduğunu öne süren "Temel Duygular" (*Basic Emotions*) görüşü (örn. Ekman, 1978, 1999; Plutchik, 1980); diğeri

ise duyguların birbirleriyle ilişkili yapılar olduğunu ileri süren “Çok Boyutlu Duygular” (*Multi-Dimensional Emotions*) görüşüdür.

Temel Duygular görüşünün öncüsü Ekman (1999: 45-47), “temel” sıfatının 3 farklı anlama geldiğini ifade eder. Birincisi, bu sıfat, duyguların öncül olayları, değerlendirmeleri, muhtemel davranışsal tepkileri, fizyolojik özellikleri gibi çok çeşitli boyutlardan birbirinden tamamen farklı yapılar olduğunu ifade eder. İkincisi, evrimsel bir perspektifle, bu duyguların temel hayat görevlerine tekabül ettiğini gösterir. Üçüncüsü ise, temel duygular olarak belirlenen duyguların daha küçük parçalara ayrılamayacağını vurgular. Ekman’ın (1978) ilk çalışması 6 adet temel duyguya işaret etmiştir. Bunlar: öfke, tiksime, korku, mutluluk, üzüntü ve şaşkınlıktır. İlerleyen çalışmalarda Ekman, bu temel duygularına, suçluluk, hoşnutluk, utanç, eğlence gibi yenilerini ekleyerek, temel duygular listesini genişletmiştir (Ekman, 1999).

Ekman’ın bakış açısını benimseyen Plutchik (1980), temel duygular olduğunu kabul etmekle birlikte, duyguları hem birbirlerine benzerlik ve farklılıklarına göre tarif etmiş; hem de şiddet boyutunu da ekleyerek, duyguları üç boyutlu şekilde gösterdiği “duygu çarkını” (*wheel of emotions*) oluşturmuştur. Plutchik’in (1980) modeline göre 8 adet temel duygu bulunmaktadır. Bunlar: sevinç, kabul, korku, şaşkınlık, üzüntü, tiksinti, öfke ve umuttur.

Ekman ve Plutchik’in yolundan ilerleyen Parrots (2001) ise, daha yakın zamanlı çalışmasında, 100’den fazla duyguyu tanımlamış ve onları birinci, ikinci ve üçüncü katman duygular olarak ayırarak, bir ağaç grafiği şeklinde birbirleriyle ilişkileri doğrultusunda yerleştirdiği modelini oluşturmuştur. Parrots’un (2001) modelinde birinci katman duyguları ise sevgi, eğlence, şaşkınlık, öfke, üzüntü ve korku oluşturmaktadır.

Ortaya konulan bu bakış açısı içinde oluşturulan modellere bakıldığında, temelde her birinin belirli duyguları kesin çizgilerle birbirinden ayırdığını; ve bu duyguların daha kompleks duyguları oluşturmak için bir araya gelebilecek en temel duygular olduğunu ifade ettikleri söylenebilir. Öte yandan, bu bakış açısı içinde yer alan modellerin, temel duygular olarak birbirlerinden farklılaşan duyguları öne sürüyor olmaları, önemli problemlerden biri gibi gözükmektedir.

Temel Duygular görüşünün tam zıttı olan duygu sınıflandırması görüşü ise, Çok Boyutlu Duygu görüşü olarak isimlendirilmektedir. Bu görüşe göre, duygular,

birbirinden ayrı ayrı yapılar değil; aksine birbirleriyle ilişkili olgulardır. Çok Boyutlu Duygu görüşünü savunan araştırmacılara göre, duygular temelde birbiriyle aynıdır; ancak belirli boyutlar açısından aldıkları değerler, onları birbirinden farklılaştırır. Örneğin bu görüşün öncülerinden olan Russell'ın (1980), Dairesel Duyuş Modeli'ne(*Circumplex Model of Affect*) göre, duyguların hoşnutluk (*pleasure*)-hoşnutsuzluk (*displeasure*) ve uyarılmışlık (*arousal*)- uyku hali (*sleep*) boyutları üzerinden aldıkları değerlere göre, dairesel bir oluşum içerisinde birbirleriyle ilişkili olduğunu ve birbirlerinden farklılaştığını öne sürmüştür. Alandaki ilgili modellerde de, genellikle bu ikili modelin geçerli olduğu görülmekle birlikte, bazı araştırmacılar farklı boyutların da duyguların birbirinden farklılaşması ve benzeşmesinde etkili olabileceğini ileri sürmektedir. Örneğin, Kitayama, Markus ve Kurokawa (2000: 96-97), kültürlerarası çalışmalarında, duygular üzerinde üçüncü bir boyut olarak önerdikleri sosyal yakınlık (*engaged*)- sosyal uzaklık (*disengaged*) boyutunun da etkili olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Dolayısıyla, Temel Duygular görüşüne getirilen bir eleştiri, Çok Boyutlu Duygu görüşüne de getirilebilir: Araştırmacıların duygular için önemli gördükleri boyutlar birbirinden farklılaşmakta; bu farklılaşma çalışmalardan elde edilen bulguların bir araya getirilmesini zorlaştırabilmektedir.

Kısacası, duygu kavramının tanımına benzer şekilde,duyguların sınıflandırmasıyla ilgili olarak da alanda konsensüsün sağlanmamış olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir. Bununla birlikte, duygulara yönelik pek çok araştırmanın temelini, bu iki yaklaşım oluşturmaktadır.

1.2.3. Duygu Kuramları

Duygu Kuramları genel olarak, duygunun oluşumu ile onun fizyolojik ve bilişsel öncüllerinin sırasının ne olduğu konusunda birbirlerinden farklı görüşler ileri sürmeleriyle birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Erken dönemli bir kuram, William James ve Carl Lange tarafından ileri sürülen görüşlerden hareketle “James-Lange Kuramı” olarak anılan kuramdır. Bu kurama göre, kişinin çevresinde yer alan çeşitli uyarıcılar, bu kişinin kendisinde birtakım fizyolojik değişimlere yol açar. Bu fizyolojik değişimler nedeniyle de duygular ortaya çıkar. Diğer bir ifadeyle fizyolojik tepkiler duygunun öncülüdür. Örneğin bir kişi, bir tehlike karşısında kaçtığında, korktuğu için

kaçmış olmaz; kaçtığı için korku hisseder. Aynı zamanda bu kurama göre, farklı duyguların farklı fizyolojik tepkilerin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür (Cannon, 1927: 107; Morris, 2002: 432).

Öte yandan, bazı kuramlar, fizyolojik değişimlerle duygu oluşumu aşamalarını öncelik-sonralık ilişkisi içinde almaz. Önemli olan uyarıcıyla karşılaşmış olmaktır; uyarıcı fizyolojik değişimi ve duyguları tetikleyen mekanizmadır. Bu perspektifin en önemli örneği Cannon-Bard Kuramı'dır. Bu kurama göre, fizyolojik değişim ve duyguların oluşumu bir aradalık gösterir. İki durumu, yani çevredeki uyaranlara karşı geliştirilen fizyolojik tepkileri ve ortaya çıkan duyguyu neden-sonuç bağlamı içinde açıklamak ve onları birbirinden ayırmak güçtür (Morris, 2002: 433).

Günümüzde daha geçerli görülen duygu kuramları ise duygu oluşumunda bilişsel değişime öncelik veren kuramlardır. Bu kuramlara göre, çevresel etkenler elbette ki fiziksel uyarılmalara yol açmaktadır; ancak duyguyu oluşturan ve farklılaştıran bu fizyolojik değişimin, içinde bulunulan ortamdan ve çevresel ipuçlarından hareketle bilişsel olarak nasıl yorumlandığıdır. (Morris, 2002: 433). Bu kuramlar genel olarak “Bilişsel Değerlendirme Kuramları” olarak anılmaktadır. Bu yaklaşımın önemli örnekleri arasından Schachter ve Singer (1962) tarafından öne sürülen “İki Faktör Kuramı” (*Two Factor Teory of Emotion*) ve Lazarus'un (1991, 2006) “Değerlendirme Kuramı” (*Appraisal Theory*) bulunmaktadır. Lazarus'un (2006) kuramsal çerçevesi, fizyolojik değişimin değerlendirilmesindeki bilişsel süreçlerde bellekle ilişkili süreçlere ve kültürel öğelere de yer vermesiyle diğer kuramlardan ayrılır ve onun bilimsel araştırmalarda öne çıkmasını sağlar.

Kısacası, duyguya dair tanımlamaların, sınıflandırmaların ve buna bağlı olarak nihayetinde kuramsal perspektiflerin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, duyguların her zaman bilişsel aktiviteden kaynaklanmadığını öne süren araştırmacılara karşın, günümüzde duygulara getirilen bilişsel kuramsal çerçeve oldukça geçerli olarak değerlendirilmektedir (Morris, 2002: 433).

1.3. Müzik ve Duygular

Bu başlık altında, öncelikle müziğin duygular üzerindeki etkisini ele almada kullanılan kuramsal çerçevelere, ardından müzikte algılanan ve hissedilen duygulara ve son olarak müziğin duygular üzerindeki etkisini inceleyen görgül araştırmalara yer verilmiştir.

1.3.1. Kuramsal Çerçeve

Müziğin duygularla ilişkisi, müzik psikolojisi alanında önemli bir yere sahiptir. Bunun en önemli nedeni, müziğin üretim aşamasından, dinleyicisiyle buluşmasının tamamlanmasına kadar geçen her bir aşamada müziğin duyguyla yakından ilişkili olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, öncelikle bir eserin oluşumunda, onu üreten kişinin duygusal yaşanmışlıklarının etkili olduğunu düşünmek mümkündür. Eserin tamamlanmasının ardından, bu duygular icra eden kişiyle buluşur: İcra edenin kendi duygulanım yaşantısıyla birleşerek. Son aşamada ise, dinleyicisiyle buluşan eser, bu sefer de dinleyicisi üzerinde birtakım duygulanımlara yol açar. Dolayısıyla müzik ve duygu, birbirine girift bir biçimde bağlanmış iki olgudur.

Müziğin duyguyla iç içe geçmiş yapısına karşın, müziğin dinleyicide uyandırdığı duyguların doğası hakkında, alandaki araştırmacıların ortak bir paydada buluşmadığı görülmektedir. Öncelikle müzik psikolojisi alanında, duygu çalışan araştırmacıların çoğunlukla, basit duygular görüşü perspektifinden, duygunun kategorik sınıflandırması üzerinden araştırmalar yaptığı; çok daha azının çok boyutlu duygu görüşünü tercih ettiği söylenebilir. Bununla birlikte, müziğin uyandırdığı çeşitli duyguların, günlük hayattaki benzer duygularla aynı yapıya sahip olup olmadığı üzerine de tartışma olduğu görülmektedir (Hunter ve Schellenberg, 2010: 130-131).

Alandaki araştırmacıların müziğin duygu oluşturma konusunda iki cenaha ayrıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir: Bilişsel perspektifliler ve duygusal perspektifliler. Bilişsel perspektifli araştırmacılar, duygulara bilişsel değerlendirme kuramı çerçevesinde yaklaşmakta ve müziğin içerdiği duyguların, dinleyicide uyanacağını reddetmemektedirler. Bu araştırmacılara göre, bir duygunun oluşumu için bir hedefin bilişsel olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Müzik dinleyicisi için, müziğin kendisi dışında bir hedef yoktur. Bunun sonucu olarak, dinleyicide uyanan duygu yalnızca, onun müziği olumlu veya olumsuz değerlendirmesinin bir sonucudur. Yani, bilişsel perspektifli düşünürlere göre, dinleyici müziği dinlediğinde, bu müziği beğenirse olumlu; beğenmez ise olumsuz hissedecektir (Hunter ve Schellenberg, 2010: 131). Örneğin, içinde öfke duygusu barındıran bir müziğin, dinleyicide uyandıracığı duygu öfke olmayacaktır. Bu müzik dinleyicisi tarafından beğenilmişse olumlu; beğenilmemişse olumsuz duygulara yol açacaktır.

Öte yandan, çoğu duygusal (*emotivist*) perspektifli araştırmacı, müziğin aslında dinleyicilerinde duygular uyandırdığını ileri sürmektedir (Hunter ve Schellenberg, 2010: 132). Diğer bir ifadeyle bu görüşe sahip olan araştırmacılar, öfke duygusu içeren bir müziğin, dinleyicisinde, günlük yaşantıdakine benzer bir öfke duygusunu veya farklı duyguları aktif hale getirebileceğini iddia etmektedirler. Yapılan bazı fizyolojik araştırmalar, günlük hayattaki duygular ile müzik dinleme esnasındaki duyguların fizyolojik olarak benzerliğini ortaya koymak suretiyle müziksel duyguların, duygusal perspektifli görüşünü desteklemektedir (örn., Krumhansl, 1997; Lunquist, Carlsson, Hilmerson ve Juslin, 2009). Öte yandan, bu görüşün bilişsel açıdan sağlam temellere oturtulması, bilişsel değerlendirme kuramcılarının çerçevesinden oldukça güçtür. Dolayısıyla duygusal perspektifli araştırmacılar, bilişsel değerlendirmeler açısından müziğe karşı duygusal tepkileri açıklamanın zorluğuyla baş etmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır (Hunter ve Schellenberg, 2010: 132).

Bu girişimlerden en kapsayıcı olanı Juslin ve Västfjäll (2008: 564-568) tarafından ileri sürülmüştür. Juslin ve Västfjäll'a (2008) göre, müzik 6 farklı mekanizma aracılığı ile dinleyicisinde gerçek duygu oluşumuna sebep olabilmektedir. Araştırmacılar, en basit olan ilk mekanizmayı “beyin sapı refleksleri” (*brain stem reflexes*) olarak adlandırmışlardır. Uyumsuz veya akortsuz seslerin uyandırdığı duygusal tepkiler bu mekanizma aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Görece basit olarak nitelendirilebilecek ikinci mekanizma ise koşullanmadır (*conditioning*). Belirli bir parçanın ve ya bir türün, doğrudan olumlu veya olumsuz duygularla koşullandırılmış bir biçimde adeta otomatik olarak ortaya çıkması bu mekanizma sayesinde gerçekleşmektedir. Üçüncü mekanizma ise “bulaşma”dır (*contagion*). Bu mekanizma, ortamda var olan duygunun, normalde o duyguya sahip olmayan kişilerce de hissedilebilir hale gelmesine vurgu yapar. Müzik özelinde ise, müzikte yer alan duyguların dinleyicilere bulaşması ile o duyguların hissedilebilir hale geldiğini söylemek mümkün hale gelir. Dördüncü mekanizma “görsel imgelem” (*visual imagery*) olarak isimlendirilmiştir. Bu mekanizma aracılığı ile müzik tarafından aktif hale getirilen görsel imgelemler, duyguları harekete geçirmektedir. Beşinci mekanizma olan “epizodik hafıza” (*episodic memory*) müziğin, dinleyicinin belleğinde yer eden ve belirli duyguları aktif hale getirmeye gücü yeten çeşitli anıların müzik tarafından uyarılması ile müziğin duygu oluşturmalarını tetikler. Tanımlanan son mekanizma olan “müzikal beklenti” (*musical expectancy*) ise müziğin beklentiyi

karşılması veya karşılamaması doğrultusunda, müzik tarafından uyandırılan duyguları işaret eder.

Juslin ve Västfjäll (2008) tarafından yapılan bu ve benzeri girişimler doğrultusunda, müziğin, dinleyicinin duygularını etkileyebileceğinin yaygın olarak kabul edildiği söylenebilir. Bu kabulün ardında, yalnızca gözleme dayanan bilgi değil; içgörüyü, fizyolojik reaksiyonları ölçmeyi veya beyin görüntüleme tekniklerini kullanarak yapılmış bilimsel araştırmalar da bulunmaktadır (Erdal ve Kindap-Tepe, 2017: 55).

1.3.2. Müzikte Algılanan ve Hissedilen Duygular

Müziğin duygular üzerindeki etkisini araştırmaya yönelirken, ele alınacak önemli bir diğer husus, müzikte algılanan/fark edilen(*perceived/ recognition*) veya hissedilen/deneyimlenen(*felt/experienced*) duygulardan hangisinin ele alınacağı, bu iki duygunun birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığı sorunsalıdır (Hunter ve Schellenberg, 2010: 130).

İlk bakışta aynı yapıyı vurguluyormuş gibi gözükse de, bu iki duygu türü birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin, bir dinleyici mutlu bir ruh hali içindeyken hüzünlü bir müzik dinlediğinde, kendini üzülmüş hissetmeyebilir; ancak bu kişiye müzikte hangi duyguyu algıladığı sorulduğunda, hüzünlü cevabını verebilir. Öte yandan, açıkça mutluluk ipuçları içeren bir eser, kişiye hüzünlü bir anısını hatırlattığında, bu kişinin kendisini üzüntülü hissetmesine yol açabilir. (Hunter ve Schellenberg, 2010: 145).

Alandaki araştırmalar incelendiğinde, bazılarının algılanan duyguyu, bazılarının ise hissedilen duyguyu ortaya çıkarmaya çalıştığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmaların bir arada ele alınıp alınmayacağı, alanda tartışıla gelmektedir (Hunter ve Schellenberg, 2010: 145). Bununla birlikte, bazı araştırmalar, bu iki yapının birbirinden farklı olup olmadığını incelemek için her iki yapıyı da ele almaktadır. Bu araştırmaların bulgularında ise küçük de olsa çelişkili sonuçlar bulunmaktadır.

Kallinen ve Ravaja (2006), hissedilen ve algılanan duyguları karşılaştırmak için 60 saniyelik 12 farklı müzik kesiti kullanmış ve katılımcılarına hem hissettikleri hem de algıladıkları duyguları, duyguların çok boyutlu sınıflandırılması perspektifine bağlı olarak, uyarılma, hoşluk ve aktivasyon boyutları üzerinden puanlamaları istenmiştir. Bulgular, duygu ve algı puanları arasında pozitif yönde korelasyon olduğunu

göstermiştir. Öte yandan, hoşluk boyutundan elde edilen puanlar hissedilen duygular için, algılanan duygulara kıyasla daha yüksek iken; uyarılma ve aktivasyon boyutları için tam tersi söz konusudur. Ayrıca olumsuz duygu algısına yol açan bazı dinletilerin, hoş hisler uyandırabildiği de ortaya konmuştur.

Ulaşılabilen diğer araştırmalarda ise Basit Duygular görüşü perspektifinden bir sınıflandırılma yapılarak hissedilen ve algılanan duygular arasındaki ilişkilere odaklandığı görülmektedir. Örneğin, Vieillard ve diğerleri (2008) yaptıkları araştırmada, katılımcılarına üzüntü, mutluluk, korku ve huzur vermesi beklenen 13 saniyelik 56 adet müzik kesiti dinletmişlerdir. Birinci grup katılımcıdan, dinledikleri müziklerde algıladıkları duygunun, ikinci grup katılımcıdan ise dinledikleri müziklerin kendilerine hissettirdiği duygunun, verilen 4 duygudan (mutluluk, üzüntü, korku, huzur) hangisi olduğunu, derecelendirilmiş bir ölçek üzerinden işaretlemeleri istenmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre, her bir dinleti için algılanan ve hissedilen duygular birbirine benzer olmakla birlikte; yalnızca üzüntü duygusu için deneyimledikleri duyguları belirten katılımcılar, diğer gruba göre, istatistiksel açıdan anlamlı şekilde daha yüksek puanlar vermişlerdir.

Zentner, Grandjean ve Scherer (2008) ise katılımcılarına derecelendirilmiş duygular ölçeğini iki kez sunmuş; ilkinde sevdikleri müzikleri dinlediklerinde ne sıklıkta hangi duyguları hissettiklerini; ikinci sunumda ise aynı müziklerde ne sıklıkta hangi duyguları algıladıklarını sormuşlardır. Hem algılanan hem de hissedilen duygular katılımcıların sevdikleri müzik türüne göre değişmekle birlikte, tüm katılımcıların algıladıkları duyguların sıklıkları, hissettikleri duyguların sıklıklarından anlamlı şekilde daha yüksektir. Bu farklılık özellikle üzüntü ve rahatsızlık duyguları için daha belirgin biçimde ortaya çıkmıştır.

Daha yakın tarihli bir araştırmada Hunter, Schellenberg ve Schimmack (2010), algılanan ve hissedilen duygular arasındaki benzerlik ve farklılıkları analiz edebilmek amacıyla, katılımcılarından, 32 müzikal kesitin her birinin ardından, hem algıladıkları hem de hissettikleri duyguları yalnızca mutluluk ve üzüntü boyutunda puanlamalarını istemişlerdir. Bulgular, Kallinen ve Ravaja (2006) tarafından elde edilen sonuçları destekler niteliktedir: Algılanan ve hissedilen duygular, birebir örtüşmemelerine karşın aralarında anlamlı şekilde korelatif bir ilişki bulunmaktadır. Öte yandan, önceki çalışmaların (örn., Vieillard ve ark., 2008; Zentner ve ark., 2008) bulgularıyla uyumlu

bir biçimde, hem mutluluk hem de üzüntü değerlendirmeleri için, algılanan duyguların hissedilen duygulara kıyasla daha güçlü olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada gerçekleştirilen daha ileri analizler, hissedilen duyguların algılanan duygular tarafından aracılındığını (*mediated*) ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle, katılımcılar mutluluk veya üzüntü hissetmeden önce, bu müziğin hangi duyguyu içerdiğini algılamış; ayrıca hissetmemiş olmalarına karşın müziğin hangi duyguyu içerdiğini gösterebilmişlerdir.

Türkiye’de yürütülen bir araştırma ise, algılanan ve hissedilen duygulara yönelik dünya literatüründeki bulguları destekler nitelikte gözükmektedir. Erdal (2015) tarafından yürütülen araştırmada, arabesk müzik hayranlarına, bu tür müziği dinlediklerinde hangi duyguları hissettikleri sorulurken, müzik eğitimi alan üniversite öğrencilerine, bu müzik türünü dinlediklerinde hangi duyguları algıladıkları sorulmuştur. Çalışma bulguları, dinletilen 8 farklı arabesk türündeki eser için, her iki grubun ifade ettiği duyguların birbirine paralel olduğunu göstermektedir. Öte yandan iki değerlendirme arasında farklılıklar da gözlemlenmiştir. Bu farklılıklardan biri, algılanan üzüntü ve gerilim duygularının hissedilen duygulara göre daha yüksek değere sahip olmasıdır. Bu farklılık, dünya literatüründe yer alan araştırma bulgularına benzerdir. Ancak, diğer araştırma bulgularından farklı olarak, hissedilen hayranlık, güç, sakinlik ve eğlendirici duygularının algılananlara kıyasla daha şiddetli olduğu görülmüştür.

Özetlemek gerekirse, bu alandaki ayırım öncelikle müziğin duygularla arasındaki ilişkinin farklı şekillerdeki inşalarını yansıtıyormuş gibi görünse de, elde edilen bulgular algılama ve hissetme arasında, farklılıklardan çok benzerlikler olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Vieillard ve arkadaşları (2008: 729) tarafından belirtildiği gibi, müzikten algılanan ve hissedilen duygular iki farklı tür duyguya işaret etmekten ziyade bir derece meselesi gibi gözükmektedir.

1.3.3. Müziğin Duygular Üzerindeki Etkisini İnceleyen Araştırmalar

Müziğin duygular üzerindeki etkisini araştıran araştırmalar, bir yandan duyguya yönelik farklı sınıflandırmaları (basit/çok boyutlu) farklı kuramsal yaklaşımları (fizyolojik/bilişsel) kullanırken; diğer yandan sorguladığı duygunun yapısı (hissedilen/algılanan) açısından da farklılaşmaktadır. Aynı zamanda bu araştırmalar kullandıkları araştırma yöntemi açısından da birbirlerinden ayrılmaktadır (öz bildirime

dayanan/fizyolojik ölçümler içeren/beyin aktivitelerini ölçen/ beyin hasarlı hastalarla yürütülen araştırmalar).

Dolayısıyla, müziğin duygular üzerindeki etkisini araştıran çalışmaları, belirli kategoriler altında sınıflandırmak oldukça güçtür ve bu sınıflandırmanın tek ve mutlak bir doğrusu yoktur. Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun olması açısından, literatürde yer alan araştırmalar şu şekilde kategorilendirilerek aktarılmıştır: “Yapısal özellikleri doğrultusunda müziğin duygusal etkisini inceleyen araştırmalar”, “Bütünsel olarak müziğin duygusal etkisini inceleyen araştırmalar” ve “Müziğin duygusal etkisini ezgi ve söz bağlamında inceleyen araştırmalar”.

1.3.3.1. Yapısal Özellikleri Doğrultusunda Müziğin Duygusal Etkisini İnceleyen Araştırmalar

Müziğin duygusal etkilerini irdeleyen araştırmalar incelendiğinde, ilk göze çarpan araştırma konusunun müziğin çeşitli yapısal özellikleri ile müziğin neden olduğu duygular arasındaki ilişkiler olduğu görülmektedir. Genel olarak temponun hızlanmasının olumlu duyguları artırırken, temponun yavaşlamasının olumsuz duyguları artırdığı söylenebilir (Thompson ve Quinto, 2011: 360).

Örneğin, erken dönemli araştırmasında Havner (1937), katılımcılarının bir kısmına yavaş diğer kısmına ise hızlı tempoyla sunulmak üzere aynı müziği dinletmiş ve öz bildirim ölçekleri aracılığı ile duygu durumlarını incelemiştir. Yavaş tempo koşulundaki katılımcıların görece daha fazla sakin, huzurlu, hassas, rüyadaymış gibi olma hislerini belirttiği; yüksek tempo koşulundaki katılımcıların ise daha fazla neşeli, mutlu, heyecanlı, kıpır kıpır hislerini ifade ettiği görülmüştür.

Daha yakın zamanlı bir araştırmada, Balkwill ve Thompson (1999), batılı katılımcılarına klasik Hint müziği dinletmiş ve katılımcılarından, sözlerini anlamadıkları müziğin duygusal ve yapısal özelliklerinin değerlendirmesini yapmalarını istemiştir. Araştırma bulguları, müziklere atanan duygusal içeriklerin, algılanan tempo özellikleriyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, sevinç, mutluluk gibi olumlu duygular dinlenen müziğin temposunun hızlı algılanması ile ilişkili iken; üzüntü, mutsuzluk gibi olumsuz duygular, müziğin temposunun yavaş algılanması ile bağlantılı bulunmuştur.

Temponun duygular üzerindeki etkisinin kültürler arasındaki geçerliğini araştıran Balkwill, Thompson ve Matsunaga (2004), Balkwill ve Thompson (1999) tarafından yapılan çalışmanın bir benzerini, kolektivist bir toplum olan Japon katılımcılarla yürüterek, elde edilen bulguları bireysel bir toplum olan Amerikan katılımcılardan elde edilen bulgularla kıyaslamışlardır. Elde edilen sonuçlar müziğin hızlı temposunun olumlu; yavaş temposunun ise olumsuz duyguları tetiklemesinin kültürlerarası geçerliliği olduğunu gösterir niteliktedir.

Gagnon ve Peretz (2003) ise, Havner'in 1935 ve 1937 yıllarında yapmış olduğu iki ayrı araştırmayı bir arada ele alarak, tempo ile majör ve minör gamların duygu üzerindeki etkisini birlikte çalışmışlardır. Katılımcılarına sundukları müzik parçalarını minör, majör, hızlı tempo ve yavaş tempo olmak üzere sistematik bir biçimde manipüle eden araştırmacılar, Havner'in bulgularına benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Buna göre, majör ezgiler, minör ezgilere göre daha fazla mutluluk duygusuna neden olurken; hızlı tempo da yavaş tempoya göre daha fazla mutluluk hissedilmesine yol açmaktadır. Önceki çalışmadan farklı olarak, bu çalışmada duygu durumunu açıklamada hangi müzikal yapının daha etkili olduğunun kıyaslaması da mümkün olmuştur. Araştırmanın sonuçları, temponun hızının, eserin minör veya majör olmasına göre, duygu durumunu belirlemede çok daha etkili olduğunu göstermiştir.

Hunter, Schellenberg ve Schimmack (2008) ise, tempo ile tonun duygular üzerindeki etkilerini ele aldıkları araştırmalarında, tempo ve gamın etkilerini ayrı ayrı incelemenin yanı sıra, birbiriyle çelişkili olan hızlı tempo/minör ve yavaş tempo/majör yapılarına sahip enstrümantal alıntılar dinletildiği koşullara da yer vermiş ve hem mutluluk hem de üzüntü duygusunu birbirinden ayrı ölçekler üzerinden değerlendirmişlerdir. Genel bulgular önceki çalışmaları destekler niteliktedir: Hızlı tempo ve majör ton mutluluk düzeyini değerlendiren ölçekten daha yüksek puan alınmasına; düşük tempo ve minör gam üzüntü düzeyini değerlendiren ölçekten daha yüksek puan alınmasına yol açmıştır. Öte yandan, çatışan yapıya sahip dinletiler (örn., hızlı tempo ve majör gam) mutluluk ve üzüntüyü değerlendiren ölçeklerden birbirine yakın puanlar alınmasına neden olmuştur. Araştırmacılar, uyumsuz yapının ortaya çıkardığı bu duygu durumunu karışık duygu (*mixed emotion*) olarak nitelendirmişlerdir.

Gomez ve Danuser (2007) ise temponun ve tonun yanı sıra müziğin pek çok içsel yapısal özelliğini bir arada ele alarak, bu özellikler ile duyguyu ortaya çıkaran fizyolojik

değişimler arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. On bir farklı yapısal özelliği, 16 farklı müzik bölümünü ses geçirmez bir odada katılımcılarına dinleten araştırmacılar, önceki çalışmalarda kullanılan öz bildirim tekniğinden farklı olarak, dinleti esnasında soluk alıp verme hızı, nabız ve deri iletkenliği gibi fizyolojik ve nesnel ölçümler yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre, tempo, vurgu (*accentuation*) ve ritmik artikülasyon (*rhythmic articulation*) ile soluk alıp verme süreleri ve deri iletkenliği arasında doğrusal ilişkiler bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, müzik temposu arttıkça, daha fazla vurgu ve daha fazla staccato içerdikçe dinleyicisinin soluk alış verişi hızını arttırmakta ve daha fazla deri iletkenliğine yol açmaktadır. Öte yandan ses yoğunluğu arttıkça, katılımcıların nefes verme süreleri kısalmış ve deri iletkenlikleri artmıştır. Araştırmacılar bu bulguları, müziğin yapısal özelliklerinin duyguların belirlenmesinde önemli rol oynadığı şeklinde yorumlamışlardır.

Bu tür çalışmaların Türkiye örneğinde ve yerel müzikle yapılan örneklerine oldukça az rastlanmaktadır. Ulaşılabilen bir araştırmada Arman (2015), Türk müziğinde yer alan makamsal özelliklerin tempo ile birleşerek duygular üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, Hicâz ve Nihâvend makamlarının sakin ve üzgün duygular; Râst, Segâh ve Nihâvend makamlarının olgun ve ruhani duygular; Mâhûr, Muhayyerkürdî ve Uşşâk makamlarının daha neşeli ve enerjik duygular uyandırdığı ortaya çıkarılmıştır. Öte yandan, bu makamlar içinde temponun hızlı olması, daha neşeli ve enerjik duyguları tetiklerken, yavaş olması daha sakin ve üzgün duyguların meydana çıkmasına yol açmıştır.

Kısaca, müziğin içsel yapısal özelliklerinin, duygu üzerindeki etkisi, erken dönemden itibaren, araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Elde edilen bulgular en genel haliyle, temponun, tonun ve makamların duyguyu belirlemede önemli rolü olduğunu göstermektedir. Öte yandan bu araştırmalara getirilebilecek bir eleştiri, müziği ve insanın duygularını (özellikle fizyolojik araştırmalarda) fazlasıyla atomik bir yapı gibi incelemeye yönelmesidir. Dolayısıyla dışsal geçerlik konusunda şüpheler uyandırmaktadırlar. Bu araştırmalara ihtiyaç olmakla birlikte, müziğin bir bütün olarak ele alındığı ve insanın içinde bulunduğu bağlamsal yapının özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu yeni araştırmalar yapılması gerektiğini düşünmek mümkündür.

1.3.3.2. Bütünsel Olarak Sözsüz Müziğin Duygusal Etkisini İnceleyen Araştırmalar

Bu tür çalışmalar, genel olarak çeşitli ezgi kesitleri dinleterek, farklı ezgilerin kişilerde uyandırdığı duyguları incelemektedir. Ulaşılan araştırmaların batı kaynaklı olmasına bağlı olarak bu araştırmalarda çoğunlukla klasik batı müziğinden dinletiler sunulduğu görülmektedir. Sözsüz müziği bütünsel olarak ele alıp, duygular üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, çoğunlukla müzik ve duygular arasındaki ilişkide bir başka değişkenin görevini araştırmaya yöneliktir. Örneğin, daha önce “müzikte hissedilen ve algılanan duygular” başlığı altında (bkz. s. 14) aktarılmış öz bildirime dayanan ve müzik ve duygu ilişkisinde hissetme ve algılama kavramlarının yerini irdeleyen araştırmalar bu başlık altında yeniden anılabilir (örn., Hunter ve ark., 2010; Kallinen ve Ravaja, 2006; Vieillard ve ark., 2008).

Bu tür araştırmaların örnekleri arasında fizyolojik ölçümler ve beyin görüntüleme tekniklerinden yararlanan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ise, müzik ve duygu ilişkisinde fizyolojik veya beyinsel aktivitenin görevi incelenmektedir. Örneğin bu tekniklerden yararlanan etkileyici bir çalışma, beyin görüntüleme teknikleri ve fizyolojik ölçümlerin bir arada kullanılmasıyla Sammler, Grigutsch, Fritz ve Koelsch (2007) tarafından yapılmıştır. Hoşa giden ve gitmeyen müzikler arasından duygunun fizyolojik ve beyinsel aktiviteleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu karşılaştırmayı amaçlayan araştırmacılar, bu amaçla ahenkli/uyumlu ve ahenksiz/ uyumsuz müzik kesitlerini kullanmışlardır. Uyumlu müzikler, uyumlu eserin içsel yapısal özelliklerinin sabit kalması için, aynı eserin kendisinin ve 2 saniye gecikme ile başlatılan versiyonunun bir arada çalınmasıyla oluşturulmuştur (örnek bir müzik kesiti için bkz. http://www.stefan-koelsch.de/Music_Emotion1/). Uyumlu ve uyumsuz müzikleri dinleyen katılımcı grupları öncelikle bu eserleri ne derece hoş algıladıklarını değerlendirmişlerdir. Uyumlu müzikler anlamlı şekilde ahenksiz göre çok daha memnun edici bulunurken, uyumsuz müzikler anlamlı şekilde rahatsız edici bulunmuştur. Fizyolojik ölçüm sonuçlarına göre, uyumlu müzik dinletisinde kalp hızı daha yüksek iken, dinleti ilerledikçe ahenksiz müzikte kalp hızı çok daha kayda değer bir biçimde düşmektedir. Kalp hızının, duyguların uyarılma boyutuyla pozitif yöndeki ilişkisini ortaya koyan araştırmalar göz önünde bulundurularak, elde edilen bu bulgular, hoşnut olunmayan müziğin duyguların fizyolojik temelini oluşturan uyarılmayı sağlayamadığı şeklinde yorumlanmıştır. EEG ile yapılan beyin görüntülemelerden elde

edilen sonuçlara göre, hoş gitme seviyesi arttıkça beyin frontal-medial lobundaki teta (fm-teta) dalgalarında artış gerçekleşmiş; bu artışın özellikle hoş giden dinletinin ikinci yarısında daha yoğun şekilde ortaya çıktığı kaydedilmiştir. Bu alan, beyin duyguların ortaya çıkmasından sorumlu olduğu düşünülen anterior singulat korteks içinde yer aldığından, araştırmacılar, hoş giden müziğin duygu oluşumundaki beyin aktivitesinin temelini bu alandaki teta dalgalarıyla ilişkisi olabileceğini öne sürmüşlerdir.

Bu kategori altında ele alınacak bir diğer araştırma çeşidi ise beyin hasarlı hastalar ile yürütülen çalışmalardır. Örneğin Gosselin ve arkadaşları (2005) tarafından, 8'i sol ve 8'i sağ medial temporal lob hasarı olan toplam 16 hastayla yürüttükleri araştırmalarında müzikal duyguların fark edilmesinde beyin hasarının etkilerini incelemişlerdir. Medial temporal lobun duyguyla en önemli ilişkisi, müzikal olmayan ortamlarda, tehdit ipuçlarının algılanmasını sağlayan amigdalayla içeriyor olmasıdır. Yapılan araştırmanın bulguları, bu ilişkinin müziğin duygusal etkisi için de geçerli olduğunu göstermiştir: Hastalar, kendilerine dinletilen müziklerdeki mutluluk ve hüznün duygularını normal katılımcılar gibi fark etmişlerse de, korku içeren müziklerdeki korku duygusunu algılayamamışlardır. Elde edilen bulgular, müzikal duyguların temelindeki beyinsel aktivitelerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Özetlemek gerekirse, müziğin duygular üzerindeki etkilerini inceleyen çok sayıda çalışmanın önemli bir kısmı, sözsüz müziği bütünsel olarak kullanmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak, müziğin sağladığı duygular üzerinde çeşitli değişkenlerin öneminin araştırıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

1.3.3.3. Müziğin Duygusal Etkisini Ezgi Ve Söz Bağlamında İnceleyen Araştırmalar

Bu çalışma kapsamında, müziğin duygusal etkisini incelerken, ezginin yanı sıra sözü de incelemesine dâhil ettiği düşünülen çalışmalar, birbirinden farklı iki yapıya sahiptir. İlk yapıdaki araştırmalar, katılımcılarına bir müzik dinletisi sunmadan, onların müzikle ilgili genel alışkanlıkları ile müzik dinlemenin duygular üzerindeki etkisi arasındaki bağlantıya odaklanan ilişkisel araştırmalardır. Bu çalışma içinde, bu tür araştırmaların bünyesine sözü de dâhil ettiğine yönelik varsayım, günümüzde pek çok insanın sözlü müzik dinlemeyi tercih ettiği gerçeği ile ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, sözlü müzik

dinleyen bir kitleye, müzik dinledikten sonra hissettikleri duygular sorulduğunda, araştırmanın bulguları, kontrolsüz bir biçimde sözün etkilerini de yansıtabacaktır.

Müziğin duygusal etkisini incelemeye sözü bünyesine alan ikinci yapı ise, müzik ve sözü ayrıştırarak, sistematik bir biçimde sunan deneysel araştırmalardır.

İlk yapıya sahip araştırmaların sayısı, ikinci yapıya sahip araştırmalara kıyasla çok daha fazladır. Örneğin bu ilk yapıda ele alınabilecek ilginç ve kapsayıcı bir araştırma, Juslin, Liljestrm, Vstfjll, Barradas ve Silva (2008) tarafından yapılmıştır. Katılımcılarına bir avuç içi bilgisayar veren araştırmalar, bu bilgisayar aracılığı ileriki hafta boyunca, günün farklı saatlerinde 7 kez katılımcılarından veri toplamışlardır. Araştırmacıların temel amacı, müziğin ortaya çıkardığı duygularla müzik dışı duyguları günlük hayatın içinden elde edip, dışsal geçerliği yüksek bulgulara ulaşmak ve bu duyguların dinleyiciye, dinlenen müziğe ve içinde bulunulan bağlama göre nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Elde edilen bulgular çoğu (%53) pop/rock dinleyen katılımcıların, günlük hayatlarında müzik dinledikleri anlarda, diğer zamanlara göre daha olumlu duygular hissettiğini ifade etme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Buna göre, mutluluk-sevinç ve nostalji-zlem duyguları müzik dinlenen anlarda, müzik dinlenmeyen zamanlara göre daha yoğundur. Öte yandan, öfke-kızgınlık, kaygı-korku ve can sıkıntısı-ilgisizlik duyguları müzik dinlenilmeyen zamanlarda, dinlenen anlara göre daha fazla belirtilmiştir. Çok boyutlu bakış açısıyla da ele alınan duyguların, müzik dinleme esnasında değerinin (*valance*) ve yoğunluğunun (*intance*) daha şiddetli olduğu kaydedilmiştir. Müziği en çok evde en az ise işte/okulda dinlediği ortaya çıkarılan katılımcıların müzik esnasında hissettikleri duygularla bazı kişilik özellikleri arasında da korelatif ilişkilere rastlanmıştır. Müzik dinlerken zevk-keyif duygusu hissetmekle nevrotik kişilik özelliği arasında pozitif, deneyime açıklık özelliği arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, kaygı-korku hisleriyle sorumluluk kişilik özelliği arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Müzik dinlenen bağlamın, ortaya çıkan duygulara etkisi de gün yüzüne çıkarılmıştır: Katılımcılar, mutluluk-sevinç, zevk-keyif ve öfke-kızgınlık duygularını daha çok bir sosyal bağlam içinde müzik dinlerken; sakinlik-rahatlama, nostalji-zlem ve üzüntü-melankoli duygularını çoğunlukla tek başına müzik dinlerken hissetme eğilimi içinde olmuşlardır. Elde edilen sonuçlar müziğin günlük yaşamda duyguları nasıl etkilediğini ortaya koyması açısından alanda oldukça kıymetli görülmektedir.

Müzik ve duygular arasındaki ilişkileri irdeleyen ve Türkiye’de yürütülen araştırmaların pek çoğunu da bu kapsam içinde ele almak mümkün gözükmemektedir. Örneğin, Sezer (2011), sevilen müzik türleri ile öfke duygusuna yatkın olmak arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen araştırmanın bulguları, pop müzik dinlemeyi tercih edenlerin en düşük; Türk Halk Müzik dinlemeyi tercih edenlerin ise en yüksek öfke yatkınlık düzeyine sahip olduğunu göstermiştir (Sezer, 2011: 1480).

Bozkurt, Zahal ve Türe-Uyan (2015) tarafından ortaokul öğrencileriyle yürütülen bir çalışmada, bu yaş grubundaki öğrencilerin hangi duygu durumu içerisindeyken daha çok müzik dinlemeyi tercih ettiği araştırılmıştır. Bulgular, katılımcıların daha çok mutluluk-eğlence duyguları içindeyken müzik dinlemeye yöneldiğini göstermiştir. Bu duygu durumunu ise sevgi/aşk ve üzüntü duyguları takip etmiştir.

Erdal ve Kındap-Tepe (2017) kişilik özellikleri, duygu ve müzik dinleme alışkanlıkları üzerine yürüttükleri çalışmalarında katılımcıların hem müzik dinlemeden önceki hem de müzik dinledikten sonraki duygularını, retrospektif bir yöntemle araştırmışlardır. Araştırmacılar bu çalışmalarında, kadınların erkeklere, dışa dönük kişilerin içe dönük kişilere kıyasla müzik dinledikten sonra daha olumlu duygular deneyimlediklerini bildirdiklerini ortaya çıkarmışlardır.

İki yapıyı birbirinden ayırmamakla birlikte, ezginin bilinçli bir şekilde müzikle bir arada ele alındığı bir çalışma, Erdal (2015) tarafından yapılmıştır. Erdal (2015), arabesk müzik sevenler ve müzik öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, arabesk dinlemenin yarattığı duyguları, 8 farklı arabesk şarkı dinletip, ardından katılımcılara hissettikleri duyguların neler olduğunu sorarak incelemiştir. Katılımcıların sıklıkla, üzüntü duygusu hissettiği; ancak bunun yanı sıra önemli derecede başka duygular da deneyimledikleri görülmüştür. Bu duygular, en yoğun hissedilenden en az hissedilene doğru şu şekildedir: nostalji, hassasiyet, gerilim, sakinlik, güç, hayranlık, ve eğlendirici. Ayrıca arabesk seven katılımcıların, bu türü sevme nedenlerinin gerekçesi olarak sıklıkla ilgili türdeki şarkıların sözlerini beğendiklerini bildirdikleri görülmüştür.

Bu araştırmalarda iki nokta dikkat çekicidir. Birincisi, katılımcılara ortak bir müzik dinletilmeden, genel olarak müzik dinlediklerinde nasıl hissettiklerine dair yapılan soruşturmanın, araştırmaların genelinde görüldüğüdür. Bu nokta Erdal (2015) tarafından yapılan araştırmanın dışındaki tüm araştırmalar için geçerlidir. İkinci nokta ise, söz ile

müziğin sistematik olarak ayrıştırılmadan incelenmiş olmasıdır. Bu kritiğin, sözü edilen tüm araştırmalar için geçerli olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Dünya literatürüne bakıldığında, ikinci yapıya sahip araştırmaların, yani, katılımcılara ortak bir eserin dinletilmesini ve ezgi ile sözün sistematik bir biçimde birbirinden ayrıştırılarak duygular üzerindeki etkisini gözlemleyen ise az sayıda çalışma bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu az sayıdaki çalışmadan biri Stratton ve Zalanowski (1994) tarafından yapılmıştır. Üç farklı deneysel araştırmanın ilkinde araştırmacılar katılımcılarını 3 gruba ayırmış; ilk gruba yalnızca müzik, ikinci gruba yalnızca söz ve üçüncü gruba sözlü müzik sunmuşlardır. Üzüntü yaratabilecek bir müziğin kullanıldığı bu çalışmada, müziğin tek başına dinletildiği grubun diğer gruplara göre daha fazla olumlu duygulanım belirttiği; sözlerle müziğin birlikte verildiği grubun ise daha az olumlu duygulanım belirttiği görülmüştür. Benzer şekilde; ancak bu sefer üzüntü uyandıracak sözlerin yer aldığı bir deney düzeneği ile gerçekleştirilen ikinci çalışmada yine müzik ve sözün bir arada olduğu grup diğer gruplara göre daha yüksek depresif duygular ve daha az pozitif duygular belirtmiştir. Üçüncü çalışmada ise hoş gitme düzeyi düşük sözlerle eşleştirilerek sunulan müziğin, katılımcılara 1 hafta sonra sözsüz olarak dinletildiğinde bile, aynı müziği bu sözlerle dinlemeyen katılımcılara göre daha az memnun edici olarak değerlendirildiği görülmüştür. Araştırmacılar bu bulguları, bir müzik eserinin duyguyu belirlemede yazınsal yönünün daha ağır bastığı şeklinde yorumlamışlardır.

Ezgi ve sözün duygular üzerindeki etkisini ayrı ayrı inceleyen bir diğer çalışma Sausou (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, mutlu söz, üzüntülü söz, mutlu müzik ve üzüntülü müziğin oluşturduğu ve müziğin olmadığı deney koşulları kullanılarak katılımcıların hissettikleri duyguların değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, sözün mutlu veya üzüntülü olması katılımcıların duygu durumlarını anlamlı biçimde belirlemezken, müziğin mutlu veya üzüntülü olması katılımcıların duygularının belirlenmesinde etkili olmuştur.

Görüldüğü üzere, bu iki araştırmanın bulguları birbiriyle çatışmaktadır: Stratton ve Zalanowski (1994), duyguların belirmesinde sözün daha etkili olduğunu gösterirken; Sausou (1997) tarafından yapılan çalışmada ezginin belirleyici olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Müziğin duygular üzerindeki etkisini söz ve müziği birbirinden ayırarak inceleyen son araştırma ise Ali ve Peynircioğlu (2006) tarafından caz ve klasik eserlerin Amerikan Üniversitesindeki öğrencilerden oluşturulan örnekleme belirli koşullar altında dinletilmesi ile yapılmıştır. Araştırmacılar bu çalışmalarında, duygunun oluşumunda ezgi ve sözden hangisinin daha baskın olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Dört farklı deneysel koşulun bulunduğu araştırmada, 1. ve 3. deneylerde ezgi ve sözleri benzer duyguları ileten eserler kullanılırken (mutlu-mutlu; mutsuz-mutsuz gibi.) , 2. ve 4. deneylerde ezgi ve sözleri birbirine zıt duyguları ileten eserler de kullanılmıştır (mutlu-mutsuz; mutsuz-mutlu gibi.). Yapılan çalışmanın bulguları hem sözün ve ezginin aktardığı duygunun birbirine uyumlu olduğu hem de uyumsuz olduğu koşullar altında duygu yoğunluğunun belirleyicisinin sözden çok ezgi olduğunu göstermiştir (Ali ve Peynircioğlu, 2006).

Kısacası, sözün ve ezginin duygular üzerindeki etkisinin ayrıştırılarak incelendiği az sayıdaki çalışma, birbiriyle çelişkili bulgular vermektedir. Stratton ve Zalanowski (1994) sözün duyguları belirlemede gücünün daha yüksek olduğunu ortaya çıkarırken; hem Sausou (1997) hem de Ali ve Peynircioğlu (2006) tarafından yapılan araştırmalar tam tersini göstermektedir.

Hem az sayıda çalışma bulunması hem de konuyla ilgili olarak literatürde çelişik bulguların yer almasının yanı sıra, ulaşılabildiği kadarıyla, ezgi ve sözün oluşturduğu duyguları ayrı ayrı inceleyen Türkiye örneklemleri bir çalışma bulunmamaktadır. Müziğin evrensel oluşunun yanı sıra yerelliğinin de söz konusu olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'deki katılımcılarla ve bu yere özgü eserlerle (örn. Türk Halk Müziği) söz ve müziğin duygular üzerindeki etkisinin ne olduğunun betimlenmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

2. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu araştırma, var olan durumu tanımlamayı amaçlayan betimsel (*descriptive*) araştırma türlerinden “betimsel tarama” yönteminin kullanımı ile gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama çalışmalarında amaç var olan durumu mümkün mertebe titiz ve ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarmaktır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014: 22).

2.1. Evren ve Örneklem

Evreni Bursa ili olan bu araştırmanın örneklemini Bursa’nın İnegöl ilçesinde okuyan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan örnekleme türü, “uygun örnekleme” yöntemidir. Uygun örnekleme yönteminde, araştırmacı çalışması için uygun olan katılımcı sayısına ulaşana dek, en ulaşılabilir olan katılımcılardan başlayarak veri toplamaktadır (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2014: 92).

Araştırmaya İnegöl ilçesinde yer alan “İnegöl Naire Çikayeva Anadolu Lisesi” ve “İnegöl Mediha Hayri-Çelik Lisesi” olmak üzere 2 liseden, toplam 553 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan 2’sinin verisi, içerdiği eksik değer %50’nin üstünde olduğu için çıkarılmış, analizler 356’sı (%64.6) kız, 195’i (%35.4) erkek olmak üzere, toplam 551 katılımcının verileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilerin 226’sı (%41) 9. sınıf, 180’i (%32.7) 10. sınıf ve 145’i (%26.3) 11. sınıf öğrencisidir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre sınıf dağılımı Tablo 1’de aktarılmıştır. Pearson Ki-Kare testi ile katılımcıların cinsiyetlerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir değişim göstermediği ortaya çıkarılmıştır ($X^2(2) = 2.1, p = .34$).

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sınıf Düzeyi Dağılımları

	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf
Kız	154 (%43.3)	111 (%31.2)	91 (%25.6)
Erkek	72 (%36.9)	69 (%35.4)	54 (27.7)

Örneklemin müzik dinleme yatkınlığı incelendiğinde, öğrencilerin, 2’sinin (%0.4) hiç müzik dinlemediği, 42’sinin(%7.6) nadiren müzik dinlediği, 219’unun (%39.7) genellikle müzik dinlediği, 188’inin (%34.1) iyi bir müzik dinleyicisi olduğu ve 100’ünün (%18.1) bir müzik aleti çaldığı; 1 katılımcının ise bu soruya yanıt vermediği

görülmüştür. Yanıt veren katılımcıların cinsiyet ve sınıflarına göre müzik ilgileri dağılımı **Tablo 2** içinde sunulmuştur.

Tablo 2
Müzik Dinleme Düzeylerinin Cinsiyet ve Sınıfa Göre Dağılımı

		9.Sınıf	10.Sınıf	11. Sınıf
Kız	“Hiç müzik dinlemem.”	-	-	-
	“Nadiren müzik dinlerim.”	7	5	6
	“Genellikle müzik dinlerim.”	52	47	34
	“İyi bir müzik dinleyicisiyim.”	59	43	39
	“Bir müzik aleti çalarım.”	36	16	12
Erkek	“Hiç müzik dinlemem.”	1	1	-
	“Nadiren müzik dinlerim.”	15	5	4
	“Genellikle müzik dinlerim.”	27	27	32
	“İyi bir müzik dinleyicisiyim.”	13	22	12
	“Bir müzik aleti çalarım.”	16	14	6

Birden fazla tercihte bulunulabilecek bir gösterge üzerinden, katılımcıların dinledikleri müzik türlerinin bilgisi de kendilerinden talep edilmiştir. Bu soruya 1 kız, 4 erkek katılımcı yanıt vermemiştir. Geriye kalan katılımcıların 310’u (%56) yabancı pop, 296’sı (%53.7) Türkçe pop, 264’ü (%47.9) rap, 196’sı (%35.6) rock, 142’si (%25.8) klasik, 119’u (%21.6) Anadolu rock, 91’i (%16.5) Türk halk müziği, 91’i (%16.5) Türk sanat müziği, 64’ü (%11.6) caz ve 36’sı (%6.5) dini müzik dinlediğini belirtmiştir. Bu cevapların yanı sıra, katılımcıların %82’si ilgili gösterge dışında başka bir müzik türü daha dinlediğini ifade etmiştir. Öne çıkan diğer müzik tercihleri şöyledir: alternatif müzik, hiphop, ağır metal, soul, k-pop, reggy, blues country, arabesk, tasavvuf arabesk, r&b, Hint müziği, elektronik müzik, enstrümantal müzik. Katılımcıların dinlemeyi tercih ettikleri müzik türlerinin sınıf ve cinsiyetlerine göre dağılımı **Tablo 3**’te verilmiştir.

Tablo 3
Müzik Türlerinin Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

		Türk Halk Müziği	Türk Sanat Müziği	Türkçe Pop	Yabancı Pop	Dini Müzik	Rock Müzik	Rap Müzik	Klasik Müzik	Caz	Anadolu Rock
9.Sınıf	Kız	18 (11.7)	16 (10.4)	83 (53.9)	94 (61.0)	8 (5.2)	58 (37.7)	74 (48.1)	50 (32.5)	20 (13.0)	45 (29.2)
	Erkek	14 (19.4)	18 (25.0)	32 (44.4)	41 (56.9)	9 (12.5)	24 (33.3)	40 (55.6)	14 (19.4)	8 (111.1)	14 (19.4)
	Toplam	32 (14.2)	34 (15.0)	115 (50.9)	135 (59.7)	17 (7.5)	82 (36.3)	114 (50.4)	64 (28.3)	28 (12.4)	59 (26.1)
10.Sınıf	Kız	13 (11.7)	16 (14.4)	71 (64.0)	65 (58.6)	3 (2.7)	40 (36.0)	56 (50.5)	23 (20.7)	12 (10.8)	15 (13.5)
	Erkek	15 (21.7)	9 (13.0)	20 (29.0)	39 (56.5)	3 (4.3)	20 (29.0)	35 (50.7)	15 (21.7)	7 (10.1)	13 (18.8)
	Toplam	28 (15.6)	25 (13.9)	91 (50.6)	104 (57.8)	6 (3.3)	60 (33.3)	91 (50.6)	38 (21.1)	19 (10.6)	28 (15.6)
11.Sınıf	Kız	15 (16.5)	19 (20.9)	58 (63.7)	44 (48.4)	8 (8.8)	31 (34.1)	35 (38.5)	27 (29.7)	12 (13.2)	21 (23.1)
	Erkek	16 (29.6)	13 (24.1)	32 (59.3)	27 (50.0)	5 (9.3)	23 (42.6)	24 (44.4)	13 (24.1)	5 (9.3)	11 (20.4)
	Toplam	31 (21.4)	32 (22.1)	90 (62.1)	71 (49.0)	13 (9.0)	54 (37.2)	59 (40.7)	40 (27.6)	17 (11.7)	32 (22.1)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	46 (12.9)	51 (14.3)	212 (59.6)	203 (57.0)	19 (5.3)	129 (36.2)	165 (46.3)	100 (28.1)	44 (12.4)	81 (22.8)
	Erkek	45 (23.1)	40 (20.5)	84 (43.1)	107 (54.9)	17 (8.7)	67 (34.4)	99 (50.8)	42 (21.5)	20 (10.3)	38 (19.5)

Çalışmanın dinleti bölümüne geçilmeden önce, katılımcılardan, 14 duygu durumu içeren bir ölçek üzerinden araştırmaya katıldıkları andaki duygularını işaretlemeleri istenmiştir. On beş kayıp veri bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu skala üzerinden 1 duygu işaretleyenlerin sayısı 326 (%59.2) iken; bu sayı 2 duygu için 96 (%17.4), 3 duygu için 45 (%8.2) ve 4 duygu için 69'dur (%12.5). Katılımcıların en çok yüreği sıkılmış (%26.3) ve umursamaz (%25.8) hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu duyguları mutlu (%16.2), keyifli (%14.9), neşeli (%11.4) ve huzurlu (%8) ifadeleri takip etmektedir. Buna karşın yine katılımcıların önemli bir kısmı da mutsuz (%14.3), efkârlı (%9.4), üzgün (%7.8) ve sinirli (%7.1) hissettiklerini bildirmiştir. Kuskün (%5.3), coşkulu (%4) ve zevk almış (%3.6) seçenekleri ise görece daha az tercih edilmiştir. Katılımcıların sınıf ve cinsiyetlerine göre hissettikleri duyguların dağılımları **Tablo 4**'te aktarılmıştır.

Bunun dışında, skalada yer almayan fakat hissedilen duyguların yazımı için de boş alan bırakılmıştır. Dört yüz elli yedi katılımcı (%83) farklı bir duygu belirtmiştir. Bu duygulardan ön plana çıkanlar ise şunlardır: ilgili, meraklı, normal, rahatlamış, nötr, bıkkın, sıkılmış, bezmiş, yorgun, uykusuz, endişeli.

Tablo 4
Çalışma Öncesinde Hissedilen Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Simirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	25 (16.2)	23 (14.9)	18 (11.7)	15 (9.7)	3 (1.9)	7 (4.5)	48 (31.2)	27 (17.5)	16 (10.4)	21 (13.6)	28 (18.2)	37 (24.0)	17 (11.0)	11 (7.1)
	Erkek	17 (23.6)	23 (31.9)	12 (16.7)	7 (9.7)	3 (4.2)	3 (4.2)	18 (25.0)	2 (2.8)	7 (9.7)	3 (4.2)	11 (15.3)	11 (15.3)	5 (6.9)	2 (2.8)
	Toplam	42 (18.6)	46 (20.4)	30 (13.3)	22 (9.7)	6 (2.7)	10 (4.4)	66 (29.2)	29 (12.8)	23 (10.2)	24 (10.6)	39 (17.3)	48 (21.2)	22 (9.7)	13 (5.8)
10.Sınıf	Kız	19 (17.1)	18 (16.2)	15 (13.5)	9 (8.1)	2 (1.8)	4 (3.6)	27 (24.3)	26 (23.4)	8 (7.2)	8 (7.2)	7 (6.3)	33 (29.7)	3 (2.7)	7 (6.3)
	Erkek	11 (15.9)	7 (10.1)	11 (15.9)	5 (7.2)	9 (13.0)	8 (11.6)	20 (29.0)	6 (8.7)	11 (15.9)	3 (4.3)	8 (11.6)	11 (15.9)	4 (5.8)	2 (2.9)
	Toplam	30 (16.7)	25 (13.9)	26 (14.4)	14 (7.8)	11 (6.1)	12 (6.7)	47 (26.1)	32 (17.8)	19 (10.6)	11 (6.1)	15 (8.3)	44 (24.4)	7 (3.9)	9 (5.0)
11.Sınıf	Kız	11 (12.1)	10 (11.0)	6 (6.6)	5 (5.5)	1 (1.1)	0	14 (15.4)	14 (15.4)	6 (6.6)	7 (7.7)	21 (23.1)	38 (41.8)	7 (7.7)	4 (4.4)
	Erkek	6 (11.1)	1 (1.9)	1 (1.9)	3 (5.6)	2 (3.7)	0	15 (27.8)	4 (7.4)	4 (7.4)	1 (1.9)	9 (16.7)	15 (27.8)	3 (5.6)	3 (5.6)
	Toplam	17 (11.7)	11 (7.6)	7 (4.8)	8 (5.5)	3 (2.1)	0	29 (20.0)	18 (12.4)	10 (6.9)	8 (5.5)	30 (20.7)	53 (36.6)	10 (6.9)	7 (4.8)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	55 (15.4)	51 (14.3)	39 (11.0)	29 (8.1)	6 (1.7)	11 (3.1)	89 (25.0)	67 (18.8)	30 (8.4)	36 (10.1)	56 (15.7)	108 (30.3)	27 (7.6)	22 (6.2)
	Erkek	34 (17.4)	31 (15.9)	24 (12.3)	15 (7.7)	14 (7.2)	11 (5.6)	53 (27.2)	12 (6.2)	22 (11.3)	7 (3.6)	28 (14.4)	37 (19.0)	12 (6.2)	7

2.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Katılımcılara cinsiyetlerinin, kayıtlı oldukları okulun adının ve sınıf düzeylerinin sorulduğu demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Duygu Skalası

Araştırmacı tarafından uzman görüşü ile hazırlanan ve bu araştırmada kullanılan duygu skalasında 14 duygu yer almaktadır. Bu duygular şunlardır: mutlu, keyifli, neşeli, huzurlu, zevk almış, coşkulu, umursamaz, mutsuz, efkârlı, üzgün, gergin, yüreği sıkılmış, sinirli, küskün. Bu skala öncelikle müzik dinletisi uygulamasına geçmeden önce katılımcıların içinde bulundukları ruh hallerini değerlendirebilmek amacıyla sunulmuş; ve katılımcılardan hissettikleri duyguları, birden fazla duyguyu işaretleme imkânı da vererek belirtmeleri istenmiştir. Araştırmanın müzik dinletisi uygulamasına geçildiğinde, bu bölümde her bir dinletinin ardından katılımcılara tekrar bir duygu skalası sunulmuş ve dinledikleri eser bölümünün kendilerinde en fazla uyandırdığı bir adet duyguyu işaretlemeleri istenmiştir. İkinci aşamada uygulanan bu kısıtlamanın nedeni, katılımcıların en belirgin duygularını alarak, dinletiler arasındaki temel farklılıkları ortaya çıkarabilmektir. Dolayısıyla bu skala dinletiden önce bir kez (çok duygu işaretleme izni vererek) ve dinleti esnasında 8 kez (tek bir duygu işaretleme izni vererek) sunulmuştur.

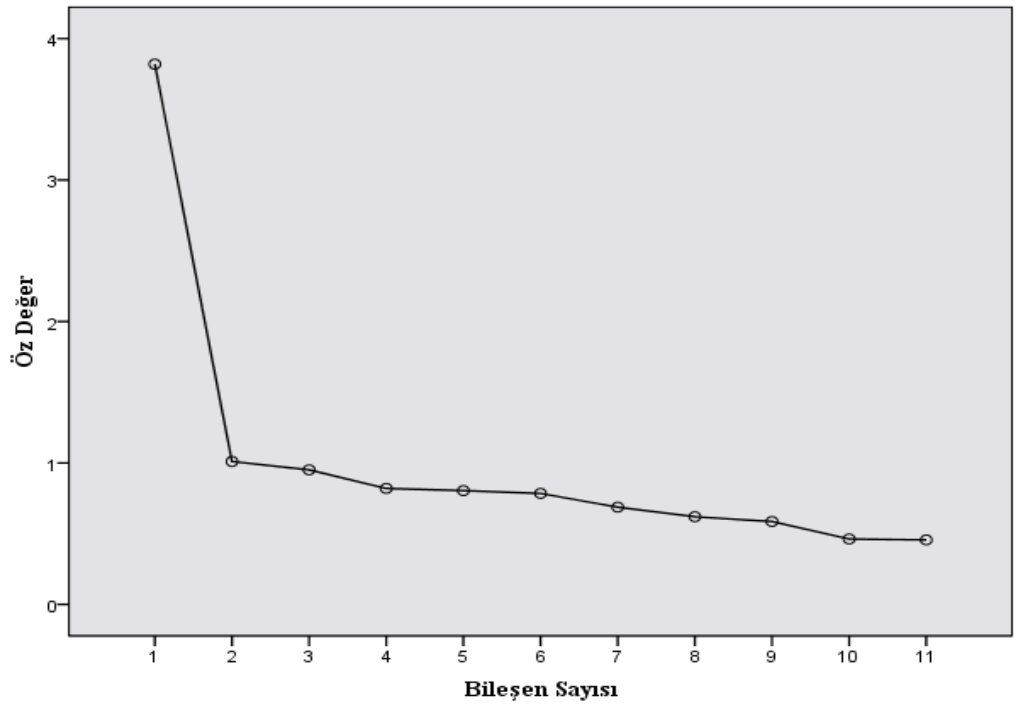
Kutcher Ergenlerde Depresyon Ölçeği

Kutcher Ergenlerde Depresyon Ölçeği (**KEDÖ-11; Kutcher Adolescent Depression Scale**), Brooks, Krulewicz ve Kutcher (2003) tarafından geliştirilmiş olup ergenlerdeki depresyon düzeyini ölçmeyi amaçlayan 11 maddelik, 4'lü Likert tipi bir ölçektir (1=hiçbir plan, düşünce ve davranış yok; 4=Zarar verebilecek plan ve davranışlar var). Araştırmacılar orijinal çalışmada, ölçeğin 16, 11 ve 6 maddelik versiyonlarını kullanarak, major depresyon tanısı alan 106 ergen katılımcıyı 8 hafta boyunca değerlendirmişlerdir. Ölçeğin 3 versiyondan 11 maddelik olanının Çocuklarda Depresyon Ölçeği (*Children's Depression Rating Scale-Revised*), Genel Klinik İzlenimler (*Clinical Global Impression*) ve İşlevselliği Genel Değerlendirme Ölçeği (*Global Assessment of Functioning scale*) ile en ilişkili olan form olduğu görülmüştür.

(sırasıyla $r = 0.69, 0.60$ ve $-.70$). Aynı çalışmada, 11 maddelik ölçeğin iç geçerlilik güvenirlik katsayısı, 7 ölçüm arasında $.80$ ve $.87$ arasında değişmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin cronbach alpha güvenirlik katsayısı $.81$ 'dir.

KEDÖ-11'in faktör analizini ele alan tek bir çalışmaya ulaşılabilmektedir. Shahidi ve Shojaee (2014) tarafından İran örneklemini ile gerçekleştirilen bu çalışmada, Depresif Semptomların Özütü (*Core Depressive Symptomatic Factor*; maddeler: 6, 7, 9, 1, 5, 4, 8, 2, 3) ve İntihar-Fiziksel (*Suicidal-Physical Factor*; maddeler: 11, 10) olmak üzere ölçeğin toplamda 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğu gösterilmiştir.

Bu çalışmada, Türkçe ölçeğin faktör yapısını inceleyebilmek için, KEDÖ-11 Temel Bileşenler Faktör Analizine (*Principle Component Factor Analysis*) tâbi tutulmuştur. KMO ve Barlett Testi sonuçları, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir ($.87, p < .001$). Herhangi bir rotasyonun kullanılmadığı ve faktör sayısına yönelik bir zorlamanın yapılmadığı ilk analizde, öz değeri (*eigenvalues*) 1'den büyük olan 2 yapı olduğu; bu yapılar varyansın sırasıyla $\%34.72$ 'sini ve $\%9.18$ 'ini açıklamışlardır. **Şekil 1**'de aktarılan kırılma grafiğinin (*scree plot*) de 2 yapı faktör analizini destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Şekil 1
Kutcher Ergenlerde Depresyon Envanterinin Kırılma Grafiği

Bu ilk analizde elde edilen değerler doğrultusunda faktör analizi, *Varimax* rotasyonu kullanımı, 2 faktörlü yapıya zorlama ve öz değeri .40'ın altında kalanları analiz dışında bırakma tercihleri kullanılarak tekrarlanmıştır. Bu ikinci analize göre, ilk alt faktör varyansın %24.51'ini, ikincisi ise %19.40'ını açıklamaktadır. Bu çözümün açıkladığı toplam varyans yaklaşık %43'tür. Bir arada kümelenen maddeler incelendiğinde, ilk faktörün depresyonun duygusal, ikincisinin ise davranışsal yönüne işaret ettiği görülmüştür. Bu nedenle ilk alt ölçek “Duygusal Boyut” ve ikinci alt ölçek “Fiziksel Boyut” olarak isimlendirilmiştir. İki faktörlü bu çözüme göre, maddelerin düştükleri faktörler ve değer yükleri **Tablo 5**'te verilmiştir.

Tablo 5
Kutcher Ergenlerde Depresyon Envanterinin Faktör Yapısı

		Duygusal Boyut	Fiziksel Boyut
2.*	Hırçın, çabuk öfkelenen, sinirli, kontrolü kaybetmiş.	.74	
9.	Endişeli, sinirli, telaşlı, gergin, kaygılı hissetme.	.68	
1.	Keyifsizlik, üzüntü, can sıkıntısı, depresif ruh hali, rahatsız edilmeme isteği.	.66	
7.	Dikkati toplamada güçlük, kendini işe verememe, çalışma zamanında hayal kurma, okurken odaklanamama, iş ya da okuldan sıkılma.	.57	
5.	Değersizlik, umutsuzluk, insanları hayal kırıklığına uğratma, iyi bir insan olamama.	.57	
6.	Yorgunluk, bitkinlik, enerji azlığı, heves etmeme, işleri zorla yapma, sıklıkla dinlenme ya da uzanma ihtiyacı duyma.	.55	
4.	Çeşitli Alanlarda İstek Kaybı: arkadaşlarla dışarı çıkmak, en yakın arkadaşla birlikte olmak, kız/erkek arkadaşla vakit geçirmek, ev dışına çıkmak, okulla ilgili işleri yapmak, ya da genel olarak iş yapmak, hobilerle ya da sporla uğraşmak.		.69
11.	Kendine zarar verme ya da intiharla ilgili düşünceler, planlar veya girişimler.		.61
10.	Endişenin fiziksel belirtileri: baş ağrısı, midede kelebekler uçuyormuş hissi, bulantı, karıncalanma, huzursuzluk, ishal, titreme.		.60
8.	Hayatın yeterince eğlenceli olmadığını hissetme, (hasta olmadan önce) normalde iyi hissedilen kadar iyi hissetmeme, önceden (hasta olmadan önce) keyif alınan aktivitelerden keyif alamama.		.60
3.	Uyku Sorunları – Her zamankinden farklı (hastalığınızdan önceki dönemlerden), uykuya dalmada güçlük, yatakta uyanık kalmak.		.44

* Ölçek maddeleri, aldıkları öz değere göre, ilgili faktör yapısı altında, azalan şekilde sıralanmıştır.

Ölçek geneli ve alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları ise **Tablo 6**'da verilmiştir.

Tablo 6
KEDÖ-11'in Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	Ortalama
1. Genel KEDÖ-11	-			2.23 (SS=0.51)
2. Duygusal Boyut	.91	-		2.45 (SS=0.57)
3. Fiziksel Boyut	.59	.87	-	1.97 (SS=0.57)

Açık Uçlu Sorular

Anketin en sonunda bulunan bu sorular, katılımcıların görüşlerini ifade edebilecekleri 4 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Bu sorular aracılığı ile katılımcılara, kendilerine dinletilen eseri bilip bilmedikleri, sözlerin ve ezginin kendilerini nasıl hissettirdiği ve sözün müzikteki yeri hakkında neler düşündüklerine ilişkin bir ankettir.

2.3. İşlem

Araştırma için Sakarya Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izin belgelerinin alınmasının akabinde, veri toplama aşamasının gerçekleştirilebilmesi için Bursa'daki ilgili kurumlarla iletişime geçilmiş ve ilgili izinler sözlü olarak alınmıştır.

Bu aşamanın ardından, ilgili makamlarca veri toplama aşaması için uygun olduğu belirtilen iki lise düzeyindeki okula gidilerek Mayıs 2018-Haziran 2018 tarihleri arasında anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu okullar, Bursa'nın İnegöl ilçesindeki, ilçe milli eğitim müdürlüğüne bağlı olan "İnegöl Naire Çikayeva Anadolu Lisesi" ve İnegöl Mediha Hayri Çelik Fen Lisesi'dir. Araştırmanın verilerinin tamamı, müzik öğretmenleri ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisleri eşliğinde, bu okulların lise 9., 10. ve 11. sınıflarında eğitim ve öğretimini sürdüren öğrencilerden toplanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için okul idarecileri ve yetkili öğretmenlerle ders saatleri belirlenmiştir. Belirlenen ders saatlerinde öğrenciler, ortalama 70' er kişilik gruplar halinde konferans salonuna yerleştirilmiş ve kendilerine araştırma ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çalışmaya katılan ve araştırma hakkında sözlü olarak bilgilendirilen öğrencilere çalışma öncelikle bilgilendirilmiş onam formları dağıtılmıştır. Katılımcılardan bu formu

dikkatlice okumaları talep edilmiştir. Katılımcıların bilgilendirilmiş onam formunu okumayı tamamlamalarının akabinde, çalışmaya katılmama hakları olduğu kendilerine tekrar belirtilmiş, sorusu olanların soruları yanıtlanmıştır. Veri toplama süreci boyunca konferans salonuna gelen katılımcıların tamamı çalışmaya katılmaya gönüllü olmuştur. Katılımcılara veri toplama aşmasına katılmak isteyenlerin öncelikle onam formunu doldurmaları gerektiği bilgisi verilmiş; bu işlemin gerçekleşmesi ile anket formları dağıtılmış ve böylece her bir grup öğrenci için veri toplama aşaması başlatılmıştır.

Bu aşamada öncelikle katılımcılardan demografik bilgi formu, anket formunun ilk sayfasında yer alan duygu skalasını ve Kutcher Ergenlerde Depresyon Ölçeğini doldurmaları istenmiştir.

Müzik dinletisinin gerçekleştirildiği uygulama kısmında ise iki adet türkü kullanılmıştır. Çalışmada öğrencilere dinletilen birinci eser “Arpada Ektim”; ikinci eser ise “İp Attım Ucu Kaldı” isimli türkülerdir. Bu türkülerin seçilmesindeki gerekçeler ise farklı usullerde ve makamlarda olsa da metronom farklılıkların olmaması, ezgisel yapılarının karışık olmaması, içerisindeki sözlerde sakıncalı kelimeler olmaması, cümlelerin anlaşılır olması ve TRT repertuarında yer almalarıdır. Arpada Ektim türküsünün kaydı Bursa Büyükşehir Belediye Konservatuvarı müzik eğitimcileri tarafından konservatuvarın stüdyosunda, Bursa’daki okulların halk oyunları yarışması ve gösterisi için bedelsiz, telifsiz olarak kayıt altına alınmıştır. İp Attım Ucu Kaldı türküsünün kaydı ise araştırmacı tarafından, Muğla’nın Marmaris ilçesinde özel bir stüdyoda, çeşitli müzisyenler dâhil edilerek yapılmıştır. Bu iki eserin notasyonu EK-2: NOTASYONLAR’de sunulmuştur.

Arpada Ektim isimli eser ise Hicaz makamında olup, ölçü değeri 9/4 lük’tür. Metronom süresi 75 olup, türkünün tonu si olarak belirlenmiştir. İp Attım Ucu Kaldı isimli eser Kürdi makamıdır. Ölçü değeri 4/4 lük’tür. Metronomu süresi 80’tir. Tonu da si sesi olarak belirlenmiştir. Her iki eserde de tonlar solistlerin ses düzeyine göre ayarlanmıştır.

İki eserin kayıtlarında çalgı farklılıkları bulunmaktadır. Arpada Ektim isimli eserde ritim ve solo çalgıların haricinde bağlama, farklı bir ritim çalgısı olan asma davul gibi farklı enstrümanlar da kullanılmıştır. İp Attım Ucu Kaldı isimli eserde, akustik çalgılar kullanılırken müzik diğer esere göre daha sakın olarak kayıt altına alınmıştır. İki eserde çalgı kayıtları tamamlandıktan sonra solistler, eserleri okuma kayıtlarına girmişlerdir.

Türküler kendi içlerinde dört ayrı bölüme ayrılarak öğrencilere dinletilmiştir. Bu bölümler; türkünün sözsüz nakarat bölümü (giriş kısmı), sözsüz ana bölümü (ilk kıtası), sözlü ana bölümü (ilk kıtası) ve sözlü nakarat kısmından oluşmaktadır. Öğrencilere öncelikle eserin bir bölümü dinletilmiş; ardından Duygu Skalası üzerinden, dinledikleri bu bölümün onlarda en çok uyandırdığı bir duyguyu işaretlemeleri söylenmiştir. İşaretlemenin tamamlanması ardından eserin ikinci bölümüne geçilmiş; bölüm tamamlanınca Duygu Skalası üzerinden en son dinledikleri bölümün kendilerinde uyandırdığı bir duyguyu işaretlemeleri katılımcılardan talep edilmiştir. Bu işlem araştırmada kullanılan 2 eserin ilgili bölümleri (toplamda 8 bölüm) için ayrı ayrı tekrarlanmıştır.

Müzikler, konferans salonuna dışarıdan getirtilip yerleştirilen özel bir surround ses sistemi aracı ile öğrencilere dinletilmiştir. Son olarak dinledikleri müzikler hakkındaki görüşlerini öğrenebilmek için anketin son sayfasındaki açık uçlu sorulara cevap vermeleri istenmiştir.

Anket formunun tamamlanması ardından katılımcı öğrencilerin araştırma hakkındaki sorularına yanıt verilmiş ve katılımcıların veri toplama aşamasından olumlu olarak ayrıldığından emin olunmuştur.

Yeterli katılımcıya ulaşıldığında veri toplama aşaması sonlandırılmış; toplanan veriler SPSS 17,0 programı ile analiz edilmiştir.

3. BÖLÜM: BULGULAR

3.1. Ön Analizler ve Bulgular

Bu bölümde, enstrümantal ve sözlü müzik dinletisi uygulamasına geçilmeden önce katılımcıların doldurmuş olduğu ölçeklere yönelik analizler sunulmuştur. Daha açık bir ifadeyle, temel analizlere geçmeden önce, müzik dinleme alışkanlıkları, tercih edilen müzik türleri, uygulama aşamasından önce hissedilen duygular ve depresyon düzeyleri açısından katılımcıların cinsiyetlerine ve sınıflarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair yapılan analizlere ve bu analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öncelikle müzik dinleme düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Pearson Ki Kare testinden yararlanılarak incelenmiştir. Müzik ilgileri analize dâhil edildiğinde, 2 hücrenin, testin hiçbir hücrenin 5'ten küçük olmama ihtimali varsayımının sağlanamadığı görülmüş; bu nedenle “hiçbir müzik dinlemem” seçeneği, “nadiren müzik dinlerim” seçeneği ile birleştirilmiş ve analizler tekrarlanmıştır. Bu testlere göre, müzik ilgileri ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yokken ($X^2(6) = 11.35, p = .08$), müzik ilgilerinin cinsiyetlere göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür ($X^2(3) = 21.14, p < .01$). Elde edilen verilere göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere kıyasla daha fazla müzik dinlediği söylenebilir.

Öğrencilerin tercih ettikleri müzik türlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını istatistiksel açıdan incelemek için, her bir müzik türü için ayrı ayrı yeniden Pearson Ki Kare analizi uygulanmıştır. Uygulanan analiz sonucunda, dini müzik ve Anadolu rock tercihleri için, 5'ten küçük tahmini olan hücreler tespit edilmiş; bu nedenle bu iki değişkenin cinsiyetle ilişkisi Fisher'ın Kesin Testi (*Fisher's Exact Test*) değerleri üzerinden kontrol edilmiştir. Elde edilen bulgular, yalnızca Türkçe pop ve Türk halk müziği türleri tercihinde cinsiyete yönelik küçük bir bağımlılık olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre, erkekler kızlara göre daha fazla Türk halk müziği dinlerken ($X^2(1) = 10.051, p < .01$, Phi katsayısı = $-.14$), kızlar erkeklere göre daha fazla Türkçe pop müzik dinlemektedir ($X^2(1) = 12.393, p < .001$, Phi katsayısı = $-.15$).

Müzik türü tercihleri ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını kontrol etmek için aynı işlem, cinsiyet yerine sınıf düzeyi değişkeninin analize dâhil edilmesiyle tekrarlanmıştır. Analiz bulguları, yalnızca Anadolu Rock müzik tercihinin sınıfa oldukça küçük bir bağımlılık sergilediğini göstermiştir ($X^2(2) = 6.72, p < .05, C =$

.11). Bu sonuca göre, Anadolu Rock müzik en çok 9. sınıflar; en az ise 10. sınıflar tarafından dinlenmektedir.

Duygu skalası üzerinde yer alan ve müzik dinletisine geçilmeden önce tercih edilen duyguların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı Pearson Ki Kare testi ile incelenmiştir. Kızların erkeklere göre daha fazla mutsuz ($X^2(1)=17.15$, $p< .001$, $\Phi=.18$), yüreği sıkılmış ($X^2(1)=9.80$, $p< .01$, $\Phi=.13$) ve üzgün ($X^2(1)=7.45$, $p< .01$, $\Phi=.12$) hissettiği; buna karşın erkeklerin görece daha fazla zevk almış ($X^2(1)=10.56$, $p< .01$, $\Phi=.14$) hissettiği görülmüştür.

Benzer şekilde, skala üzerinde yer alan ve tercih edilen duyguların sınıflara göre farklılaşıp farklılaşmadığı benzer analiz ile incelenmiştir. Analiz sonuçları, yüreği sıkılmış, gergin, coşkulu, neşeli ve keyifli hisleri açısından sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğuna işaret etmektedir. Buna göre, yüreği sıkılmış hissinin sınıf düzeyi yükseldikçe arttığını ve en çok 11. sınıflar tarafından ifade edildiğini söylemek mümkündür ($X^2(2)=11.16$, $p< .01$, $C=.14$). Gerginlik hissi, benzer şekilde, en çok 11. sınıflar tarafından söylenmiş; ancak en az ise 10. sınıflar tarafından belirtilmiştir ($X^2(2)=11.1$, $p< .01$, $C=.14$). Öte yandan, neşeli olduğunu belirten katılımcıların sayısı, 11. sınıflar için, diğerlerine göre anlamlı şekilde daha düşüktür ($X^2(2)=8.58$, $p< .05$, $C=.13$). Coşkulu hissinin ise Tablo 4'te aktarıldığı gibi, 11. sınıflar tarafından hiç belirtilmediği dikkat çekmektedir ($X^2(2)=9.38$, $p< .01$, $C=.13$). Keyiflilik duygusu yaşayanların sayısı ise, 9. sınıflardan 11. sınıfa doğru anlamlı bir azalma göstermektedir ($X^2(2)=11.97$, $p< .01$, $C=.15$). Genel olarak, 11. sınıfların olumlu duyguları daha az, olumsuz duyguları ise daha çok hissettiği söylenebilir.

Ayrıca bu duygular niteliklerine göre olumlu (mutlu, keyifli, neşeli, huzurlu, zevk almış, coşkun) ve olumsuz (umursamaz, mutsuz, efkârlı, üzgün, gergin, yüreği sıkılmış, sinirli, küskün) olarak yeniden kodlanarak da ele alınmıştır. Buna göre, yalnızca olumlu duyguları işaretleyenler “olumlu duygu durumuna sahip” ve yalnızca olumsuz duyguları işaretleyenler “olumsuz duygu durumuna sahip” katılımcılar olarak kategorize edilmiştir. Öte yandan, bu aşamada birden çok duygu işaretleme yapılabildiğinden, bazı katılımcıların hem olumlu hem de olumsuz duyguları işaretlemiş olduğu görülmüş, bu katılımcılar ise “karışık duygu durumuna sahip” katılımcılar olarak kategorize edilmiştir.

Genel olarak bakıldığında katılımcıların 326'sının (%59.2) olumsuz duygu durumuna, 156'sının (%28.3) olumlu duygu durumuna, 54'ünün (%9.8) karışık duygu durumuna sahip olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında, kızların 91'i (%25.6) olumlu, 215'i olumsuz (%60.4) ve 38'i (%10.7) karışık duygu durumuna; erkeklerin 65'i olumlu (%33.3), 111'i olumsuz (%56.9) ve 16'sı karışık (%8.2) duygu durumuna sahiptir. Frekans dağılımları sınıf düzeylerine göre de incelenmiştir. Buna göre, 9.sınıfların 74'ü (%32.7) olumlu, 114'ü olumsuz (%50.4), 30'u karışık (%13.3); 10.sınıfların 56'sı (%31.1) olumlu, 106'sı (%58.9) olumsuz, 15'i (%8.3) karışık; 11.sınıfların 26'sı (%17.9) olumlu, 106'sı (%73.1) olumsuz ve 9'u (%6.2) olumsuz duygu durumu içindedir.

Hem cinsiyete hem de sınıf düzeyine göre, olumlu, olumsuz ve karışık duygu durumu içinde bulunma açısından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkarabilmek için Pearson Ki kare testinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma yok iken ($X^2 (2) = 3.66, p = .16$), sınıf düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde farklılaşma görülmektedir ($X^2 (4) = 20.36, p < .001, c = .19$). Analiz sonucu ve frekans dağılımlarından hareketle, 14 duygu için ayrı ayrı elde edilen bulguların kısmen desteklendiğini söylemek mümkündür: On birinci sınıflar diğer sınıflara göre, daha az olumlu, daha fazla olumsuz duygu durumu içinde bulunmaktadır. Buna karşın kız öğrencilerin bazı olumsuz duyguları erkeklere göre daha fazla hissetmiş olmalarına karşın, olumlu ve olumsuz duygular açısından genel olarak cinsiyete yönelik bir farklılık gözükmemektedir.

Son olarak KEDÖ-11'den elde edilen veriler incelenmiştir. Ölçeğin genelinden ve alt ölçeklerinden elde edilen ortalama puanların katılımcıların cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7
KEDÖ-11 Ortalama Puanlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		1. Genel	2. Duygusal	3. Fiziksel
9.Sınıf	Kız	2.31 (0.55)*	2.55 (0.61)	2.02 (0.60)
	Erkek	2.07 (0.47)	2.23 (0.52)	1.88 (0.56)
10.Sınıf	Kız	2.30 (0.45)	2.50 (0.53)	2.06 (0.53)
	Erkek	2.07 (0.47)	2.31 (0.54)	1.78 (0.53)
11.Sınıf	Kız	2.34 (0.53)	2.55 (0.60)	2.09 (0.60)
	Erkek	2.15 (0.45)	2.39 (0.49)	1.88 (0.52)
Cinsiyete Göre	Kız	2.31 (0.52)		
	Erkek	2.09 (0.47)		

*Standart Sapma puanları parantez içinde verilmiştir.

KEMÖ-11'in alt ölçeklerinden alınan puanların, cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı iki yönlü MANOVA (*two way- Multivariate Analysis of Variance*) ile incelenmiştir. Box testi üç grubun varyans-kovaryans matrislerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde birbirinden farklı olmadığını göstermiştir ($F_{15,663412.122} = 1.07, p = .38$). Levene testleri ise gruplar arasında anlamlı varyans farklılıkları olmadığını ortaya koymuştur (Duygusal boyut için $F_{5,545} = 2.16, p = .057$; Fiziksel boyut için $F_{5,545} = 1.28, p = .27$). Bu sonuçlar iki yönlü MANOVA'nın varsayımlarının karşılandığını göstermektedir. Çok değişkenli analizin sonucu ise, sınıfın ana etkisinin ve sınıf ile cinsiyet etkileşiminin KEMÖ-11'in alt ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde anlamlı olmadığını gösterirken, cinsiyetin ana etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur ($F_{2,544} = 11.55, p < .001$, Wilks'in Lamdası = 0.96). Analizin istatistiksel olarak anlamlı çıkmış olması nedeniyle, her bir bağımlı değişken için ayrı ayrı tek değişkenli varyans analizleri (ANOVA) sonuçları değerlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre hem Duygusal ($F_{1,545} = 19.57, p < .001$) hem de Fiziksel ($F_{1,545} = 16.76, p < .001$) alt ölçeklerinden alınan puanlar cinsiyete göre farklılaşmıştır. Tablo

7’de aktarılan ortalama puanlar, bu bulgu ışığında incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem Duygusal hem de Fiziksel alt ölçeklerden aldıkları ortalama puanların istatistiksel açıdan anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, araştırmaya katılan kız öğrencilerin, erkek öğrencilere kıyasla daha fazla depresyon eğiliminde olduğu söylenebilir.

Özetlemek gerekirse, yapılan ön analizler sonucunda, ilgili örneklem için şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Kız öğrenciler, erkeklere göre, daha fazla müzik dinlemektedirler.
- Kızlar erkeklere göre daha çok Türkçe pop müzik dinlerken; erkekler de kızlara göre daha fazla Türk Halk müziği dinlemektedir.
- Anadolu rock müzik, 9. sınıflar tarafından, diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla tercih edilmektedir.
- Müzik dinletisine geçilmeden önce, içinde bulundukları anda hissettikleri duygular sorulduğunda, kızlar mutsuzluk, yüreği sıkılmış olmak ve üzgün olmak gibi duyguları, erkek öğrencilere göre daha fazla ifade etmişlerdir.
- Müzik dinletisine geçilmeden önce, içinde bulundukları anda hissettikleri duygular sorulduğunda, 11. sınıflar, diğer sınıflara kıyasla, olumsuz duyguları (yüreği sıkılmış, gergin) daha fazla; olumlu duyguları (coşkulu, neşeli, keyifli) daha az bildirmişlerdir.
- Hissedilen duygular sınıf düzeyine göre farklılaşma göstermiş olsa da bu bulgu KEDÖ-11 ölçeğinden alınan puanlarla desteklenememiştir. Yapılan analizler katılımcıların depresyon puanlarının sınıflar arasında anlamlı şekilde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
- Öte yandan, kızların bazı olumsuz duyguları daha fazla belirtmiş olması KEDÖ-11 ölçeğinden elde edilen puanlar üzerinden gerçekleştirilen analizlerin bulgularıyla desteklenmiştir. Buna göre, kızlar hem Duygusal hem de Fiziksel alt ölçeklerden, erkeklere göre daha fazla puan alarak, daha fazla depresyon eğiliminde olduklarını göstermişlerdir.

3.2. Temel Analizler ve Bulgular

Bu bölümde, müzik dinletileri sırasında verilen cevapların betimsel istatistiklerine ve bu analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2.1. Dinleti Esnasında Hissedilen On Dört Duygunun Frekans Dağılımları

İlk olarak katılımcılara birinci şarkı olan “Arpada Ektim” isimli Türkünün sözsüz nakarat bölümü dinletilmiş ve en çok hissedilen bir adet duygunun duygular skalası üzerinden işaretlenmesi istenmiştir. Bu dinleti için, katılımcıların 26’sı (%4.7) mutlu, 101’i (%18.3) keyifli, 60’ı (%10.9) neşeli, 20’si (%3.6) huzurlu, 35’i (%6.4) zevk almış, 90’ı (%16.3) coşkulu, 72’si (%13.1) umursamaz, 19’u (%3.4) mutsuz, 64’ü (%11.6) efkârlı, 7’si (%1.3) üzgün, 7’si (%1.3) gergin, 46’sı (%8.3) yüreği sıkılmış ve 3’ü küskün (%0.5) duygularını ifade etmişlerdir. Birinci türkünün sözsüz nakarat bölümü için hissedilen duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 8**’de aktarılmıştır.

Tablo 8’de yer alan dağılımlardan en çok tercih edilen ilk 3 duygu cinsiyet açısından, kızların, sırasıyla, en fazla keyifli (%17.7), coşkulu (%16.9) ve umursamaz (%14.2); erkeklerin, sırasıyla, keyifli (%19.5), efkârlı (%16.9) ve coşkulu (%15.4) duygularını hissetmiş oldukları anlaşılmaktadır. Sınıf düzeylerine göre en çok tercih edilen 3 duygu incelendiğinde, 9. sınıfların keyifli (%17.3), efkârlı (%15.9), coşkulu (%13.7), 10. sınıfların coşkulu (%17.2), umursamaz (%15.6) ve keyifli (%14.4); 11. sınıfların ise keyifli (%24.8), coşkulu (%19.3) ve umursamaz (%16.6) duygularını bildirdiği görülmektedir. Buradan hareketle, Arpada Ektim Türküsünün sözsüz nakarat kısmı için genel olarak, keyifli ve coşkulu gibi olumlu; umursamaz ve efkârlı gibi olumsuz duyguları ön plana çıkarmış olduğu söylenebilir.

Dağılımlar incelendiğinde, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılaşmalar olabileceği görülmektedir. Buna göre, efkârlı hissi ise çoğunlukla 9. sınıflar ve erkekler için ön plana çıkan duygular arasında iken; 11. sınıflar için çok daha az deneyimlenmiştir. Öte yandan keyiflilik hissi 11. sınıflarda, 9.sınıflara nazaran, belirgin biçimde daha fazla tercih edilmiştir.

Tablo 8

Arpada Ektim Türküsünün Sözsüz Nakarat Kısmından Sonra Hissedilen Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	5 (3.2)*	26 (16.9)	22 (14.3)	9 (5.8)	12 (7.8)	18 (11.7)	15 (9.7)	8 (5.2)	18 (11.7)	3 (1.9)	3 (1.9)	14 (9.1)	0	1 (0.6)
	Erkek	3 (4.2)	13 (18.1)	2 (2.8)	1 (1.4)	3 (4.2)	13 (18.1)	5 (6.9)	3 (4.2)	18 (25.0)	1 (1.4)	2 (2.8)	8 (11.1)	0	0
	Toplam	8 (3.5)	39 (17.3)	24 (10.6)	10 (4.4)	15 (6.1)	31 (13.7)	20 (8.8)	11 (4.9)	36 (15.9)	4 (1.8)	5 (2.2)	22 (9.7)	0	1 (0.4)
10.Sınıf	Kız	10 (9.0)	15 (13.5)	13 (11.7)	2 (1.8)	7 (6.3)	19 (17.1)	21 (18.9)	1 (0.9)	8 (7.2)	2 (1.8)	0	12 (10.8)	0	1 (0.9)
	Erkek	5 (7.2)	11 (15.9)	7 (10.1)	4 (5.8)	5 (7.2)	12 (17.4)	7 (10.1)	4 (5.8)	10 (14.5)	0	0	4 (5.8)	0	0
	Toplam	15 (8.3)	26 (14.4)	20 (11.1)	6 (3.3)	12 (6.7)	31 (17.2)	28 (15.6)	5 (2.8)	18 (10.0)	2 (1.1)	0	16 (8.9)	0	1 (0.6)
11.Sınıf	Kız	2 (2.2)	22 (24.2)	8 (8.8)	1 (1.1)	5 (5.5)	23 (25.3)	15 (16.5)	0	5 (5.5)	1 (1.1)	1 (1.1)	6 (6.6)	0	1 (1.1)
	Erkek	1 (1.9)	14 (25.9)	8 (14.8)	3 (5.6)	3 (5.6)	5 (9.3)	9 (16.7)	3 (5.6)	5 (9.3)	0	1 (1.9)	2 (3.7)	0	0
	Toplam	3 (2.1)	36 (24.8)	16 (11.0)	4 (2.8)	8 (5.5)	28 (19.3)	24 (16.6)	3 (2.1)	10 (6.9)	1 (0.7)	2 (1.4)	8 (5.5)	0	1 (0.7)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	17 (4.8)	63 (17.7)	43 (12.1)	12 (3.4)	24 (6.7)	60 (16.9)	51 (14.3)	9 (2.5)	31 (8.7)	6 (1.7)	4 (1.1)	32 (9.9)	0	3 (0.8)
	Erkek	9 (4.6)	38 (19.5)	17 (8.7)	8 (4.1)	11 (5.6)	30 (15.4)	21 (10.8)	10 (5.1)	33 (16.9)	1 (0.5)	3 (1.5)	14 (7.2)	0	0

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Ardından katılımcılara aynı Türkünün sözlü nakarat kısmı dinletilmiştir. Katılımcıların 25'inin (%4.5) mutlu, 48'inin (%8.7) keyifli, 28'inin (%5.1) neşeli, 35'inin (%6.4) huzurlu, 29'unun (%5.3) zevk almış, 27'sinin (%4.9) coşkulu, 79'unun (%14.3) umursamaz, 63'ünün mutsuz (%11.4), 100'ünün (%18.1) efkârlı, 37'sinin (%6.7) üzgün, 5'inin (%1.2) gergin, 3'ünün (%05) sinirli ve 8'ini (%1.3) küskün hissettiği anlaşılmıştır. Bu ikinci kısımdan sonra hissedilen duyguların cinsiyet ve sınıfa göre dağılımı **Tablo 9**'da verilmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde, kız öğrencilerin en çok efkârlı (%17.1), umursamaz (%15.7) ve mutsuz (%11.8); erkek öğrencilerin ise en çok efkârlı (%20), yüreği sıkılmış (%15.4) ve umursamaz (%11.8) hissettiği görülmektedir. Sınıflar açısından değerlendirildiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin efkârlı (%19.5), umursamaz (%14.6) ve yüreği sıkılmış (%12.8), 10. sınıf öğrencilerinin mutsuz (%17.2), efkârlı (%16.1) ve umursamaz (%14.4), 11. sınıf öğrencilerinin umursamaz (%13.8), yüreği sıkılmış (%12.4) ve keyifli (%11) hislerini daha çok tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Frekans dağılımlarından hareketle hissedilen duyguların nitelikleri açısından katılımcılar arasında bazı farklılaşmalar olabileceği söylenebilir. Buna göre, genel duygu dağılımı olumsuz duygular üzerinden gerçekleşmişse de, 11.sınıfların, diğer sınıflara kıyasla çok daha fazla keyifli hissetme eğiliminde olduğu söylenebilir. Benzer şekilde, efkârlı hissetme dağılımı da bu sınıfta, diğer sınıflara göre en düşüktür. Ayrıca 11. sınıflar mutsuzluk duygusunu, 10.sınıflarla kıyaslandığında belirgin biçimde daha az şekilde tercih etmiştir. Niteliksel olmamakla birlikte, cinsiyet içinde dikkat çeken bir farklılaşma olduğu söylenebilir. Her ne kadar hem erkek hem de kız öğrenciler için olumsuz duygular daha fazla tercih edilmişse de yüreği sıkılmış duygusunun erkek öğrenciler tarafından, kızlara kıyasla, daha fazla tercih edilmiş olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Katılımcıların Arpada Ektim türküsünün sözsüz ve sözlü nakarat bölümlerini dinledikten sonra en çok hissettikleri duygular birbiriyle karşılaştırıldığında; sözsüz bölümde katılımcıların pek çoğunun olumlu duyguları (örn., keyifli, mutlu) deneyimlediği, bunun yanı sıra yine önemli bir kısmının ise olumsuz duygular hissedebildiği (örn., efkârlı) görülmektedir. Buna karşın aynı ezgiyi sözleriyle birlikte dinlediklerinde olumsuz duyguların (örn., mutsuz, yüreği sıkılmış) daha fazla tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 9
Arpada Ektim Türküsünün Sözlü Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	8 (5.2)*	14 (9.1)	5 (3.2)	14 (9.1)	5 (3.2)	7 (4.5)	25 (16.2)	19 (12.3)	28 (18.2)	15 (9.7)	0	11 (7.1)	0	3 (1.9)
	Erkek	5 (6.9)	4 (5.6)	7 (9.7)	1 (1.4)	2 (2.8)	6 (8.3)	8 (11.1)	4 (5.6)	16 (22.2)	1 (1.4)	0	18 (25.0)	0	0
	Toplam	13 (5.8)	18 (8.0)	12 (5.3)	15 (6.6)	7 (3.1)	13 (5.8)	33 (14.6)	23 (10.2)	44 (19.5)	16 (7.1)	0	29 (12.8)	0	3 (1.3)
10.Sınıf	Kız	3 (2.7)	8 (7.2)	6 (5.4)	5 (4.5)	7 (6.3)	8 (7.2)	18 (16.2)	17 (15.3)	17 (15.3)	6 (5.4)	1 (0.9)	11 (9.9)	2 (1.8)	1 (0.9)
	Erkek	2 (2.9)	6 (8.7)	3 (4.3)	9 (13.0)	17 (10.1)	1 (1.4)	8 (11.6)	14 (20.3)	12 (17.4)	1 (1.4)	2 (2.9)	4 (5.8)	0	0
	Toplam	5 (2.8)	14 (7.8)	9 (5.0)	14 (7.8)	14 (7.8)	9 (5.0)	26 (14.4)	31 (17.2)	29 (16.1)	7 (3.9)	3 (1.7)	15 (8.3)	2 (1.1)	1 (0.6)
11.Sınıf	Kız	4 (4.4)	8 (8.8)	3 (3.3)	4 (4.4)	7 (7.7)	3 (3.3)	13 (14.3)	6 (6.6)	16 (17.6)	12 (13.2)	1 (1.1)	10 (11.0)	0	3 (3.3)
	Erkek	3 (5.6)	8 (14.8)	4 (7.4)	2 (3.7)	1 (1.9)	2 (3.7)	7 (13.0)	3 (5.6)	11 (20.4)	2 (3.7)	1 (1.9)	8 (14.8)	1 (1.9)	1 (1.9)
	Toplam	7 (4.8)	16 (11.0)	7 (4.8)	6 (4.1)	8 (5.5)	5 (3.4)	20 (13.8)	9 (6.2)	27 (8.6)	14 (9.7)	2 (1.4)	18 (12.4)	1 (0.7)	4 (2.8)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	15 (4.2)	30 (8.4)	14 (3.9)	23 (6.5)	19 (5.3)	18 (5.1)	56 (15.7)	42 (11.8)	61 (17.1)	33 (9.3)	2 (0.6)	32 (9.0)	2 (0.6)	7 (2.0)
	Erkek	10 (5.1)	18 (9.2)	14 (7.2)	12 (6.2)	10 (5.1)	9 (4.6)	23 (11.8)	21 (10.8)	39 (20.0)	4 (2.1)	3 (1.5)	30 (15.4)	1 (0.5)	1 (0.5)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Ardından katılımcılara Arpada Ektim Türküsünün ilk kıtasının yer aldığı ana bölümü sözsüz olarak dinletilmiş ve hissettikleri bir duyguyu, araştırmacı tarafından hazırlanan benzer bir skala üzerinden işaretlemeleri istenmiştir. Şarkının sözsüz ana bölümünü dinleyen katılımcıların 27'si (%4.9) mutlu, 94'ü (%17.1) keyifli, 40'ı (%7.3) neşeli, 38'i (%6.9) huzurlu, 30'u (%5.4) zevk almış, 45'i (%8.2) coşkulu, 94'ü (%17.1) umursamaz, 22'si (%4) mutsuz, 60'ı (%10.9) efkârlı, 17'si (%3.1) üzgün, 18'i (%3.3) gergin, 59'u (%10.7) yüreği sıkılmış 1'i (%0.2) sinirli, 4'ü (%0.7) küskün hissettiğini belirtmiştir. Katılımcıların şarkının bu bölümü neticesinde hissettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 10**'da aktarılmıştır.

Tablo 10, cinsiyete göre ele alındığında, kız katılımcıların umursamaz (%19.4), keyifli (%18) ve yüreği sıkılmış (%10.4); erkek katılımcıların keyifli (%15.4), efkârlı (%13.8) ve umursamaz (%12.8) hissetmiş olduğu anlaşılmaktadır. Aynı tablo üzerinden sınıf dağılımlarına bakıldığında ise, 9. sınıfların keyifli (%16.8), umursamaz (%14.2) , yüreği sıkılmış (%11.1); 10. sınıfların umursamaz (%23.3), keyifli (%13.9) ve yüreği sıkılmış (%11.1); 11. sınıfların keyifli (%21.4), efkârlı (%15.2) ve umursamaz (%13.8) duygularını, diğer duygulara kıyasla daha fazla tercih etmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öne çıkan duyguların genel olarak keyifli, umursamaz, efkârlı ve yüreği sıkılmış duyguları olduğunu söylemek mümkündür.

Frekans dağılımlarına bakıldığında cinsiyete ve sınıf düzeylerine göre bazı farklılaşmalar olduğu da görülmektedir. Bunlardan biri umursamaz olmaya ilişkindir. Kız öğrencilerin erkeklere göre, 10. sınıfların diğer sınıflara göre daha fazla umursamaz hissini de işaretlemiş olduğu görülmektedir. Efkârlı olma ise erkek öğrencilerde kızlara kıyasla daha fazla rastlanan bir duygu olmuştur. Keyifli ve efkârlı gibi niteliksel açıdan birbirinden farklı iki duygunun da 11. sınıflarda, özellikle 10. sınıflara kıyasla belirgin biçimde daha fazla hissedilmesi ise dikkat çekicidir.

Tablo 10
Arpada Ektim Türküsünün Sözsüz Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	6 (3.9)*	28 (18.2)	14 (9.1)	13 (8.4)	10 (6.5)	9 (5.8)	27 (17.5)	7 (4.5)	14 (9.1)	3 (1.9)	3 (1.9)	17 (11.0)	1 (0.6)	2 (1.3)
	Erkek	5 (6.9)	10 (13.9)	4 (5.6)	11 (15.3)	7 (9.7)	4 (5.6)	5 (6.9)	3 (4.2)	8 (11.1)	4 (5.6)	3 (4.2)	8 (11.1)	0	0
	Toplam	11 (4.9)	38 (16.8)	18 (8.0)	24 (10.6)	17 (7.5)	13 (5.8)	32 (14.2)	10 (4.4)	22 (9.7)	7 (3.1)	6 (2.7)	25 (11.1)	1 (0.4)	2 (0.9)
10.Sınıf	Kız	6 (5.4)	20 (18.0)	10 (9.0)	5 (4.5)	3 (2.7)	10 (9.0)	31 (27.9)	5 (4.5)	7 (6.3)	4 (3.6)	2 (1.8)	8 (7.2)	0	0
	Erkek	5 (7.2)	5 (7.2)	6 (8.7)	7 (10.1)	4 (5.8)	4 (5.8)	11 (15.9)	4 (5.8)	9 (13.0)	2 (2.9)	0	12 (17.4)	0	0
	Toplam	11 (6.1)	25 (13.9)	16 (8.9)	12 (6.7)	7 (3.9)	14 (7.8)	42 (23.3)	9 (5.0)	16 (8.9)	6 (3.3)	2 (1.1)	20 (11.1)	0	0
11.Sınıf	Kız	3 (3.3)	16 (17.6)	4 (4.4)	0	5 (5.5)	14 (15.4)	11 (12.1)	1 (1.1)	12 (13.2)	3 (3.3)	7 (7.7)	12 (13.2)	0	1 (1.1)
	Erkek	2 (3.7)	15 (27.8)	2 (3.7)	2 (3.7)	1 (1.9)	4 (7.4)	9 (16.7)	2 (3.7)	10 (18.5)	1 (1.9)	3 (5.6)	2 (3.7)	0	1 (1.9)
	Toplam	5 (3.4)	31 (21.4)	6 (4.1)	2 (1.4)	6 (4.1)	18 (12.4)	20 (13.8)	3 (2.1)	22 (15.2)	4 (2.8)	10 (6.9)	14 (9.7)	0	2 (1.4)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	15 (4.2)	64 (18.0)	28 (7.9)	18 (5.1)	18 (5.1)	33 (9.3)	69 (19.4)	13 (3.7)	33 (9.3)	10 (2.8)	12 (2.4)	37 (10.4)	1 (0.3)	3 (0.8)
	Erkek	12 (6.2)	30 (15.4)	12 (6.2)	20 (10.3)	12 (6.2)	12 (6.2)	25 (12.8)	9 (4.6)	27 (13.8)	7 (3.6)	6 (3.1)	22 (11.3)	0	1 (0.5)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Araştırmanın dinleti bölümündeki birinci Türkü olan Arpada Ektim Türküsü için, son olarak eserin sözlü ana bölümü dinletilmiştir. Bu bölüm için ise katılımcıların 11'i mutlu (%2.0) mutlu, 59'u (%10.7) keyifli, 15'i (%2.7) neşeli, 18'i (%3.3) huzurlu, 17'si (%3.1) zevk almış, 7'si (%1.3) coşkulu, 86'sı (%15.6) umursamaz, 47'si (%8.5) mutsuz, 142'si (%25.8) efkârlı, 38'i (%6.9) üzgün, 19'u (%3.4) gergin, 76'sı (%13.8) yüreği sıkılmış 2'si (%0.4) sinirli ve 12'si (%2.2) küskün hissettiğini bildirmiştir. Katılımcıların hissettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 11**'de sunulmuştur.

Tablo 11'de aktarıldığı üzere, cinsiyet perspektifinden bakıldığında, Arpada Ektim Türküsünün sözlü ana bölümünü dinleyen kız katılımcıların çoğunlukla efkârlı (%23.6), umursamaz (%15.7) ve yüreği sıkılmış (%14.6); erkek katılımcıların efkârlı (%29.7), umursamaz (%15.4) ve keyifli (%13.8) duygularını deneyimlediği görülmektedir. Sınıf düzeyi doğrultusunda ele alındığında, 9. sınıfların efkârlı (%26.5), umursamaz (%15.9) ve keyifli (%13.3); 10. Sınıfların efkârlı (%23.3), yüreği sıkılmış (%16.1) ve umursamaz (%16.7); 11. sınıfların efkârlı (%27.6), yüreği sıkılmış (%16.6) ve umursamaz (%13.8) hislerini, diğer duygulara göre daha fazla tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dinleti aşamasının bu bölümünde öne çıkan duyguların efkâr, yüreği sıkılmış ve umursamazlık olduğu söylenebilir. İlk 3 tercih arasında keyifli hissetme yer almış olmasına karşın, diğer 3 duyguya göre daha az tercih edilmiş olduğu ayrıca görülmektedir. Cinsiyet ve sınıfa göre farklılaşmalara bakıldığında ise efkârlı olmanın erkeklerde kızlara göre; keyifli olmanın ise 9.sınıflarda özellikle 10.sınıflara göre daha fazla deneyimlendiği görülmektedir.

Arpada Ektim Türküsünün sözsüz ana bölümü ve sözlü ana bölümü sırasında hissedilen duygular birbirleriyle karşılaştırıldığında, genel anlamda birbirine benzer duyguların daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Buna karşın, sözsüz bölümde keyifli hissedilenlerin sayısının sözlü bölümde azaldığı, buna karşın sözsüz bölümde efkârlı ve yüreği sıkılmış hissedilenlerin sayısının arttığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sözlü bölümde olumsuz duyguların hissedilmesinde artış olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Tablo 11
Arpada Ektim Türküsünün Sözlü Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	6 (3.9)*	15 (9.7)	3 (1.9)	6 (3.9)	8 (5.2)	0	25 (16.2)	13 (8.4)	40 (26.0)	16 (10.4)	2 (1.3)	18 (11.7)	0	2 (1.3)
	Erkek	0	15 (20.8)	1 (1.4)	0	2 (2.8)	0	11 (15.3)	7 (9.7)	20 (27.8)	4 (5.6)	5 (6.9)	5 (6.9)	0	1 (1.4)
	Toplam	6 (2.7)	30 (13.3)	4 (1.8)	6 (2.7)	10 (4.4)	0	36 (15.9)	20 (8.8)	60 (26.5)	20 (8.8)	7 (3.1)	23 (10.2)	0	3 (1.3)
10.Sınıf	Kız	2 (1.8)	8 (7.2)	4 (3.6)	7 (6.3)	2 (1.8)	1 (0.9)	18 (16.2)	9 (8.1)	24 (21.6)	11 (9.9)	4 (3.6)	18 (16.2)	1 (0.9)	2 (1.8)
	Erkek	2 (2.9)	6 (8.7)	1 (1.4)	2 (2.9)	2 (2.9)	4 (5.8)	12 (17.4)	6 (8.7)	18 (26.1)	1 (1.4)	2 (2.9)	11 (15.9)	0	2 (2.9)
	Toplam	4 (2.2)	14 (7.8)	5 (2.8)	9 (5.0)	4 (2.2)	5 (2.8)	30 (16.7)	15 (8.3)	42 (23.3)	12 (6.7)	6 (3.3)	29 (16.1)	1 (0.6)	4 (2.2)
11.Sınıf	Kız	1 (1.1)	9 (9.9)	2 (2.2)	1 (1.1)	3 (3.3)	1 (1.1)	13 (14.3)	11 (12.1)	20 (22.0)	5 (5.5)	2 (2.2)	16 (17.6)	1 (1.1)	5 (5.5)
	Erkek	0	6 (11.1)	4 (7.4)	2 (3.7)	0	1 (1.9)	7 (13.0)	1 (1.9)	20 (37.0)	1 (1.9)	4 (7.4)	8 (14.8)	0	0
	Toplam	1 (0.7)	15 (10.3)	6 (4.1)	3 (2.1)	3 (2.1)	2 (1.4)	20 (13.8)	12 (8.3)	40 (27.6)	6 (4.1)	6 (4.1)	24 (16.6)	1 (0.7)	5 (3.4)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	9 (2.5)	32 (9.0)	9 (2.5)	14 (3.9)	13 (3.7)	2 (0.6)	56 (15.7)	33 (9.3)	84 (23.6)	32 (9.0)	8 (2.2)	52 (14.6)	2 (0.6)	9 (2.5)
	Erkek	2 (1.0)	27 (13.8)	6 (3.1)	4 (2.1)	4 (2.1)	5 (2.6)	30 (15.4)	14 (7.2)	58 (29.7)	6 (3.1)	11 (5.6)	24 (12.3)	0	3 (1.5)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

İkinci eser olan İp Attım Ucu Kaldı isimli 2. türkünün bölümlerinin dinletilmesine geçilmiştir. Aynı işlem bu türkü içinde tekrarlanmıştır. Türkünün sözsüz nakarat bölümü dinletilmiş ve ardından katılımcılardan bu ezginin kendilerine en çok yaşattığı bir duyguyu işaretlemeleri yönergesi verilmiştir. Bu aşama için katılımcıların, 32'si (%5.8) mutlu, 54'ü (%9.8) keyifli, 26'sı (%4.7) neşeli, 43'ü (%7.8) huzurlu, 26'sı (%4.7) zevk almış, 27'si (%4.9) coşkulu, 32'si (%5.8) umursamaz, 49'u (%8.9) mutsuz, 122'si (%22.1) efkârlı, 62'si (%11.3) üzgün, 15'i (%2.7) gergin, 45'i (%8.2) yüreği sıkılmış, 4'ü (%0.7) sinirli ve 11'i (%2.0) küskün hislerini deneyimlediğini ifade etmiştir. Katılımcıların bu bölüm için hissettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 12**'de sunulmuştur.

Tablo 12 üzerinden incelendiğinde, bu dinleti sırasında kız öğrencilerin en çok efkârlı (%19.7), neşeli (%14.5) ve üzgün (%12.9); erkek öğrencilerin en çok efkârlı (%26.7), üzgün (%8.2) ve mutsuz (%7.7) hissettiği görülmektedir. Sınıf düzeyleri açısından, 9.sınıflar efkârlı (%28.3), üzgün (%10.6), keyifli (%8.4); 10. sınıflar efkârlı (%17.2), keyifli (%11.7), mutsuz ve üzgün (%10.6); 11. sınıflar efkârlı (%18.6), üzgün (%13.1) ve yüreği sıkılmış (%11.7) hislerini kendi deneyimledikleri duygulara daha örtüşür bulmuşlardır. Bu bulgulardan hareketle, İp attım Ucu Kaldı türküsünün sözsüz nakarat kısmının katılımcıların pek çoğu için olumsuz duygulara neden olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan keyiflilik de en çok tercih edilen duygular arasında olumlu tek duygu olarak yerini almıştır.

Frekans değerleri cinsiyet ve sınıfa göre bazı farklılaşmaların olduğunu da göstermektedir. En belirgin farklılığın kızların olumlu olarak nitelendirilen keyifli olma ve neşeli olma duygularını erkeklere göre daha fazla tercih etmiş olmalarıdır. Erkek öğrenciler arasında ise kızlara göre daha fazla efkârlı hissini kendisine uygun bulan katılımcılar mevcuttur. Bununla birlikte, 9. ve 10. sınıflar 11. sınıflara kıyasla daha fazla efkârlı hissini tercih etmiş iken, 11. sınıflar, özellikle 10. sınıflara nazaran yüreği sıkın olma hissini kendilerine daha fazla uygun bulmuşlardır.

Tablo 12

İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözsüz Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	9 (5.8)*	15 (9.7)	8 (5.2)	13 (8.4)	7 (4.5)	6 (3.9)	8 (5.2)	12 (7.8)	41 (26.6)	18 (11.7)	5 (3.2)	10 (6.5)	1 (0.6)	1 (0.6)
	Erkek	6 (8.3)	4 (5.6)	1 (1.4)	5 (6.9)	4 (5.6)	6 (6.9)	3 (4.2)	2 (2.8)	23 (31.9)	6 (8.3)	4 (5.6)	6 (8.3)	2 (2.8)	1 (1.4)
	Toplam	15 (6.6)	19 (8.4)	9 (4.0)	18 (8.0)	11 (4.9)	11 (4.9)	11 (4.9)	14 (6.2)	64 (28.3)	24 (10.6)	9 (4.0)	16 (7.1)	3 (1.3)	2 (0.9)
10.Sınıf	Kız	7 (6.3)	16 (14.4)	6 (5.4)	10 (9.0)	3 (2.7)	9 (8.1)	12 (10.8)	12 (10.8)	11 (9.9)	12 (11.7)	1 (0.9)	9 (8.1)	0	1 (0.9)
	Erkek	6 (8.7)	5 (7.2)	3 (4.3)	3 (4.3)	5 (7.2)	4 (5.8)	5 (7.2)	7 (10.1)	20 (29.0)	6 (8.7)	2 (2.9)	3 (4.3)	0	0
	Toplam	13 (7.2)	21 (11.7)	9 (5.0)	13 (7.2)	8 (4.4)	13 (7.2)	17 (9.4)	19 (10.6)	31 (17.2)	19 (10.6)	3 (1.7)	12 (6.7)	0	1 (0.6)
11.Sınıf	Kız	2 (2.2)	9 (9.9)	2 (2.2)	10 (11.0)	5 (5.5)	0	2 (2.2)	10 (11.0)	18 (19.8)	15 (16.5)	2 (2.2)	9 (9.9)	0	6 (6.6)
	Erkek	2 (3.7)	5 (9.3)	6 (11.1)	2 (3.7)	2 (3.7)	3 (5.6)	2 (3.7)	6 (11.1)	9 (16.7)	4 (7.4)	1 (1.9)	8 (14.8)	1 (1.9)	2 (3.7)
	Toplam	4 (2.8)	14 (9.7)	8 (5.5)	12 (8.3)	7 (4.8)	3 (2.1)	4 (2.8)	16 (11.0)	27 (18.6)	19 (13.1)	3 (2.1)	17 (11.7)	1 (0.7)	8 (5.5)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	18 (5.1)	40 (11.2)	16 (14.5)	33 (9.3)	15 (4.2)	15 (4.2)	22 (6.2)	34 (9.6)	70 (19.7)	46 (12.9)	8 (2.2)	28 (7.9)	1 (0.3)	8 (2.2)
	Erkek	14 (7.2)	14 (7.2)	10 (5.1)	10 (5.1)	11 (5.6)	12 (6.2)	10 (5.1)	15 (7.7)	52 (26.7)	16 (8.2)	7 (3.6)	17 (8.7)	3 (1.5)	3 (1.5)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Eserin sözsüz nakarat bölümünden sonra, sözlü nakarat bölümüne geçilmiştir. Bu bölüm için, araştırmaya katılan öğrencilerin 8'i (%1.5) mutlu, 14'ü (%2.5) keyifli, 2'si (%0.4) neşeli, 18'i (%3.3) huzurlu, 9'u (%1.6) zevk almış, 1'i (%0.2) coşkulu, 49'u (%8.9) umursamaz, 106'sı (%19.2) mutsuz, 137'si (%24.9) efkârlı, 83'ü (%15.1) üzgün, 9'u (%1.6) gergin, 91'i (%16.5) yüreği sıkılmış, 2'si (%0.4) sinirli ve 19'u (%3.4) küskün ifadesini tercih etmiştir. Bu bölüm için katılımcıların tercih ettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 13**'te verilmiştir.

Bu tabloda görüldüğü üzere, kızlar en çok mutsuz (%23), efkârlı (%22.8) ve yüreği sıkılmış (%16.3) hissederken; erkekler efkârlı (%28.7), yüreği sıkılmış (%16.9) ve üzgün (%13.3) hissetmişlerdir. Bununla birlikte, 9. sınıflar efkârlı (%26.5), mutsuz (%20.8), üzgün (%16.4); 10. sınıflar efkârlı (%25), mutsuz (%20), yüreği sıkılmış (%17.2); 11. sınıflar efkârlı (%22.1), yüreği sıkılmış (%20) ve mutsuz (%15.9) hislerini tercih etmişlerdir. Buradan hareketle, katılımcıların İp Attım Ucu Kaldı isimli türkünün sözlü nakarat bölümünde, oldukça sıklıkla olumsuz duyguları tercih ettiği söylenebilir. Bununla birlikte cinsiyet ve sınıfa göre yapılmış frekans analizleri, kızların erkeklere kıyasla belirgin bir biçimde daha fazla mutsuz hissettiğine; erkeklerin ise kızlara kıyasla daha fazla efkârlı hissettiğine işaret etmektedir. Ayrıca 11. sınıfların diğer sınıflara kıyasla yüreği sıkılmış hissini tercihleri daha yüksektir.

Öte yandan aynı ezginin sözsüz ve sözlü hallerinde hissedilen duygular birbiriyle kıyaslandığında, fark edilebilecek değişikliklerin olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Keyiflilik duygusu, sözsüz dinletide önemli derecede tercih edilirken, sözlü dinletide çok daha az tercih edilmiştir. Öte yandan, sözlü aşamada, sözsüze göre, başta mutsuzluk olmak üzere, efkârlı ve üzgün olma duygu durumlarında da belirgin biçimde artış gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla sunulan eserin sözlü nakarat kısmında olumsuz duyguların daha fazla kişi tarafından tercih edildiğini söylemek uygundur.

Tablo 13

İp Atım Ucu Kaldı Türküsünün Sözlü Nakarat Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	1 (0.6)*	2 (1.3)	0	4 (2.6)	1 (0.6)	1 (0.6)	13 (8.4)	39 (25.3)	43 (27.9)	24 (15.6)	1 (0.6)	22 (14.3)	0	3 (1.9)
	Erkek	2 (2.8)	4 (5.6)	2 (2.8)	4 (5.6)	1 (1.4)	0	9 (12.5)	8 (11.1)	17 (23.6)	13 (18.1)	2 (2.8)	9 (12.5)	0	0
	Toplam	3 (1.3)	6 (2.7)	2 (0.9)	8 (3.5)	2 (0.9)	1 (0.4)	22 (9.7)	47 (20.8)	60 (26.5)	37 (16.4)	3 (1.3)	31 (13.7)	0	3 (1.3)
10.Sınıf	Kız	3 (2.7)	2 (1.8)	0	1 (0.9)	3 (2.7)	0	12 (10.8)	25 (22.5)	22 (19.8)	18 (16.2)	0	20 (18.0)	0	5 (4.5)
	Erkek	1 (1.4)	3 (4.3)	0	3 (4.3)	1 (1.4)	0	6 (8.7)	11 (15.9)	23 (33.3)	6 (8.7)	1 (1.4)	11 (15.9)	0	3 (4.3)
	Toplam	4 (2.2)	5 (2.8)	0	4 (2.2)	4 (2.2)	0	18 (10.0)	36 (20.0)	45 (25.0)	24 (13.3)	1 (0.6)	31 (17.2)	0	8 (4.4)
11.Sınıf	Kız	0	2 (2.2)	0	4 (4.4)	2 (2.2)	0	6 (6.6)	18 (19.8)	16 (17.6)	15 (16.5)	4 (4.4)	16 (17.6)	1 (1.1)	5 (5.5)
	Erkek	1 (1.9)	1 (1.9)	0	2 (3.7)	1 (1.9)	0	3 (5.6)	5 (9.3)	16 (29.6)	7 (13.0)	1 (1.9)	13 (24.1)	1 (1.9)	3 (5.6)
	Toplam	1 (0.7)	3 (2.1)	0	6 (4.1)	3 (2.1)	0	9 (6.2)	23 (15.9)	32 (22.1)	22 (15.2)	5 (3.4)	29 (20.0)	2 (1.4)	8 (5.5)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	4 (1.1)	6 (1.7)	0	9 (2.5)	6 (1.7)	1 (0.3)	31 (8.7)	82 (23.0)	81 (22.8)	57 (16.0)	5 (1.4)	58 (16.3)	1 (0.3)	13 (3.7)
	Erkek	4 (2.1)	8 (4.1)	2 (1.0)	9 (4.6)	3 (1.5)	0	18 (9.2)	24 (12.3)	56 (28.7)	16 (13.3)	4 (2.1)	33 (16.9)	1 (0.5)	6 (3.1)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Sözlü nakarat kısmının ardından, ikinci türkünün sözsüz ana bölümü dinletilmiş ve ardından katılımcılardan bu bölümün kendilerine hissettirdiği bir duyguyu işaretlemeleri söylenmiştir. Eserin bu bölümü için katılımcıların 8'i (%1.5) mutlu, 16'sı (%2.9) keyifli, 1'i (%0.2) neşeli, 52'si (%9.4) huzurlu, 23'ü (%4.2) zevk almış, 23'ü (%4.2) umursamaz, 71'i (%12.9) mutsuz, 226'sı (%41.0) efkârlı, 66'sı (%12.0) üzgün, 5'i (%0.9) gergin, 49'u (%8.9) yüreği sıkılmış ve 8'i (%1.5) küskün hissettiğini belirtmiştir. Katılımcıların dinletinin bu bölümü için hissettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 14**'te aktarılmıştır.

Tablo 14, cinsiyet perspektifinden incelendiğinde, bu aşamada kız katılımcıların çoğunun efkârlı (%39.3), üzgün (%12.4), mutsuz (%11.8) ve erkek katılımcıların çoğunun efkârlı (%44.1), mutsuz (%14.9), üzgün (%11.3) hissettiği görülmektedir. Sınıf düzeyi perspektifinden ele alındığında 9. sınıfların efkârlı (%36.3), mutsuz (%13.7), üzgün (%13.3); 10. sınıfların efkârlı (%42.2), mutsuz (%16.7), üzgün (%13.3); 11. sınıfların efkârlı (%46.9), yüreği sıkılmış (%11), huzurlu (%11) ve üzgün (%8.3) hissettiği anlaşılmaktadır. Bu frekans dağılımlarından hareketle katılımcıların, sınıf ve cinsiyet fark etmeksizin önemli bir bölümünün olumsuz duygular deneyimlediği; bununla birlikte huzur duygusunun bu aşamada daha çok hissedilen olumlu duygu olduğu söylenebilir.

Tablo 14
İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün Sözsüz Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	3 (1.9)*	6 (3.9)	0	18 (11.7)	4 (2.6)	0	9 (5.8)	22 (14.3)	51 (33.1)	18 (11.7)	1 (0.6)	19 (12.3)	0	3 (1.9)
	Erkek	1 (1.4)	0	0	6 (8.3)	3 (4.2)	0	3 (4.2)	9 (12.5)	31 (43.1)	12 (16.7)	2 (2.8)	5 (6.9)	0	0
	Toplam	4 (1.8)	6 (2.7)	0	24 (10.6)	7 (3.1)	0	12 (5.3)	31 (13.7)	82 (36.3)	30 (13.3)	3 (1.3)	24 (10.6)	0	3 (1.3)
10.Sınıf	Kız	1 (0.9)	5 (4.5)	0	5 (4.5)	6 (5.4)	0	1 (0.9)	17 (15.3)	50 (45.0)	20 (18.0)	0	4 (3.6)	0	1 (0.9)
	Erkek	2 (2.9)	1 (1.4)	0	7 (10.1)	3 (4.3)	0	7 (10.1)	13 (18.8)	26 (37.7)	4 (5.8)	0	5 (7.2)	0	1 (1.4)
	Toplam	3 (1.7)	6 (3.3)	0	12 (6.7)	9 (5.0)	0	8 (4.4)	30 (16.7)	76 (42.2)	24 (13.3)	0	9 (5.0)	0	2 (1.1)
11.Sınıf	Kız	1 (1.1)	4 (4.4)	1 (1.1)	11 (12.1)	4 (4.4)	0	2 (2.2)	3 (3.3)	39 (42.2)	6 (6.6)	0	16 (17.6)	0	2 (2.2)
	Erkek	0	0	0	5 (9.3)	3 (5.6)	0	1 (1.9)	7 (13.0)	29 (53.7)	6 (11.1)	2 (3.7)	0	0	1 (1.9)
	Toplam	1 (0.7)	4 (2.8)	1 (0.7)	16 (11.0)	7 (4.8)	0	3 (2.1)	10 (6.9)	68 (46.9)	12 (8.3)	2 (1.4)	16 (11.0)	0	3 (2.1)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	5 (1.4)	14 (4.2)	1 (0.3)	34 (9.6)	14 (3.9)	0	12 (3.4)	42 (11.8)	140 (39.3)	44 (12.4)	1 (0.3)	39 (11)	0	6 (1.7)
	Erkek	3 (1.5)	1 (0.5)	0	18 (9.2)	9 (4.6)	0	11 (5.6)	29 (14.9)	86 (44.1)	22 (11.3)	4 (2.1)	10 (5.1)	0	0

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

Son olarak, ikinci eser olan İp Attım Ucu Kaldı Türküsünün sözlü ana bölümü dinletilmiş ve katılımcılardan bu bölümden duygusal olarak ne yönde etkilendiklerini yine duygu skalası üzerinden tek bir duyguyu seçerek belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların 15'i (%2.7) mutlu, 15'i (%2.7) keyifli, 4'ü (%0.7) neşeli, 22'si (%4.0) huzurlu, 11'i (%2.0) zevk almış, 1'i (%0.2) coşkulu, 53'ü (%9.6) umursamaz, 94'ü (%17.1) mutsuz, 127'si (%23.0) efkârlı, 81'i (%14.7) üzgün, 10'u (%1.8) gergin, 78'i (%14.2) yüreği sıkılmış, 2'si (%0.4) sinirli ve 32'si (5.8) küskün hissettiğini belirtmiştir. Katılımcıların bu son aşamada hissettikleri duyguların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımı **Tablo 15**'de sunulmuştur.

Bu tabloya cinsiyet açısından bakıldığında, ikinci türkünün sözlü ana bölümünde kızların efkârlı (%22.2), yüreği sıkılmış (%16.6), mutsuz (%16.3); erkeklerin efkârlı (%24.6), mutsuz (%18.5) ve üzgün (%12.8) hislerini daha çok deneyimlediği görülmektedir. Benzer şekilde, 9.sınıflar için efkârlı (%22.1),üzgün (%18.1), mutsuz (%16.4); 10.sınıflar için efkârlı (%26.1), mutsuz (%18.3), yüreği sıkılmış (%12.2); 11.sınıflar için ise efkârlı (%20.7), yüreği sıkılmış (%16.6), mutsuz (%16.6) ve üzgün (%13.8) hisleri ön plandadır.Bu dağılımlardan hareketle, katılımcıların oldukça büyük bir kısmının olumsuz duyguları deneyimlemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, cinsiyet ve sınıf düzeyi dağılımları, en genel haliyle cinsiyet ve sınıf düzeyine göre katılımcıların hissettikleri duygular arasında büyük niteliksel farklılıklar olmadığını göstermektedir. Buna karşın, yüreği sıkılmış olma hissi kız öğrenciler için erkeklere göre daha belirgin bir biçimde kendini göstermiştir.

İp Attım Ucu Kaldı türküsü frekans değerleri açısından kıyaslandığında, her iki aşamada da olumsuz duyguların yoğun olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcıların önemli bir kısmının sözsüz aşamada özellikle efkârlı olma duygusunu hissettikleri; sözlü aşamada ise, efkârlı olma hissi yine önemli bir kitle tarafından tercih edilmiş olmasına karşın, diğer olumsuz duygular olan yüreği sıkılmak, üzüntü, mutsuzluk gibi duyguları tercih eden katılımcıların sayısının arttığı ve efkârlı olma duygusunu tercih edenlerin önceki aşamaya göre görece azaldığı söylenebilir.

Tablo 15
İp Atım Ucu Kaldı TürküsününSözlü Ana Bölümünün Uyandırdığı Duyguların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		Mutlu	Keyifli	Neşeli	Huzurlu	Zevk almış	Coşkulu	Umursamaz	Mutsuz	Efkârlı	Üzgün	Gergin	Yüreği Sıkılmış	Sinirli	Küskün
9.Sınıf	Kız	4 (2.6)*	0	1 (0.6)	3 (1.9)	2 (1.3)	1 (0.6)	18 (11.7)	25 (16.2)	39 (25.3)	29 (18.8)	3 (1.9)	22 (14.3)	0	5 (3.2)
	Erkek	3 (4.2)	7 (9.7)	0	5 (6.9)	2 (2.8)	0	6 (8.3)	12 (16.7)	11 (15.3)	12 (16.7)	1 (1.4)	10 (13.9)	1 (1.4)	2 (2.8)
	Toplam	7 (3.1)	7 (3.1)	1 (0.4)	8 (3.5)	4 (1.8)	1 (0.4)	24 (10.6)	37 (16.4)	50 (22.1)	41 (18.1)	4 (1.8)	32 (14.2)	1 (0.4)	7 (3.1)
10.Sınıf	Kız	4 (3.6)	2 (1.8)	2 (1.8)	3 (2.7)	1 (0.9)	0	11 (9.9)	17 (15.3)	30 (27.0)	11 (9.9)	1 (0.9)	19 (17.1)	0	9 (8.1)
	Erkek	1 (1.4)	3 (4.3)	1 (1.4)	3 (4.3)	5 (7.2)	0	10 (14.5)	16 (23.2)	17 (24.6)	9 (13.0)	0	3 (4.3)	0	1 (1.4)
	Toplam	5 (2.8)	5 (2.8)	3 (1.7)	6 (3.3)	6 (3.3)	0	21 (11.7)	33 (18.3)	47 (26.1)	20 (11.1)	1 (0.6)	22 (12.2)	0	10 (5.6)
11.Sınıf	Kız	0	2 (2.2)	0	3 (3.3)	1 (1.1)	0	5 (5.5)	16 (17.6)	10 (11.0)	16 (17.6)	4 (4.4)	18 (19.8)	1 (1.1)	12 (13.2)
	Erkek	3 (5.6)	1 (1.9)	0	5 (9.3)	3 (5.6)	0	3 (5.6)	8 (14.8)	20 (37.0)	4 (7.4)	1 (1.9)	6 (11.1)	0	3 (5.6)
	Toplam	3 (2.1)	3 (2.1)	0	8 (5.5)	1 (0.7)	0	8 (5.5)	24 (16.6)	30 (20.7)	20 (13.8)	5 (3.4)	24 (16.6)	1 (0.7)	15 (10.3)
Cinsiyet Göre Toplam	Kız	8 (2.2)	4 (1.1)	3 (0.8)	9 (2.5)	4 (1.1)	1 (0.3)	34 (9.6)	58 (16.3)	79 (22.2)	56 (15.7)	8 (2.2)	59 (16.6)	1 (0.3)	26 (7.3)
	Erkek	7 (3.6)	11 (5.6)	1 (0.5)	13 (6.7)	7 (3.6)	0	19 (9.7)	36 (18.5)	48 (24.6)	25 (12.8)	2 (1.0)	19 (9.7)	1 (0.5)	6 (3.1)

* Yüzde miktarları parantez içinde verilmiştir.

3.2.2. Dinleti Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duygu Durumlarının Frekans Dağılımları

Dinleti sonrası hissedilen duyguların hem bir bütün halinde ele alınabilmesi hem de cinsiyet ve sınıf düzeyine göre niteliksel açıdan farklılaşmalarda anlamlılığın olup olmadığının açık bir biçimde incelenebilmesi için, 14 duygu, olumlu ve olumsuz olmak üzere yeniden kodlanmıştır. Olumlu duygular: mutlu, neşeli, huzurlu, keyifli, zevk almış ve coşkundur. Olumsuz duygular ise: umursamaz, mutsuz, üzgün, efkârlı, gergin, yüreği sıkılmış, sinirli ve küskündür.

Yeniden kodlama sonrasında, dinletilen her bir bölüm için frekans değerleri incelenmiştir. Bu değerlere göre, Arpada Ektim türküsünün sözsüz nakarat bölümünde katılımcıların 332'si (%60.3) olumlu, 218'i (%39.6) olumsuz duygular hissetmiştir. Aynı eserin sözlü nakarat bölümünde ise 192 (%34.8) katılımcı olumlu, 357 (%64.8) katılımcı olumsuz bir duygu işaretlemiştir. İki dinleti karşılaştırıldığında, sözlü kısma geçildiğinde olumlu duyguların azaldığı; olumsuzların ise arttığı açık bir biçimde görülmektedir. 2. türkünün sözsüz ana bölümüne geçildiğinde, katılımcıların 274'ünün (%49.7) olumlu, 275'inin (%49.9) ise olumsuz hissettiği görülmüştür. Aynı eserin sözlü ana kısmında ise 127 kişi (%23) olumlu, 422 kişi (%76) olumsuz bir duyguyu seçmiştir. Önceki iki bölüm arasındaki farklılaşmanın bir benzeri de ana bölümlerin sözsüz ve sözlü dinletileri sonrasında hissedilen duygularda açıkça görülmektedir: Sözlü kısımda olumsuz duyguların sıklığı, sözsüz kısımdakine kıyasla çok daha sık bir biçimde tercih edilmiştir.

İp Attım Ucu Kaldı isimli eserin sözsüz nakarata bölümünde, katılımcıların 208'i (%37.7) olumlu, 340'ı (%61.7) olumsuz hislere sahipken; aynı eserin sözlü olarak dinletilmesi esnasında katılımcıların 52'si (%9.4) olumlu, 496'sı olumsuz (%90) duygular deneyimlemişlerdir. Önceki türkünün dinletisinde ortaya çıkan durumun bir benzerinin de bu aşamada yaşandığı anlaşılmaktadır. Sözler, olumsuz duyguların yaşanma sıklığında belirgin bir artışa yol açmıştır. Aynı türküsünün sözsüz ana kısmında 100 kişi (%18) olumlu ve 448 kişi (%81.3) olumsuz duygu deneyimlediğini belirtmiştir. Aynı bölüm sözlü olarak dinletildiğinde ise katılımcıların 62'si (%12.3) olumlu, 477'si (%86.6) olumsuz duygular hissetmiştir. Diğer tüm dinleti aşamaları için

geçerli olacak biçimde sözsüz kısımda hissedilen olumlu duygular, sözlü kısımda azalmıştır. Olumsuz duygulanım için ise tam tersi geçerlidir.

Dinletiler esnasında hissedilen olumlu ve olumsuz duyguların cinsiyete göre dağılımı **Tablo 16'**da sunulmuştur.

Tablo 16
Dinletiler Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duyguların Cinsiyete Göre Dağılımı

		1.sözsüz nakarat	1.sözlü nakarat	1.sözsüz ana bölüm	1.sözlü ana bölüm	2.sözsüz nakarat	2.sözlü nakarat	2.sözsüz ana bölüm	2.sözlü ana bölüm
Kız	Olumlu	219 (61.5)	119 (33.4)	176 (49.4)	79 (22.2)	137 (38.5)	26 (7.3)	69 (19.4)	29 (8.1)
	Olumsuz	136 (38.2)	235 (66.5)	178 (50)	276 (77.5)	217 (61)	328 (92.1)	284 (79.8)	321 (90.2)
Erkek	Olumlu	113 (57.9)	73 (37.4)	98 (50.3)	48 (24.6)	71 (36.4)	26 (13.3)	31 (15.9)	39 (20)
	Olumsuz	82 (42.1)	122 (62.6)	97 (49.7)	146 (74.9)	123 (63.1)	168 (86.2)	164 (84.1)	156 (80)

Kız ve erkek öğrencilerin dinletiler esnasında hissettikleri duyguların niteliksel açıdan, yani olumlu ve olumsuz olması bakımından birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyebilmek adına, her dinleti bölümü için ayrı ayrı Pearson Ki kare analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, yalnızca İp Attım Ucu Kaldı adlı türkünün sözlü nakarat ($X^2 (2) = 15.74, p < .001$) ve sözlü ana bölümünde ($X^2 (2) = 5.35, p < .05$) cinsiyetler arası anlamlı farklılık olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuç doğrultusunda, İp Attım Ucu Kaldı türküsünün sözlü ezgisinin kız öğrenciler için, erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha az olumlu ve daha çok olumsuz duygular hissettirdiğini söylemek mümkün gözükmemektedir.

Dinletiler esnasında hissedilen duyguların olumlu ve olumsuz olma sıklıkları sınıflara göre de incelenmiştir. Her bir dinleti sonrası hissedilen olumlu ve olumsuz duyguların sınıf düzeyine göre dağılımı **Tablo 17'**de aktarılmıştır.

Tablo 17
Dinletiler Esnasında Hissedilen Olumlu ve Olumsuz Duyguların Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

		1.sozsuz nakarat	1.sözlü nakarat	1.sözsüz ana bölüm	1.sözlü ana bölüm	2.sozsuz nakarat	2.sözlü nakarat	2.sözsüz ana bölüm	2.sözlü ana bölüm
9.Sınıf	Olumlu	127 (56.2)	78 (34.5)	121 (53.5)	56 (24.8)	83 (36.7)	22 (9.7)	41 (18.1)	28 (12.4)
	Olumsuz	99 (43.8)	148 (65.5)	105 (46.5)	169 (74.8)	143 (63.3)	203 (89.8)	185 (81.9)	196 (86.7)
10.Sınıf	Olumlu	110 (61.1)	65 (36.1)	85 (47.2)	41 (22.8)	77 (42.8)	17 (9.4)	30 (16.7)	25 (13.9)
	Olumsuz	70 (38.9)	114 (63.3)	95 (52.8)	139 (77.2)	102 (56.7)	162 (90.6)	149 (82.8)	154 (85.6)
11.Sınıf	Olumlu	95 (65.5)	49 (33.8)	68 (46.9)	30 (20.7)	48 (33.1)	13 (9.0)	29 (20)	15 (10.3)
	Olumsuz	49 (33.8)	95 (65.5)	75 (51.7)	114 (78.6)	95 (65.5)	130 (89.7)	114 (78.6)	127 (87.6)

Frekans dağılımları incelendikten sonra, sınıflar arasında dinletiler esnasında gözlemlenen duyguların niteliksel açıdan anlamlı bir biçimde birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığını kontrol etmek için Pearson Ki Kare testi, her bir dinletiden elde edilen veriler için uygulanmıştır. Analiz sonuçları, frekans dağılımlarında görülen sınıflar arası farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla, dinletilerde hissedilen duyguların nitelik yönünden birbirinden farklılaşmadığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

3.2.3. Tercih Edilen Müzik Türünün Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi

Katılımcıların tercih ettikleri müzik türlerine yönelik frekans analizi sonuçları daha önce aktarılmıştır (bkz.s. 28). Araştırmaya katılan öğrencilerin bu müzik tercihlerine göre, her bir dinletide tercih ettikleri 14 duygu arasında birbirlerine göre bir farklılaşma olup olmadığını incelemek yorumlanması mümkün olmayan karışık bir yapıya neden olacağı için, müzik türlerinin ayrı ayrı her biri ile her bir dinletide hissedilen duyguların olumlu

ve olumsuz olma niteliği arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Yapılan Ki Kare testi sonuçları, Anadolu Rock, yabancı pop, klasik müzik, caz, dini müzik ve rap müzik türlerini tercih edenler ile bu müzik türlerini tercih etmeyenler arasında dinletiler esnasında olumlu veya olumsuz hissetme bakımından anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir.

Öte yandan Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Türkçe Pop türleri için, bu müzik türlerini tercih eden ve etmeyenler arasında, sunulan dinletilerin bazılarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklardan en belirginini, hem Türk Halk Müziği ($X^2(1) = 18.00, p < .001$) hem Türk Sanat Müziği ($X^2(1) = 8.93, p < .01$) hem de Türkçe Pop Müziği ($X^2(1) = 16.80, p < .001$) türlerinden birini dinleyenlerin, dinlemeyenlere kıyasla dinleti aşamasının ilk bölümü olan Arpada Ektim Türküsünün sözsüz nakarat aşamasında hissettikleri duyguların daha çok olumlu ve daha az olumsuz olmasıdır.

Bunun dışında, Arpada Ektim Türküsünün sözlü ana bölümünde Türk Sanat Müziği dinleyenlerin, bu türü tercih etmeyenlere göre anlamlı şekilde daha fazla olumlu ve daha az olumsuz hislere yol açtığı görülmüştür, ($X^2(1) = 5.31, p < .05$). Ayrıca Türkçe pop müzik tercih eden katılımcılar, dinlemeyenlere göre, Arpada Ektim Türküsünün sözsüz ana bölümünde daha fazla olumlu ve daha az olumsuz duygu hissetmişlerdir, ($X^2(1) = 9.07, p < .01$).

3.2.4. Önceden Hissedilen Duyguların Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi

Dinleti bölümüne geçilmeden önce katılımcılardan, sahip oldukları duyguları belirtmeleri istenmiştir. Bu aşamada verilen cevaplara yönelik elde edilen frekans analizi sonuçları ve bulgular yukarıda aktarılmıştır (bkz. s. 26).

Hem önceden hissedilen 14 duyguyu hem de her bir dinletide hissedilen 14 duyguyu bir arada ele almak, istatistiksel açıdan anlamlılığı değerlendirmede yorumlanması zor bir yapıya neden olacağı için, katılımcıların dinleti esnasında hissettikleri duyguların olumlu veya olumsuz olmasının, öncesinde hissettikleri duyguların olumlu, olumsuz veya karışık olmasıyla istatistiksel açıdan ilişkili olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla yapılan Ki kare testi sonuçları istatistiksel açıdan bir anlamlılığın olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, her bir dinletide ortaya çıkan duyguların niteliği ile (olumlu ve olumsuz), önceden hissedilen duyguların niteliği (olumlu, olumsuz ve karışık) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.2.5. Depresyonun Dinletilerde Deneyimlenen Duygulara Etkisi

Araştırmanın dinleti aşamasına geçilmeden önce katılımcıların depresyon düzeyleri KEDÖ-11 ile incelenmiş, bu ölçeğe ilişkin değerler daha önce aktarılmıştır (bkz. s. 40).

Katılımcıların 8 farklı dinleti esnasında hissettikleri 14 kategorik duygunun, onların depresyon düzeyleriyle ilişkili olup olmadığını istatistiksel olarak incelemenin güç olması nedeniyle depresyon düzeylerinin dinletilerde hissedilen duygunun olumlu ve olumsuz olma niteliği ile ilişkisi incelenmiştir. KEDÖ-11'den elde edilen ortalama puanların sürekli bağımsız, dinletilerden hissedilen duyguların niteliğinin ise kategorik bağımlı değişken (olumlu X olumsuz) olarak alınması ile her bir dinleti için İkili Lojistik Regresyon Analizi (*Binary Logistic Regression Analysis*) uygulanmıştır. Sonuçlar, dinletinin en başında yer alan Arpada Ektim Türküsünün sözsüz nakarat kısmında hissedilen duygularda depresyon düzeyinin %1.5'lik bir etkisi olabileceğini göstermektedir ($LRT X^2 (2) = 6.59, p < .05$).

Dinletinin diğer 7 aşaması için yapılan ayrı ayrı analizler ise, bu aşamalarda olumlu ve olumsuz duyguların hissedilmesinde depresyon ortalama puanlarının anlamlı olmadığını göstermektedir.

3.2.6. Açık Uçlu Yanıtlar

Araştırmada ayrıca açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Bu sorular, katılımcılar için eserlerin tanıdık olup olmadığını, ezgiye eşlik eden sözlerin duygularını değiştirip değiştirmediğini, enstrümantal müzikte kendilerini nasıl hissettiklerini ve her müziği sözlü olarak daha fazla tercih edip etmeyeceklerini kapsamaktadır.

Katılımcıların 485'i (%80) şarkıların kendileri için tanıdık olduğunu ifade etmiştir. Açık uçlu soru doğrultusunda verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğrencilere tanıdık gelen şarkının “İp Attım Ucu Kaldı” eseri olduğu görülmektedir. Bu eserin adını yazarların yanı sıra, “Ankara'nın Bağları”, “Hayatı Tespah Yapmışım” gibi farklı isimlerin yanı sıra “oyun havası” “düğün müziği”, “düğün müziğinin yavaşı” gibi isimlendirmelerde bulunun katılımcılar da çok sayıdadır.

Sözlerin duyguları değiştirip değiştirmediği sorusunda 405 (%73.5) kişinin “evet” cevabı verdiği görülmüştür. Öte yandan enstrümantal müziğin hissettirdiği duyguların neler olduğu sorusuna verilen yanıtlar 3 tema altında toplanabilir: olumlu, nötr ve

olumsuz. Enstrümantal müziği sözlü müzikten daha olumlu algılayan katılımcıları içeren olumlu teması içinde yer alabilecek bazı ifadeler şu şekildedir:

“Sadece çalgı olunca daha huzurlu.”

“Uyumak gibi huzurlu.”

“Sözlü kısımlardan daha iyi, daha keyifli.”

“Bazen sözsüz müziklerde düşüncelere dalıyorum.”

“Çalgıdaki moda girmiş gibi hissettim.”

“Daha duygusal.”

“Daha güzel.”

“Derin duygular hissettim.”

Enstrümantal müzik ve sözlü müziğin oluşturduğu duygular açısından anlamlı bir farklılık hissetmediğini belirtip, iki tür arasında bir tercihleri olmadığını ifade eden katılımcılar nötr temasını oluşturmaktadır. Bu tema içinde yer alabilecek bazı ifadeler şunlardır:

“Daha farklı duygular hissetmedim.”

“Diğerleri ile aynı.”

“Sözlü olanlar ile aynı.”

Öte yandan sözlü müziği enstrümantal müziğe tercih ettiklerini belirten katılımcılar olumsuz temasını oluşturmuştur. Bu katılımcılar, enstrümantal müzik için olumsuz atıflarda bulunmuşlardır:

“Eksik, alıştığımızın dışında.”

“Güzel ama eksik.”

“Söz çıkmasını bekledim.”

“Bir şey hissetmedim, bana uygun değil.”

“Boş geldi müzik.”

“Bir şey hissetmedim.”

Son açık uçlu soru olarak katılımcılara, her müzikte söz olmasını isteyip istemedikleri sorulmuştur. Cevaplar genellikle 3 temaya ayrılmaktadır. Bunlardan ilki söz olmalıdır diyenleri içermektedir. Pek çok katılımcının “evet” cevabı verdiği, bazılarının “kesinlikle söz olmalı” dediği görülmüştür. Diğer tema ise değişkenliğe vurgu yapmaktadır. Önemli bir katılımcı kitlesi, bazı şarkılara sözü uygun görürken bazılarında olmasının zorunluluk içermediğini beyan etmişlerdir. Yine aynı tema içinde ele alınabilecek diğer katılımcı kitlesi ise “fark etmez” cevabını vermiştir. Son olarak “hayır” cevabını vermiş katılımcılar bulunmaktadır. Sayıları görece daha düşük olmakla birlikte, “hayır, söz olmamalı” cevabını veren katılımcılar da bu grupta yer almaktadır.

SONUÇ

Yapılan bu araştırmanın temel amacı, sözsüz ezgi ile aynı ezginin sözlü halinin dinleyiciye hissettirdiği duyguları frekans değerleri aracılığı ile betimleyerek, iki dağılım arasında farklar olup olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu amaçla katılımcılara Arpada Ektim ve İp Attım Ucu Kaldı türkülerine ait 4'er dinleti sunulmuştur. Dinletiler, eserin sözsüz nakarat, sözlü nakarat, sözsüz ana bölüm ve sözlü ana bölüm kesitlerinden oluşmaktadır. Dinletilen her bir bölüm ardından katılımcıların hissettikleri duygular alınmış ve aynı ezgiye sahip olan sözsüz ve sözlü bölümlerde hissedilen duygular arasında betimsel açıdan bir farklılık olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu temel amaç doğrultusunda elde edilen sonuçlar, aynı ezgiye sahip sözsüz ve sözlü dinletiler arasında açıkça bir farklılık olduğunu göstermektedir. Her iki eserin de orta hızlı metronom ve hüzünlü sözlerle sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sözün ve ezginin görece uyumlu olduğu söylenebilir ve her ikisinin de daha çok olumsuz olarak nitelendirilebilecek duygulara yol açması beklenebilir. Çünkü önceki çalışmalar, metronom hızının yavaşladıkça olumsuz duygu durumunu arttırdığını açıkça ortaya koymaktadır (örn., Arman, 2015; Balkwill ve Thompson, 1999; Gagnon ve Peretz, 2003; Hunter, Schellenberg ve Schimmack, 2008). Ayrıca bu ilişkinin kültürel geçerliliği olduğu da kanıtlanmıştır (örn., Balkwill, Thompson ve Matsunaga, 2004).

Elde edilen sonuçlar, tüm eserlerde 14 duygu içinden özellikle bazı duyguların tekrar tekrar yüksek frekanslarda ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar: keyifli, neşeli, efkârlı, mutsuz, yüreği sıkılmış, üzgün ve umursamaz hisleridir.

Sıklıkla ortaya çıkan duyguların daha çoğunun olumsuz olmasına karşın, sözsüz bölümlerde olumlu duyguların frekans değerlerinin oldukça yüksek olduğu; sözlü bölümlerde ise olumsuz duyguların sıklıklarının belirgin şekilde arttığı, özellikle ilk eser olan Arpada Ektim türküsü için yapılan her bir karşılaştırmada görülmüştür. Diğer bir ifadeyle orta tempodaki eserler, bazı katılımcılarda olumlu bazılarında olumsuz duygulara neden olmuştur. Ki bu durum, tempo hızı çok yavaş olmadığı için beklenebilecek bir durum olarak değerlendirilebilir. Öte yandan işin içine hüzünlü sözler dâhil olduğunda, sözsüz kısımda olumlu duygular hisseden pek çok katılımcı da olumsuz duygular deneyimlemiştir. Dolayısıyla ezgiye eşlik eden hüzünlü sözlerin

olumsuz duyguyu ortaya çıkarmada oldukça etkili olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

İp Attım Ucu Kaldı eserinde ise, yine sözlü bölümlerde olumsuz duygu sıklıklarının ve/veya çeşitliliğinin sözsüz kısımlara kıyasla arttığı görülse de hem sözsüz hem de sözlü kısımlarda olumsuz duyguların frekanslarının oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Temelde bu eserin daha olumlu duyguları ortaya çıkarması beklenebilirdi. Çünkü İp Attım Ucu Kaldı eseri, Türkiye’de daha hızlı bir tempo eşliğinde eğlence amaçlı olarak çeşitli etkinliklerde sıklıkla kullanılan bir eserdir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar da bu türkünün eğlence amaçlı etkinlikler dolayısıyla katılımcıların tanıdığı bir eser olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar orta metronomda çalınsa da, Juslin ve Västfjäll (2008) tarafından sunulan ve müziğin duyguları nasıl oluşturduğuna işaret eden mekanizmalarına göre epizodik hafıza nedeniyle, olumlu anılarla ilişkilendirilmiş müziklerin olumlu duyguları aktif hale getirmesi beklenir. Dolayısıyla ortaya çıkan bu beklenmedik durumu açıklamanın bir yolu, önceki eser olan Arpada Ektim türküsünün etkisini göz önünde bulundurmak olabilir. Diğer bir ifadeyle, Arpada Ektim eserinin sözlü ezgisinin yaratmış olduğu olumsuz duyguların, ikinci olarak dinletilen eser olan İp Attım Ucu Kaldı türküsüne yansımış olabileceği öne sürülebilir.

Her ne kadar, ikinci eserde sözsüz ve sözlü bölümler için olumsuz duygu yoğunluğu yüksekse de, genel olarak her bir dinleti için sözlü kısmın sözsüz kısma göre olumsuz duygulanımı arttırdığı söylenebilir. Bu durum, açık uçlu sorular verilen yanıtlarda katılımcıların %73.5’inin sözlerin duygularını değiştirdiğini ifade etmiş olmasıyla da desteklenmektedir. Özellikle pek çok katılımcının enstrümantal müziği “eksik” olarak nitelendirmiş olması müzik ve duygular bağlamında oldukça önemlidir. Sözsüz ve sözlü ezgi arasındaki duygu farklılaşmaları hakkındaki literatürle kıyaslandığında, bu sonuç daha da dikkat çekici hale gelmektedir. Çünkü yapılan az sayıdaki çalışmanın sonuçları birbiriyle çelişkilidir. Stratton ve Zalanowski (1994) tarafından yapılan araştırmada sözün duyguları belirlemede müziksel yapıdan daha etkili olabileceğini göstermişken, Sausou (1997) ile Ali ve Peynircioğlu (2006) tarafından yapılan araştırmalarda tam tersi bir sonuç elde edilmiştir. Yapılan şimdiki araştırma her ne kadar, bu diğer araştırmalar gibi deneysel bir metodu içermese de, elde edilen betimsel yapılar, sözün duyguyu

belirlemede oldukça etkili olabileceğini ortaya koyması açısından Stratton ve Zalanowski'nin (1994) bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Öte yandan araştırmanın alt problemleri doğrultusunda, sözsüz ve sözlü eserlerden hissedilen duyguların birtakım özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Cinsiyet ve sınıf düzeyleri, farklılaşmanın araştırıldığı en temel özellikler olarak ele alınabilir. Duygular, olumlu ve olumsuz olma nitelikleri üzerinden ele alındığında, cinsiyetin yalnızca İp Attım Ucu Kaldı eserinin sözlü bölümleri için anlamlı olduğu; kız öğrencilerin erkeklere kıyasla, bu bölümleri dinlerken daha fazla olumsuz duygu hissettiği görülmüştür. Dolayısıyla bu sözlerin kız öğrencileri erkeklere göre daha fazla etkilemiş olduğu yorumunda bulunulabilir. Ancak Arpada Ektim türküsü için böyle bir sonucun bulunmamış olması, genel olarak sözlü ezgilerin kızları daha fazla etkileyebileceği çıkarımının yapılmasını engellemektedir.

Ayrıca, 14 duygu ayrı ayrı incelendiğinde bazı farklılıklar olduğu da görülmüştür. Bu farklılıklardan bir tanesinin özellikle sistematik olarak tekrarlaması, onun rastlantısal olmayan, önemli bir farklılık olabileceğini düşündürmektedir. Bu farklılık, erkek öğrencilerin kızlara kıyasla pek çok dinletide tekrarlayan bir biçimde etkârlı olma duygusunu daha sıklıkla tercih etmiş olmalarıdır. Bu bulgu, niteliksel olmasa dahi, müzikten hissedilen duyguların cinsiyetler arası birtakım farklara neden olabileceğini düşündürmektedir. Öte yandan bu durumun yalnızca müzikle mi yoksa toplumun kız ve erkeklere yüklediği toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda, genel duygularla mı ilişkili olduğu sorusu gündeme getirilebilir. Efkârlı olmanın, Türk toplumunda kızlardan ziyade erkeklere atfedilebileceği, dolayısıyla erkeklerin kendi olumsuz hislerini sıklıkla etkârlı olmakla açıklarken; kızların bundan kaçınarak bu hisleri diğer olumsuz duygularla ifade edebilecekleri düşünülebilir. Müzik dinletisi yapılmadan önce hissedilen duygular değerlendirildiğinde, her ne kadar etkârlı olmak için cinsiyetler arasında anlamlı bir fark çıkmamışsa da, kızların mutsuz, yüreği sıkılmış ve üzgün gibi olumsuz duyguları erkeklere kıyasla daha fazla tercih etmiş olmaları, bu düşüncüyü destekleyen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Sınıf düzeyindeki farklılaşmalar ele alındığında, her ne kadar dinletiden önce hissedilen duygular açısından, 11. sınıfların anlamlı biçimde daha olumsuz nitelikteki duygulara sahip olduğu görülmüşse de, dinleti esnasındaki duyguların olumlu ve olumsuz olma niteliğindeki frekans dağılımları açısından sınıflar arası anlamlı bir farkın olmadığı

ortaya çıkarılmıştır. Buna karşın dinletiler esnasında hissedilen duygular teker teker düşünüldüğünde, bazı belirgin sıklık farklılıklarıyla karşılaşmıştır. Örneğin, beklenilenin aksine, bazı dinleti bölümlerinde 11. sınıfların keyifli olma hissini diğer sınıflara nazaran daha sık tercih ettiği de görülmüştür. Ancak bu farklılaşmalarda, cinsiyet perspektifinde olduğu gibi sistematik bir düzenin bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu farklılıkların bağlamsal veya kişisel farklılıklarla ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Cinsiyet ve sınıf düzeyinden sonra, sözsüz ve sözlü ezginin ortaya çıkardığı duygu farklılıklarıyla bir ilişkisi olup olmadığına yönelik olarak müzik tercihlerinin etkisi araştırılmıştır. Genel olarak bakıldığında, erkeklerin dinletilerde sunulan tür olan Türk Halk Müziğini, kızlara göre daha fazla; kızların ise Türk pop müziğini erkeklere kıyasla daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Dinleti esnasında ortaya çıkan duygular açısından bakıldığında ise Türk Halk Müziği, Türk Pop Müziği veya Türk Sanat Müziğini tercih edenlerin, bu müziği tercih etmeyenlere göre yalnızca ilk dinleti bölümü olan Arpada Ektim eserinin sözsüz nakarat bölümünde daha olumlu hislere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum, akla müzik dinleme esnasında hissedilen duygulara yönelik olarak bilişsel ve duygusal perspektifli kuramcıların çatışmasını akla getirmektedir.

Daha önce aktarıldığı üzere (bkz. s. 12), alandaki araştırmacıların müziğin duygu oluşturma konusunda temel olarak çatışan iki bakış açısını savunmaktadırlar. Duygusal perspektifli kuramcılar aksine, bilişsel perspektifliler bir duygunun oluşumu için bir hedefin bilişsel olarak değerlendirmesi gerektiğini, dolayısıyla müziğin içerisindeki duygunun dinleyiciye yansımayacağını; dinleyicinin hissettiği duygunun dinlediği müziği beğenip beğenmemekle ilişkili olduğunu ileri sürmektedirler (Hunter ve Schellenberg, 2010). Her ne kadar, literatürdeki bulgular çoğunlukla duygusal perspektifli yaklaşımı destekliyor olsa da, bilişsel perspektifli yaklaşımın da bazı noktalarda geçerli olabileceği, çalışmadaki bu bulguyla ileri sürülebilir. Çünkü araştırmada sunulan dinletilerin türü olan Türk Halk Müziğini ve yine bu türe görece daha benzer olan Türk Sanat Müziği veya Türkçe Pop müziğini seven katılımcıların, en başta diğerlerine göre daha olumlu hislere sahip olmasının nedeni olarak, dinledikleri dinleti müziğini sevmiş olma ihtimallerinin yüksek olabileceği görüşü öne sürülebilir. Çünkü bu müzik direkt tercih ettikleri veya tercihlerine yakın bir müziktir. Dolayısıyla

bu müzik türüne çok daha uzak olan katılımcılara kıyasla, en başta daha fazla olumlu duygu hissetmeleri mümkün olmuştur. Diğer bir ifadeyle, bilişsel perspektifin  ne sürdüğü gibi, bilişsel olarak olumlu değerlendirme ilk aşamada olumlu duygulara yol açmış olabilir. Öte yandan, dinletinin diğer aşamalarında böyle bir farklılığın görülmemiş olması, müzikteki duygulara yönelik bilişsel perspektifin, müziğin belki de hedefe/ kişiye ulaştığı ilk izlenimle ortaya çıktığını; sonrasında müzikteki duyguların dinleyiciye tesir ettiğini  ne süren duygusal perspektifin h kim hale geldiğini gösterebilir.

Araştırmanın bir başka alt sorusu ise, önceden hissedilen duyguların müzikte hissedilen duyguları farklıla tırıp farklıla tırmadı ıdır. Yapılan analiz sonuçları, müzikten hissedilen duyguların, önceden hissedilen duygularla ilişkili olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, kişinin içinde bulunduğu duygu durumu fark etmeksizin müziğin aynı duyguları ortaya çıkarabileceği şeklinde açıklanabilir. Öte yandan bu bulgunun bir nedeninin de kişilerin günlük hayatlarındaki müzik dinleme davranışlarından farklı olarak, müziğin araştırma içinde belirli bir zamanda ve belirli bir türde olacak şekilde sunulmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. Örneğin Juslin ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan araştırmada olduğu gibi, kişilerin günlük hayattaki müzik dinleme alışkanlıkları esnasında hissettikleri duygular ele alınsa ve bu araştırmacıların çalışmasına ek olarak, elde edilen duygular, bu müzik dinleme davranışından önce hissedilen duygularla kıyaslanacak olsa, şimdiki araştırmanın bu sonuçların farklı olabileceği öne sürülebilir.

Araştırmanın bir diğer alt sorusu ise, depresyonun sözlü ve sözsüz müzikten hissedilen duygular açısından kişiler arası farklılıklara yol açıp a madı ıdır. Bu amaçla, araştırmada Brooks, Krulewicz ve Kutcher (2003) tarafından geliştirilen, 11 soruluk Kutcher Ergenlerde Depresyon  l e i (KED -11) kullanılmış, ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin Türkçe versiyonunun İran versiyonuna benzer biçimde (Shahidi ve Shojaee, 2014) fiziksel ve duygusal boyut olmak üzere ikili bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca güvenirlik katsayısı .81 bulunan ölçeğin Türkiye bağlamı için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

 n analiz sonuçları kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre depresyon puanlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, literatürdeki önceki bulgularla örtüşmektedir

(örn., Eskin, Ertekin, Harlak ve Dereboy, 2008). Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere kıyasla, bazı sözlü ezgi dinletilerinde daha olumsuz duygulara sahip olmalarının bir nedeninin daha yüksek depresyon puanlarına sahip olmalarından kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ancak genel olarak bakıldığında, depresyonun yalnızca ilk dinleti olan Arpada Ektim türküsünün sözsüz nakarat kısmında oldukça küçük (%1.5) bir anlamlılığının olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, depresyonun müzik dinleme esnasında oluşan duygularda mı, yoksa müzik tercihlerinde olduğu gibi, müziğin bilişsel olarak değerlendirmesinde mi etkili olduğu açık değildir. Ayrıca yine, dinletilerde katılımcıların zevklerine göre müzik tercih etme imkânlarının olmaması da bu sonuçlarda etkili olmuş olabilir.

Özetlemek gerekirse, orta metronom ve hüzünlü sözlere sahip Türk Halk Müziği türünde iki eserin sözsüz ve sözlü ezgilerinin dinletildiği bu betimsel araştırmada, sözlü ezginin olumsuz duyguları açığa çıkarmada sözsüz ezgiden daha güçlü olabileceği görülmüştür. Bununla birlikte sözlü ve sözsüz müziğin ortaya çıkardığı duyguların cinsiyete göre kimi farklılıklara yol açabileceği gösterilmiştir. Sınıf düzeylerine göre farklılaşmalar olsa da bu farklılıkların sistematik olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca tercih edilen müziğin türünün, müziğe karşı izlenim oluşturma esnasında, diğer bir ifadeyle müziğin dinleyicisiyle bulunduğu ilk anlarda ortaya çıkardığı duygular üzerinde etkili olabileceği görülmüştür. Benzer şekilde, kişilerin depresyon eğilimlerinin yüksek olması da bu ilk izlenimle ortaya çıkan duyguları küçük de olsa etkileyebilecek niteliğe sahip gibi gözükmektedir.

Bu araştırmanın Türkiye bağlamında, Türkiye'ye özgü müziklerle sözsüz ve sözlü ezginin duygusal etkisini incelemesi açısından bir ilk olması nedeniyle literatüre katkısının olacağı ve bu doğrultuda yapılacak yeni çalışmalar için ışık tutacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın önemli kısıtlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle araştırma betimsel bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla, ilişkisel ve neden-sonuç bağlantısı kurabilecek araştırma düzenekleriyle yeniden çalışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca duyguların yoğunluk açısından ele alınmamış olması, sınırlı bir betimlemeyi mümkün kılmaktadır. Son olarak bu araştırmada yalnızca benzer duyguyu oluşturma beklenen müzik ve sözlere yer verilmiştir. Zıt duygular üreten ezgi ve sözlerin aynı anda sunulması, duyguların belirlenmesinde hangi yapının etkili olduğunu göstermesi açısından önemli bulgular sunabilir. Sonraki araştırmalarda bu eksikliklerin

giderilmesi, sözlü ve sözsüz ezgi arasında ortaya çıkan duygu farklarında kişisel özelliklerden sosyal psikolojik özelliklere kadar geniş bir bağlamın etkisinin incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Bohlman, P. V. (2015). Dünya müziği. (Çev., H. Gür.). Ankara: Dost Yayınevi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ekman, P. (1999). Basic emotions. *In Handbook of Cognition and Emotion*, (Eds., T. Dalglesdh & M. Power), pp. 45-60. John Willey & Sons LTD.

Morris, C. G. (2002). Psikolojiyi anlamak. (Çev. Ed. B. Ayvaşık ve M. Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Otacıoğlu, S. (2008). Müzik psikolojisi I: Müzik psikolojisinin abc'si. Ankara: Öğreti Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Ali, S. O. ve Peynircioğlu, Z. F. (2006). Songs and emotions: are lyrics and melodies equal partners? *Music and Psychology Research*, 34(4), 511-534.
- Arman, A. (2015). Klasik Türk müziğinde sıklıkla kullanılan bazı makamların duygusal etkileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi: Bursa.
- Avila, C., Furnham, A. ve McClelland, A. (2012). The influence of distracting familiar vocal music on cognitive performance of introverts and extraverts. *Psychology of Music*, 40(1), 84-93.
- Balkwill, L. L., & Thompson, W. F. (1999). A cross-cultural investigation of the perception of emotion in music: Psychophysical and cultural cues. *Music Perception*, 17, 43-64.
- Balkwill, L. L., Thompson, W. F., & Matsunaga, R. I. E. (2004). Recognition of emotion in japanese, western, and hindustani music by japanese listeners. *Japanese Psychological Research*, 46(4), 337-349.
- Bozkurt, S.S., Zahal, O. ve Türe-Uyan, Z. D. (2015). Ortaokul öğrencilerinin duygu durumlarına göre dinledikleri müzik türlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 39, 541-567.
- Brooks S. J., Krulewicz, S., & Kutcher, S. (2003). The Kutcher Adolescent Depression Scale: assessment of its evaluative properties over the course of an 8-week pediatric pharmacotherapy trial. *J Child Adolesc Psychopharmacology*. 2003; 13, 337-349.
- Cannon, W. B. (1927). The James-Lange theory of emotions: A critical examination and an alternative theory. *The American Journal of Psychology*, 39(1/4), 106-124.
- Çuhadar, C. H. (2008), Müzik ve beyin. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 67-76.

- Erdal, B. (2015). Hissedilen ve algılanan duygular bağlamında Arabesk müzik beğenisini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1016-1055.
- Erdal, B. ve Kındap-Tepe, Y. (2017). Ruh halinin içedönük ve dışadönüklerde tercih edilen müziğe etkisi ve müziğin uyandırdığı duygular üzerine bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(57), 54-75.
- Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H., & Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.
- Gagnon, L., & Peretz, I. (2003). Mode and tempo relative contributions to “happy-sad” judgments in equitone melodies. *Cognition and Emotion* 17(1), 25-40.
- Gold C., Voracek M. ve Wigram, T. (2004). Effects of music therapy for children and adolescents with psychopathology: A meta-analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(6), 1054-1063.
- Gomez, P., & Danuser, B. (2007). Relationships between musical structure and psychophysiological measures of emotion. *Emotion*, 7(2), 377-387.
- Gosselin, N., Peretz, I., Noulhiane, M., Hasboun, D., Beckett, C., Baulac, M., & Samson, S. (2005). Impaired recognition of scary music following unilateral temporal lobe excision. *Brain*, 128(3), 628-640.
- Hevner, K. (1935). The affective character of the major and minor modes in music. *American Journal of Psychology*, 47, 103-18.
- Hunter, P. G., & Schellenberg, E. G. (2010). Music and emotion. In *Music Perception* (Eds. M.R. Jones ve ark.) (pp. 129-164). Springer Handbook of Auditory Research.
- Hunter, P. G., Schellenberg, E. G., & Schimmack, U. (2010). Feelings and perceptions of happiness and sadness induced by music: Similarities, differences, and mixed emotions. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 4(1), 47-56.
- Hunter, P. G, Schellenberg, E. G, & Schimmack, U. (2008). Mixed affective responses to music with conflicting cues. *Cognition Emotion* 22(1) 327-352.

- İmseytoğlu, D. ve Yıldız, S. (2012). Yenidoğan yoğun bakım ünitelerinde müzik terapi. *İ.Ü.F.N. Hem. Dergi*, 20(2), 160-165.
- Juslin, P. N., Liljeström, S., Västfjäll, D., Barradas, G., & Silva, A. (2008). An experience sampling study of emotional reactions to music: listener, music, and situation. *Emotion* 5(5), 668-683.
- Juslin P. N., & Västfjäll, D. (2008). Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms. *Behaviour Brain Science*, 31(5), 559-621.
- Kallinen, K., & Ravaja, N. (2006). Emotion perceived and emotion felt: same and different. *Musicae Scientiae*, 10(2), 191-213.
- Kitayama, S., Markus, H.R., & Kurokawa, M. (2000). Culture, emotion and wellbeing: good feelings in Japan and United States. *Cognition and Emotion*, 14(1), 93-124.
- Kleinginna, P. R., & Kleinginna, A. M. (1981). A categorized list of emotion definitions, with suggestions for a consensual definition. *Motivation and Emotion*, 5(4), 345-379.
- Krumhansl, C. L. (1997). An exploratory study of musical emotions and psychophysiology. *Canadian Journal of Experimental Psychology*, 51(4), 336-353.
- Lazarus, R. S. (1991). Progress on a cognitive-motivational-relational theory of emotion. *American Psychologist*, 46(8), 819-834.
- Lazarus, R. S. (2006). Emotions and interpersonal relationships: Toward a person-centered conceptualization of emotions and coping. *Journal of Personality*, 74(1), 9-46.
- Lesiuk, T. (2005). The effect of music listening on work performance. *Society for Education, Music and Psychology Research*, 33(2), 173-191.
- Lundqvist, L. O., Carlsson, F., Hilmersson, P., & Juslin, P. N. (2009). Emotional responses to music: Experience, expression, physiology. *Psychology of Music*, 37(1), 61-90.
- Mimaroglu, İ. (2012). Müzik tarihi. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Ören, N.,& Gençdoğan, B. (2007). Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 85-92.
- Parrott, W. G. (2001). Emotions in social psychology: Essential readings. Psychology Press.
- Plutchik, R. (1980). Emotion: A psychoevolutionary synthesis. New York: Harper & Row.
- Russell, J.A. (1980). A circumplex model of affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 1161-1178.
- Sammler, D., Grigutsch, M., Fritz, T., & Koelsch, S. (2007). Music and emotion: electrophysiological correlates of the processing of pleasant and unpleasant music. *Psychophysiology* 44(2), 293-304.
- Schachter, S.,& Singer, J. (1962). Cognitive, social, and physiological determinants of emotional state. *Psychological Review*, 69(5), 379.
- Sezer, F. (2011). Öfke ve psikolojik belirtiler üzerine müziğin etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1472-1493.
- Shahidi, M.,& Shojaee, M. (2014). Psychometric properties and diagnostic utility of the 11-item Kutcher Adolescent Depression Scale (KADS-11) in Persian samples. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 4(6), 201-207.
- Somakcı, P. (2003). Türklerde müzikle tedavi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 131-140.
- Sousou, S. D. (1997). Effects of melody and lyrics on mood and memory. *Perceptual and Motor Skills*, 85(1), 31-40.
- Stratton, V. N.,& Zalanowski, A. H. (1994). Affective impact of music vs. lyrics. *Empirical Studies of the Arts*, 12(2), 173-184.
- Swaminathan, S.,& Schellenberg, E. G. (2015). Current emotion research in music psychology. *Emotion Review*, 7(2), 189-197.
- Şendurur, Y. ve Akgül-Barış, D. (2002). Müzik eğitimi ve çocuklarda bilişsel başarı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 165-174.

- Tamar, M.,& Özbaran, B. (2004). Çocuk ve ergenlerde depresyon. *Klinik Psikiyatri*, 2, 84-92.
- Thompson, W. F., Schellenberg, E. G. ve Husain, G. (2001). Arousal, mood, and the Mozart effect. *Psychological Science*, 12(3), 248-251.
- Thompson, W. F.,& Quinto, L. (2011). Music and emotion: Psychological considerations. *The aesthetic mind: Philosophy and psychology*, 357-375.
- Revesz, G. (2001). Introduction to the psychology of music. Norman, Oklahoma: University of Oklahoma Press.
- Vieillard, S., Peretz, I., Gosselin, N., Khalfa, S., Gagnon, L., & Bouchard, B. (2008). Happy, sad, scary and peaceful musical excerpts for research on emotions. *Cognition and Emotion* 22(1), 720-752.
- Zentner, M.R., Grandjean, D., & Scherer, K.R. (2008). Emotions evoked by the sound of music: Characterization classification and measurement. *Emotion* 8(4), 494-521.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Samet PLANALI tarafından yürütülen “Müzik ve Duygular: Ezgi ve Sözün Duygular Üzerindeki Etkilerinin Ayrıştırılarak İncelenmesi: Bursa Örneği” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı, aynı ezgi yapısı üzerinden enstrümantal müzik ve sözlü müzik kullanımı ile oluşturulacak bir çalışma düzeneği ile ezgi ve sözlerin duygular üzerindeki etkilerini ayrı ayrı analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada sizden tahminen 10 dakikanızı ayırmanız istenmektedir. Araştırmacı tarafından size 5 dakikalık bir müzik dinletilecek ve dinlediğimiz müziğin duygu durumunuzla ilişkisi araştırılacaktır. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 499 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük esasına** dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız araştırmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacıyla kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Ancak verileriniz yayın amacıyla kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izminize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için ortak katılımcı havuzuna aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız, araştırmacıya şimdi sorabilir veya sametplanali@gmail.com adresi ve 05546120788 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda, söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:.....

İmza:.....

İletişim bilgileri: e-posta:..... Telefon:.....

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için ortak araştırma havuzuna aktarılmasını;

☐ Kabul ediyorum

☐ Kabul etmiyorum

(lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Sevgili öğrenciler,

“Ezgi ve Sözün Duygular Üzerindeki Etkilerinin Ayrıştırılarak İncelenmesi Bursa Örneği” ni konu alan Yüksek Lisans tezinin verilerini elde etmek için görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır.

Sizlere dinletilecek sözsüz ve sözlü müziğin sizin üzerinizde uyandırdığı duyguları işaretlemeniz, araştırmanın amacına ulaşması için son derece önemlidir. Sizlerden elde edilen bilgiler sadece araştırma için kullanılacak, ikinci şahıslarla paylaşılmayacak ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Araştırmaya katkılarınız ve gerçek görüşlerinizi belirttiğiniz için teşekkür ederim.

Samet Planal
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz : () Kız () Erkek

Okulunuz :

Sınıfınız : () 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf

Müzikle ilgilenme durumunuz : () Bir müzik aleti çalırım () İyi bir müzik dinleyicisiyim () Genellikle müzik dinlerim () Nadiren müzik dinlerim () Hiç müzik dinlemem

Dinlediğiniz müzik türleri: Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

() Türk Halk Müziği () Türk Sanat Müziği () Türkçe sözlü pop müzik

() Yabancı pop müzik () Dini müzik () Rock müzik

() Rap müzik () Klasik müzik () Caz müzik

() Anadolu Rock müzik () Diğer yazınız.....

SORU

1. Şu anki duygunuzu listeden işaretleyiniz.

Mutlu ()	Keyifli ()	Neşeli ()	Huzurlu ()	Zevk almış ()	Coşkulu ()	Umursamaz ()
Mutsuz ()	Efkârlı ()	Üzgün ()	Gergin ()	Yüreği sıkılmış ()	Sinirli ()	Küskün ()

NOT: Şu anda hissettiğiniz duygu listede yoksa lütfen buraya yazınız.

.....

GEÇTİĞİMİZ HAFTA BOYUNCA AŞAĞIDAKİ MADDELERE GÖRE GENELLİKLE YA DA SIKLIKLA NASIL OLDUĞUNUZU DEĞERLENDİRİN:

1. Keyifsizlik, üzüntü, can sıkıntısı, depresif ruh hali, rahatsız edilmeme isteği.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

2. Hırçın, çabuk öfkelenen, sinirli, kontrolü kaybetmiş.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

3. Uyku sorunları-her zamankinden farklı (hastalığınızdan önceki dönemlerden), uykuya dalmada güçlük, yataкта uyanık kalma.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

4. Çeşitli alanlarda istek kaybı: Arkadaşlarla dışarı çıkmak, en yakın arkadaşlarla birlikte olmak, kız/erkek arkadaşlarla vakit geçirmek, ev dışına çıkmak, okulla ilgili işleri yapmak ya da genel olarak iş yapmak, hobilerle ya da sporla uğraşmak.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

5. Değersizlik, umutsuzluk, insanları hayal kırıklığına uğratma, iyi bir insan olmama.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

6. Yorgunluk, bitkinlik, enerji azlığı, heves etmeme, işleri zorla yapma, sıklıkla dinlenme ya da uzanmaya ihtiyaç duyma.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

7. Dikkati toplamada güçlük, kendini işer vermeme, çalışma zamanında hayal kurmak, okurken odaklanamamak, iş ya da okuldan sıkılmak.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

8. Hayatın yeterince eğlenceli olmadığını hissetme, (hasta olmadan önce) normalde iyi hissedilen kadar iyi hissetmeme, önceden (hasta olmadan önce) keyif alınan aktivitelerden keyif alamama.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

9. Endişeli, sinirli, telaşlı, gergin, kaygılı hissetme.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

10. Endişenin fiziksel belirtileri: Baş ağrısı, midede kelekler uçuyormuş hissi, bulantı, karıncalanma, huzursuzluk, ishal, titreme.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

11. Kendine zarar verme ya da intiharla ilgili düşünceler, planlar veya girişimler.

☐ ☐ ☐ ☐
0-Neredeyse hiç 1-Bazen 2-Sıklıkla 3-Her zaman

1. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının A bölümü SÖZSÜZ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

3. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının B bölümü SÖZSÜZ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

2. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının A bölümü SÖZLÜ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

4. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının B bölümü SÖZLÜ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

1. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının A bölümü SÖZSÜZ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

3. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının B bölümü SÖZSÜZ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

2. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının A bölümü SÖZLÜ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

4. Dinletilen müzik hakkındaki duygularınızı listeden  aretleyiniz.
( arkının B bölümü SÖZLÜ)

Mutlu	Keyifli	Ne�eli	Huzurlu	Zevk almı�	Co�kulu	Umursamaz
()	()	()	()	()	()	()
Mutsuz	Efk�rl�	�zg�n	Gergin	Y�re�i s�kılmı�	Sınırl�	K�sk�n
()	()	()	()	()	()	()

Değerli katılımcılar, dinlediğiniz müzikler ile ilgili görüşlerinizi yazarsanız seviniriz.

1. Dinlediğiniz müziklerde size tanıdık gelen var mı?

☐ Evet Var müziğe benziyor.

☐ Yok.

2. Dinlediğiniz müziklerde sözlerin olması duygularınızı değiştirdi mi?

3. Sadece çalgıların olduğu müzik ile kendinizi nasıl hissettiniz?

4. Size göre her müzikte söz olmalı mı?

EK-2: NOTASYONLAR

ARPADA EKTİM

YÖRE: BURSA / HİREKE KÖYÜ
REP. NO: 80

DERLEME: 1961
ÖMER AKPINAR

(A BÖLÜMÜ-SÖZSÜZ KISIM)

(B BÖLÜMÜ SÖZSÜZ VE A BÖLÜMÜ SÖZLÜ KISMI)

A R PA DA E K Tİ M O LA ÇAK AM AN

ON YE Dİ Lİ FA Dİ ME M DE RTİ LE R İN BE Nİ BE Nİ DE

A LA ÇAK (SAZ)

ARPADA EKTİM OLACAK (AMAN ON YEDİLİ FADİMEM)
DERTLERİN BENİ BENİ DE ALACAK
İKİMİZİN SEVDASI (AMAN ON YEDİLİ FADİMEM)
MAHŞERE Mİ KALACAK

SEVSEM UYANMAZ
SARSAM UYANMAZ
GECELERİN AYAZINA DA
CANLAR DAYANMAZ

İP ATTIM UCU KALDI

YÖRE: KIRŞEHİR/KAMAN BÖLGESİ

ANONİM

(A BÖLÜMÜ SÖZSÜZ KISIM)

(B BÖLÜMÜ SÖZSÜZ VE A BÖLÜMÜ SÖZLÜ KISIM)

İP___ AI___ TIM___ UCU KAL DI DA TA RAK DA___ GÖ CÜ KAL DI

İP___ AI___ TIM___ UCU KAL DI DA TA RAK DA___ GÖ___ CÜ___ KAL DI

BEN SEV DİM EL LER AL DI DA___ İ ÇİM DE A___ CI KAL DI BEN SEV DİM EL LER AL DI DA

İPATTIM UCU KALDI DA
TARAK DA GÖCÜ KALDI
İPATTIM UCU KALDI DA
TARAK DA GÖCÜ KALDI

BEN SEVDİM ELLER ALDI DA
İÇİMDE ACI KALDI

BEN SEVDİM ELLER ALDI DA
İÇİMDE ACI KALDI

BEN SEVDİM ELLER ALDI DA
İÇİMDE ACI KALDI

GİDİN BULUTLAR GİDİN
YARİME HABER EDİN
YARİM TATLI UYKUDA İSE
UYKUSUN HARAM EDİN

YARİM TATLI UYKUDA İSE
UYKUSUN HARAM EDİN

ÖZGEÇMİŞ

30 Ağustos 1988’ de Bursa’da doğdu. İlköğretim ve ortaokul eğitimini Şehit Üsteğmen Mesut Beyazıtlı İlk Öğretim okulunda tamamladı. 2002 yılında Lise eğitimini Bursa Osmangazi Cem Sultan Lisesi’nde tamamladı. Müzik hayatına ilk olarak 2000 yılında Bursa Büyükşehir Belediye Konservatuvarında başladı. Lise öğrenimini bitirdikten sonra Devlet Konservatuvarı sınavlarına hazırlandı. 2010 yılında Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı yetenek sınavını kazandı. 2014 yılında lisans eğitimini tamamladıktan sonra, aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ de yüksek lisans eğitimine başladı. Şuan tez aşamasında öğrenimine devam etmektedir.

Üniversite eğitimi boyunca ulusal ve uluslararası festivallere, kongrelere, konserlere ve müzik ve dans yarışmalarına katılmıştır.